İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİNE VE TANITILMASINA
YÖNELİK BİR ÖNERİ: BULDAN ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Evinç DOĞAN**

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Mimarlık Tarihi

OCAK 2009

**KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİNE VE TANITILMASINA
YÖNELİK BİR ÖNERİ: BULDAN ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Evinç DOĞAN
(502051111)**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 29 Aralık 2008

Tezin Savunulduğu Tarih : 22 Ocak 2009

**Tez Danışmanı : Doç. Dr. Aygöl AĞIR (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Deniz MAZLUM (İTÜ)
Prof. Dr. Şükrü YARCAN (İÜ)**

OCAK 2009

ÖNSÖZ

Çalışmalarında desteğini ve ilgisini benden esirgemeyerek önemli katkılarıyla çalışmayı yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Aygöl Ağır'a, her konuda desteklerini sunan Doç Dr. Deniz Mazlum'a ve Prof. Dr. Şükrü Yarcan'a teşekkür ederim. Erasmus Programı çerçevesinde İtalya'da bulunduğum bir yıl süresince çalışmamı takip eden Francesca Dell'Acqua'ya, Buldan'da Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları'nı yürüten TÜBA'ya (Türkiye Bilimler Akademisi) ve tüm çalışma yürütücülerine teşekkürlerimi sunarım. Buldan'a ziyaretlerim sırasında çalışmamla ilgilenen Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği üyelerine, özellikle Özcan Durusoy ve Bekir Yalçın'a, misafirperverlikleri ve yardımlarından dolayı Buldan halkına, ziyaretlerim sırasında bana eşlik eden, fotoğraf çekimi ile rotanın oluşturulmasında katkı sağlayan Sevgili ablam Evrim Doğan'a, anlayış ve desteği için Sevgili ablam Evren Doğan'a, emek ve sabrı için annem Sacide Doğan'a, bugünü göremeyen ancak bilimsel ve akademik yayınları ile çalışmaya katkı yapan rahmetli babam Prof. Dr. Hasan Zafer Doğan'a sonsuz teşekkür borçluyum.

Yüksek Lisans eğitimim sırasında Yurt içi Yüksek Lisans Burs Programı çerçevesinde maddi destek sağlayan TÜBİTAK'a (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) teşekkürler.

Ocak 2009

Evinç Doğan

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMALAR	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET.....	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TANIMLAR.....	7
2.1 Kültürel Miras Kavramı	7
2.2 Kültürel Mirasın Korunması ve Değerlendirilmesi.....	11
2.3 Sürdürülebilir Gelişim Bağlamında Kültür Turizmi	17
3. KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARINI DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ	25
3.1 Dünyadaki Örnekler	25
3.2 Türkiye’deki Örnekler.....	34
4. BULDAN ÖRNEĞİ.....	47
4.1 Buldan’ın Konumu ve Coğrafi Yapısı	47
4.2 Buldan’ın Tarihi	50
4.3 Ekonomik ve Sosyal Yapı	52
4.3.1 Coğrafi ve tarihi özelliklerin sosyal ve ekonomik yapının biçimlenişindeki etkileri.....	52
4.3.2 Ekonomik faaliyetler	55
4.3.3 Dokumacılık ve ekonomik yapı	57
4.3.4 Dokumacılık ve sosyal yapı	60
4.3.5 Sosyal ve ekonomik yapı ilişkisi.....	64
4.3.6 Buldan dokumacılığının bugünü	66
4.3.7 Buldan dokumacılığının geleceği.....	68
4.4 Buldan Evleri.....	69
5. BULDAN İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	73
5.1 Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Sektörü (TÜBA -TÜKSEK) Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan	73
5.2 Buldan ile İlgili Yapılmış Tez Çalışmaları	75
5.3 Buldan ile İlgili Yazılmış Kitaplar ve Makaleler	77
5.4 Buldan ile İlgili Düzenlenmiş Olan Sempozyum ve Toplantılar	78
5.5 Buldan ile İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi	79

6. BULDAN KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE VE TANITILMASINA YÖNELİK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ	81
6.1 Buldan’ın Turizm Potansiyeli.....	82
6.2 Buldan Kentsel Kültür Varlıklarının Tanıtımında Uygulanacak Rota ve Rota Üzerinde Ele Alınacak Yapıların Belirlenmesi.....	85
6.2.1 Rotanın belirlenmesi	86
6.2.2 Tanıtımda öncelik tanınan kentsel kültür varlıkları ve seçim kriterleri ...	87
6.3 Öneriler.....	89
6.4 Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler	110
7. SONUÇ	113
KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	127
ÖZGEÇMİŞ	235

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BELSAM	: Buldan El Sanatları Merkezi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTÖ	: Dünya Turizm Örgütü
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
GIS	: Geographical Information Systems
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
IUCN	: International Union for Conservation of Nature
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KTVKYK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TaTuTa	: Tarım Turizmi Takası
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜKSEK	: Türkiye Kültür Sektörü
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YVCB	: York Visitor and Conference Bureau

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1 : Kitle Turizmi ve Kültür Turizmi Özellikleri.....	20
Çizelge 3.1 : 2001-2005 Yılları Arası Bergama'ya Gelen Ziyaretçi Dağılımı.....	41
Çizelge 3.2 : 1999- 2004 yılları arasında Beypazarı'na gelen turist sayısı.....	44
Çizelge 4.1 : Denizli İl Merkezi Nüfusları, Yıllık Nüfus Artış Hızları ve Nüfus Yoğunluğu.....	62
Çizelge 4.2 : Buldan 2006-2007 Eğitim Öğretim Yılı Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim Verileri.....	63
Çizelge 4.3 : Denizli İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 1996 ve 2003.	65
Çizelge 4.4 : İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004): Denizli Merkez ve Buldan.....	66
Çizelge 6.1 : Buldan için Geçerli Turizm Türleri ve Potansiyel Değerler.	84

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1 : Denizli İli Haritası.....	48
Şekil 4.2 : Buldan İlçesi Haritası.....	49
Şekil 4.3 : Bürümcük.....	59
Şekil 4.4 : Alaca.....	59
Şekil 4.5 : Çok bükümlü atkı, normal bükümlü çözgü, bezayağı dokuma örgüsü...	59
Şekil 4.6 : Yıkama sonrası dokusal yüzey görünümü.....	59
Şekil 6.1 : 14 Mayıs Cad./ Çarşı Cad./ Dokuma Pazarı Çıkmazı.....	98
Şekil 6.2 : Morabıtlar deresi yolu/ Kayalar Sok./ Kayalar Sok. üzerinde yıkık durumdaki yapı.....	98
Şekil 6.3 : Eski Hükümet Konağı.....	99
Şekil 6.4 : Paşalar Hanı.....	101
Şekil 6.5 : Paşalar Hanı, tavan bezemesi ve iç mekan.....	101
Şekil 6.6 : BELSAM, satışa sunulan ürünler üretim süreci.....	101
Şekil 6.7 : BELSAM, tezgah örnekleri.....	102
Şekil 6.8 : Eski Yukarı Park	102
Şekil 6.9 : “Moramid’in Kahvesi”.....	102
Şekil 6.10: Buldan ve çevresindeki çekim merkezleri.....	105
Şekil 6.11: Buldan Logosu	106
Şekil 6.12: Buldan Belediyesi Logosu	106
Şekil 6.13: Gaziantep Logosu.....	106
Şekil 6.14: Denizli Logosu	106
Şekil C.1: Rota Lejandı	141
Şekil C.2: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan	142
Şekil C.3: Başlangıç noktası: Dört Eylül İlkokulu önü	142
Şekil C.4: Dört Eylül İlkokulu ve önündeki alan, havadan fotoğraf.....	143
Şekil C.5: Ada 80/ parsel 19.....	144
Şekil C.6: Ada 80/ parsel 19 (Dört Eylül İlkokulu).....	144
Şekil C.7: Ada 85/ parsel 23.....	145
Şekil C.8: Ada 85/ parsel 23.....	145
Şekil C.9: Ada 85/ parsel 23 planı.....	146
Şekil C.10: Ada 85/ parsel 3.....	147
Şekil C.11: Ada 85/ parsel 3 (Ödel Evi).....	147
Şekil C.12: Ada 80/ parsel 1	148
Şekil C.13: Ada 80/ parsel 1 planı.....	148
Şekil C.14: Ada 80/ parsel 1 (4 Eylül Camii).....	149
Şekil C.15: Ada 77/ parsel 42.....	150
Şekil C.16: Ada 77/ parsel 42 planı.....	150
Şekil C.17: Ada 77/ parsel 42.....	151
Şekil C.18: 14 Mayıs Cad.....	152
Şekil C.19: 14 Mayıs Cad./ dükkanlar	152
Şekil C.20: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan	153

Şekil C.21: Çarşı Cad.	153
Şekil C.22: Ada 11/ parsel 45-49.....	154
Şekil C.23: Ada 11/ parsel 49 planı.....	154
Şekil C.24: Ada 14/ parsel 10.....	155
Şekil C.25: Ada 14/ parsel 10 (Çarşı Camii).....	155
Şekil C.26: Ada 11/ parsel 2.....	156
Şekil C.27: Ada 11/ parsel 2.....	156
Şekil C.28: Ada 358/ parsel 1+3.....	157
Şekil C.29: Ada 358/ parsel 1+3.....	157
Şekil C.30: Ada 358/ parsel 8.....	158
Şekil C.31: Ada 358/ parsel 8.....	158
Şekil C.32: Ada 358/ parsel 8 planı.....	159
Şekil C.33: Ada 5/ parsel 9.....	160
Şekil C.34: Ada 5/ parsel 9.....	160
Şekil C.35: Ada 5/ parsel 9 planı.....	161
Şekil C.36: Morabıtlar Deresi Yolu.....	162
Şekil C.37: Morabıtlar Deresi Yolu.....	162
Şekil C.38: Ada 5/ parsel 4.....	163
Şekil C.39: Ada 5/ parsel 4.....	163
Şekil C.40: Ada 5/ parsel 4 iç mekan	164
Şekil C.41: Ada 5/ parsel 4 planı.....	164
Şekil C.42: Bahadır Sok.	165
Şekil C.43: Bahadır Sok.	165
Şekil C.44: Ada 19/ parsel 10.....	166
Şekil C.45: Ada 19/ parsel 10.....	166
Şekil C.46: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan	167
Şekil C.47: Ada 2/ parsel 1	168
Şekil C.48: Ada 2/ parsel 1	168
Şekil C.49: Ada 39/ parsel 1	169
Şekil C.50: Ada 39/ parsel 1 (Açık sofa).....	169
Şekil C.51: Ada 39/ parsel 1	170
Şekil C.52: Ada 39/ parsel 1 (Avralıoğulları Evi).....	170
Şekil C.53: Ada 39/ parsel 2.....	171
Şekil C.54: Ada 39/ parsel 2 (Karamahmetler Evi).....	171
Şekil C.55: Ada 39/ parsel 2 planı.....	172
Şekil C.56: Ada 44/ parsel 8.....	173
Şekil C.57: Ada 44/ parsel 8.....	173
Şekil C.58: Ada 44/ parsel 8 planı.....	174
Şekil C.59: Ada 41/ parsel 8.....	175
Şekil C.60: Ada 41/parsel 8 (Güroluk Camii)	175
Şekil C.61: Ada 42/ parsel 5.....	176
Şekil C.62: Ada 42/ parsel 5.....	176
Şekil C.63: Keskin Sok.'tan Keskin meydanına çıkış	177
Şekil C.64: Keskin Sok.'tan Keskin meydanına çıkış	177
Şekil C.65: Ada 177/ parsel 1	178
Şekil C.66: Ada 177/ parsel 1	178
Şekil C.67: Ada 161/ parsel 1	179
Şekil C.68: Ada 161/ parsel 1	179
Şekil C.69: Seyirçam Sok.'tan Dokuma Pazarı Cad.'ne doğru iniş	180
Şekil C.70: Seyirçam Sok.'tan Dokuma Pazarı Cad.'ne doğru iniş	180

Şekil C.71: Ada 274/ parsel 1	181
Şekil C.72: Ada 274/ parsel 1	181
Şekil C.73: Ada 24/parsel 9+10	182
Şekil C.74: Ada 24/parsel 9+10	182
Şekil C.75: Ada 24/parsel 9+10 (Duvarda yazıt)	183
Şekil C.76: Ada 24/parsel 9+10 planı	183
Şekil C.77: Dokuma Pazarı Çıkmazı.....	184
Şekil C.78: Dokuma Pazarı Çıkmazı.....	184
Şekil C.79: Ada 24/parsel 1+12	185
Şekil C.80: Ada 24/parsel 1+12	185
Şekil C.81: Ada 24/parsel 1+12 planı	186
Şekil C.82: Ada 17/parsel 9.....	187
Şekil C.83: Ada 17/parsel 9 (Paşalar Hanı).....	187
Şekil C.84: Ada 17/parsel 9 planı.....	188
Şekil C.85: Ada 22 BELSAM	189
Şekil C.86: Dokuma Pazarı Cad. /solda BELSAM	189
Şekil C.87: Ada 25/ parsel 4.....	190
Şekil C.88: Ada 25/ parsel 4.....	190
Şekil C.89: Ada 25/ parsel 4 planı.....	191
Şekil C.90: Ada 16/parsel 5 (Eski Yukarı Park/ Nuri Akın Parkı ve Kahvehane)..	192
Şekil C.91: Ada 16/parsel 5 (Kahvehane-Dok. Pazarı Cad. üzerindeki cephesi)....	192
Şekil C.92: Ada 16/parsel 5 (Eski Yukarı Park).....	193
Şekil C.93: Ada 16/parsel 5 planı.....	193
Şekil C.94: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan	194
Şekil C.95: Ada 15/parsel 24.....	195
Şekil C.96: Ada 15/ parsel 24 (Eski Hükümet Konağı)	195
Şekil C.97: Ada 15/ parsel 24 planı.....	196
Şekil C.98: Ada 52/parsel 1	197
Şekil C.99: Ada 52/ parsel 1 (Talat Tarakçı Evi)	197
Şekil C.100: Ada 117/ parsel 1	198
Şekil C.101: Ada 117/ parsel 1	198
Şekil C.102: Düzalan I Sok.	199
Şekil C.103: Düzalan I Sok.	199
Şekil C.104: Düzalan II Sok.....	200
Şekil C.105: Düzalan II Sok. (parsel 11 önünden ada 52'ye bakış).....	200
Şekil C.106: Ada 52/ parsel 12.....	201
Şekil C.107: Ada 52/ parsel 12 (Kamile Türker Evi).....	201
Şekil C.108: Ada 52/ parsel 14.....	202
Şekil C.109: Ada 52/ parsel 14.....	202
Şekil C.110: Ada 52/ parsel 14 planı.....	203
Şekil C.111: Ada 54/ parsel 7+8	204
Şekil C.112: Ada 54/ parsel 7+8 (Şazuman Bey Evi)	204
Şekil C.113: Ada 54/ parsel 9.....	205
Şekil C.114: Ada 54/ parsel 9.....	205
Şekil C.115: Ada 54/ parsel 11	206
Şekil C.116: Ada 54/ parsel 11	206
Şekil C.117: Kayalar V Sok.	207
Şekil C.118: Ada 54/ parsel 11 önünden Kayalar V Sok.	207
Şekil C.119: Ada 55/ parsel 6+7	208
Şekil C.120: Ada 55/ parsel 6+7	208

Şekil C.121: Ada 55/ parsel 4.....	209
Şekil C.122: Ada 55/ parsel 4.....	209
Şekil C.123: Ada 54/ parsel 2+3.....	210
Şekil C.124: Ada 54/ parsel 2+3.....	210
Şekil C.125: Ada 55/ parsel 2.....	211
Şekil C.126: Ada 55/ parsel 2.....	211
Şekil C.127: Ada 55/ parsel 2 planı.....	212
Şekil C.128: Ada 55/ parsel 1.....	213
Şekil C.129: Ada 55/ parsel 1.....	213
Şekil C.130: Ada 65/ parsel 8.....	214
Şekil C.131: Ada 65/ parsel 8 (Veliagalar Konağı).....	214
Şekil C.132: Ada 65/ parsel 8 planı.....	215
Şekil C.133: Ada 123/ parsel 1.....	216
Şekil C.134: Ada 123/ parsel 1.....	216
Şekil C.135: Ada 123/ parsel 1 planı.....	217
Şekil C.136: Ada 123/ parsel 6.....	218
Şekil C.137: Ada 123/ parsel 6.....	218
Şekil C.138: Ada 123/ parsel 6 planı.....	219
Şekil C.139: Ada 122-123/ parsel 6-9.....	220
Şekil C.140: Ada 122-123/ parsel 6-9.....	220
Şekil C.141: Ada 122-123/ parsel 6-9 planı.....	221
Şekil C.142: Ada 84/ parsel 1.....	222
Şekil C.143: Ada 84/ parsel 1 (Buldan Deresi üzerindeki köprü yönüne bakış).....	222
Şekil C.144: Ada 84/ parsel 1 planı.....	223
Şekil C.145: Buldan Deresi üzerindeki köprü.....	224
Şekil C.146: Karşıdan 84. ada yönüne bakış.....	224
Şekil C.147: Ada 113/ parsel 1.....	225
Şekil C.148: Ada 113/ parsel 1.....	225
Şekil C.149: Ada 113/ parsel 1 planı.....	226
Şekil C.150: Ada 114/ parsel 10.....	227
Şekil C.151: Ada 114/ parsel 10.....	227
Şekil C.152: Ada 114/ parsel 10 planı.....	228
Şekil C.153: Ada 82/ parsel 33.....	229
Şekil C.154: Ada 82/ parsel 33.....	229
Şekil C.155: Ada 82/ parsel 33 planı.....	230
Şekil C.156: Ada 82/ parsel 53.....	231
Şekil C.157: Ada 82/ parsel 53 (Evliyazadeler Konağı).....	231
Şekil C.158: Ada 82/ parsel 53.....	232
Şekil C.159: Ada 82/ parsel 53.....	232
Şekil C.160: Ada 82/ parsel 53 planı.....	232
Şekil C.161: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan.....	233
Şekil C.162: Ada 241.....	233
Şekil C.163: Ada 241(Talat Tarakçı Parkı).....	234
Şekil C.164: Başlangıç noktasına dönüş (Talat Tarakçı Parkı ve Dört Eylül İlkokulu arasında kalan alan).....	234

KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE VE TANITILMASINA YÖNELİK BİR ÖNERİ: BULDAN ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışmada amaçlanan, Buldan'da çok eski zamanlardan beri yapıla gelen dokumacılık faaliyeti ve geleneksel mimarideki ev-atölye birlikteliğinin sürdürülmesi yoluyla kentsel mimari bazında koruma çalışmalarını ele alacak ve turizm potansiyeli yaratacak bir proje tasarlanmasıdır. Çalışmanın yerel halka hem ekonomik açıdan hem de kültürel değerleri koruma ve zenginleştirme açısından katkıda bulunması beklenmektedir. Bir başka deyişle bu çalışma, gerek yapıların kullanımı ve işlevselliği, gerekse el sanatlarının sürdürülmesi ve kültürel etkileşim bağlamında desteklenmesi açısından önem taşıyan kültür varlıklarının değerlendirilmesine ve aynı zamanda tanıtımına yönelik bir öneri niteliğindedir. Çalışmada TÜBA-TÜKSEK (Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Sektörü) tarafından gerçekleştirilmiş olan Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları incelenerek, Buldan'daki kültür varlıklarını ve mimari yapıları içerecek bir güzergah belirlenmiş, güzergah üzerindeki yapıların seçim kriterleri ve neden korunması gerektiği açıklanarak kültür turizmi ile ilişkilendirilmiştir.

Giriş bölümü olan birinci bölümde, tez çalışmasının konusu, amacı kapsamı ve yöntemi ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde, kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ile ilgili kavram ve tanımlara yer verilmiştir. Bu bağlamda kültürel miras kavramı ve bu kavram içinde bahsedilebilecek olan sit kavramı, kültürel peyzaj ve kültür varlığı gibi kavramlar tanımlanmıştır. Bunlara ek olarak sürdürülebilir gelişim bağlamında kültür turizmi ele alınmış, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir gelişim, sürdürülebilir turizm kavramları tanımlanmış ve aralarındaki ilişki incelenmiştir. Kültürel mirasın değerlendirilmesi ile ilgili kısımda ise bu kavrama özellikle Türkiye'deki yaklaşım, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ve UNESCO Dünya Miras Listesi'ne adaylık için seçim kriterleri gibi konulardan bahsedilmiş, Türkiye'den bu listeye alınan ve geçici liste için adaylığı onaylanan miras alanları belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde, kentsel kültür varlıklarının değerlendirme örneklerine yer verilmiştir. Dünyadaki örnekler özellikle tarihi kentlerde kültürel mirasın korunması konusunda turizm uygulamalarının neden olduğu olumlu ve olumsuz sonuçlar açısından incelenmiştir. Aynı şekilde Türkiye'den de örnekler verilerek kentsel ölçekte kültür varlıklarını koruma, değerlendirme ve tanıtma yönüyle incelenmiş, kültür turizminin etkileri araştırılmıştır.

Dördüncü bölümde, Buldan'ın konumu ve coğrafi yapısı, tarihi, ekonomik ve sosyal yapısı üzerine bilgiler yer almakta olup Buldan'da temel ekonomik faaliyet olan dokumacılığın ekonomik ve sosyal yapıyı nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca dokumacılığın bugünü ve geleceği, sosyal ve ekonomik boyutuyla ele alınmaktadır.

Beşinci bölümde, bugüne kadar Buldan ile ilgili yapılmış çalışmalardan kısaca bahsedilmiş, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri kapsamında yapılmış çalışmalar, Buldan ile ilgili yazılmış tez çalışmaları, kitaplar ve makalelere yer verilmiştir. Buldan’da TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri kapsamında yapılmış çalışmaların proje yürütücüleri ile iletişime geçilerek en güncel bilgilere ulaşılmaya çalışılmış ve proje içeriklerine yer verilmiştir.

Altıncı bölümde, kentsel kültür varlıklarının tanıtılmasına ve değerlendirilmesine yönelik bir yöntem önerisi sunulmuştur. Sürdürülebilir gelişim bağlamında kültür turizmi irdelenmiş, Buldan’ın turizm potansiyeli ortaya konulmuştur. Ayrıca kültürel turizm içerisinde ziyaretçiler için bir güzergah belirlenerek bu güzergah üzerinde tanıtılması amaçlanan yapılara seçim kriterleri ile birlikte yer verilmiştir. Kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik öneriler sunulmuştur.

Sonuç bölümü olan yedinci bölümde ise, çalışmanın bütünü hakkında genel bir değerlendirme yapılmakta, varılması hedeflenen ve varılan sonuçlara yer verilmektedir. Geçmiş koruma çabasının bugünün gerekleriyle nasıl birleştirilebileceği, kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtımında kültür turizminin rolü ve sürdürülebilir nitelikte olması gerekliliği tartışılmakta ve turizmin amaç değil araç olması gerekliliği vurgulanmaktadır.

A PROPOSAL TO REVALUATION AND PROMOTION OF THE CULTURAL PROPERTIES WITHIN THE URBAN ENVIRONMENTS: CASE OF BULDAN

SUMMARY

The aim of this research is the promotion of cultural heritage and the investigation of how a territorial base for urban conservation and development can contribute to a sustained future for Buldan. In other words, this study is a proposal for revaluation and promotion of urban cultural properties on the basis of use and functionality of historical buildings, continuation of hand-weaving and cultural interaction between the local community and visitors. Maintaining the structure of living and working space within the traditional houses while creating tourism potential for the historic town is crucial. The research suggests attracting tourism potential to the chosen area by modeling and defining a cultural tour route which indicates the chosen urban cultural properties. Turkish Academy of Sciences- Turkey's Cultural Inventory (TÜBA -TÜKSEK) Pilot Region Studies are investigated to define the cultural tour route. The reasons why to preserve the historical buildings and criteria for selection of the buildings are defined, the role of cultural tourism in preserving and promoting cultural heritage is discussed. The research also throws a light on how the houses can be functioned and marketed without losing historical and cultural values as well as raising interest to the area. This research is expected to contribute to local people by means of generating economic revenue and raising the awareness to preserve and promote cultural assets

In the first chapter which is the introduction part, the subject, aim, scope and methodology of the study are introduced.

In the second chapter, the concepts and definitions related to revaluation of urban cultural properties are discussed. In this context cultural heritage and some other related concepts such as heritage site, cultural landscape, cultural property are defined. In addition, cultural tourism within the context of sustainability is discussed, sustainability, sustainable development and sustainable tourism are defined and the relationships between the terms are investigated. In the part about revaluation of cultural heritage, the general understanding of the subject especially in Turkey is mentioned. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage and criteria for selection for the UNESCO World Cultural Heritage List are stated. The heritage sites of Turkey, accepted to the list and the heritage sites listed on the temporary list for approval are cited.

In the third chapter, the chosen examples from the World and from Turkey are mentioned. The given examples are examined through conservation, revaluation and promotion of cultural assets on urban scale, the positive and negative effects of tourism to heritage sites are investigated.

In the fourth chapter, some facts and figures about the location, geographical, historical, economic and social aspects of Buldan are mentioned. In addition, hand-weaving as the main economic activity in the town and how it shaped economic and social structure is discussed. The past, present and future of hand weaving is presented from the economic and social aspects.

In the fifth chapter, the studies related to Buldan such as those realized under the scope of Turkish Academy of Sciences- Turkey's Cultural Inventory (TÜBA - TÜKSEK) Pilot Region Studies, theses, articles, books are presented. The supervisors of the projects undertaken in Buldan are contacted to get the most up to date information and the contents of the projects are described.

In the sixth chapter, a proposal for revaluation and promotion of urban cultural properties is made. Cultural tourism in the context of sustainability is considered and tourism potential for Buldan is mentioned. Additionally, a visitor route is designed and the buildings which will be promoted to visitors are placed on this culture route and as well the criteria for selection of the buildings are described. Suggestions for the revaluation and promotion of cultural properties are stated.

In the last chapter, which is the seventh and the conclusion chapter, a brief evaluation of the study is done, the consequences aimed and consequences realized are discussed. How to connect the attempt to conserve the past with today's needs, the role of cultural tourism to reevaluate and promote cultural assets and the need for sustainability are emphasized.

1. GİRİŞ

Bilindiği gibi Türkiye, kültür çeşitliliği ile önemli bir potansiyele sahip sayısız örnek barındırmaktadır ve bölgelere göre farklı nitelikler sergileyen kentsel ve kırsal varlıklar açısından çok zengin bir ülkedir. Buldan, antik döneme uzanan tarihi ve arkeolojik varlıkları, sözlü kültürü, etnobotanik zenginliği, kentsel ve kırsal mimari dokusu ile bu çeşitlilik içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle yoğun dokumacılık faaliyeti üretim anlamında ekonomik bir etken olarak karşımıza çıkarken, ev-atölye birlikteliği ile sosyal bir etken olarak da mimariyi şekillendiren bir unsur niteliğindedir.

Buldan, TÜBA-TÜKSEK (Türkiye Bilimler Akademisi-Türkiye Kültür Sektörü) tarafından ayrıntılı olarak çalışılmış ve envanterler hazırlanarak bölge, varolan mirasın korunması ve değerlendirilmesine yönelik projeler için son derece uygun hale getirilmiştir. Bu bakımdan proje için Buldan örneğinin seçilmesi ve araştırmaların daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanarak genişletilmesi tasarlanmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Türkiye’de günümüze kadar olan koruma uygulamalarında kent bütününde birkaç sokak ve yapı adasının ele alındığı; cami, türbe, medrese, han, hamam gibi anıtsal mimari örneklerine öncelik verildiği ve bu yapıların çevrelerinden soyutlanarak değerlendirildiği gözlenmektedir. 1964 tarihli Venedik Tüzüğü’ne göreyse,

"Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, zaman içerisinde kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de içine alır" (Ahunbay, 2004; 150).

Bu bağlamda Buldan örneği üzerinden yapılan bu çalışmada bütüncül bir yaklaşım esas alınmıştır. Bu yaklaşım çerçevesinde, belirlenen yapıların nitelikleriyle ayakta tutulması, iç düzenlemelerinde ise yapıyı kullanılmaya hazır bir potansiyel olarak modern gereksinimlere uygun bir biçimde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Böylece, bir yandan ekonomik açıdan mevcut yapı stokundan yararlanırken, diğer yandan da geçmişin taşınmaz değerlerini geleceğe aktarmak mümkün olacaktır.

Koruma ile birlikte düşünülmesi gereken bir diğer kavram da turizmdir. Tarihi değerleri korunan bir yerleşme turizm açısından caziptir. Ayrıca koruma için gereken finansal kaynakların yaratılmasında ve sonrasında bunun sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmaya dönüşmesi aşamasında turizm önemli bir rol oynamaktadır. Ancak turizmin amaç değil araç olduğu unutulmamalıdır ve burada bahsedilecek olan turizm çeşidi, korumayı destekleyen ve sürdürülebilir nitelikte olan kültür turizmidir. Tarihi bir çevrede yaratılacak turizm gelişiminin birtakım olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Önemli olan nokta kaçınılmaz olan durumu kontrol altında tutulması ve turizm gelişiminin iyi bir biçimde planlanması ve yönetilmesidir.

Özetle çalışmanın amacı; Buldan'da çok eski zamanlardan beri yapılagelen dokumacılık faaliyeti ve geleneksel mimarideki ev-atölye birlikteliğinin sürdürülmesi yoluyla kentsel mimari bazında koruma çalışmalarını ele alan ve turizm potansiyeli yaratacak bir proje tasarlanmasıdır. Çalışmanın yerel halka hem ekonomik açıdan hem de kültürel değerleri koruma ve zenginleştirme açısından katkıda bulunması beklenmektedir. Bir başka deyişle çalışma, gerek yapıların kullanımı ve işlevselliği, gerekse el sanatlarının sürdürülmesi ve kültürel etkileşim bağlamında desteklenmesi açısından önem taşıyan kültür varlıklarının değerlendirilmesine ve aynı zamanda tanıtımına yönelik bir öneri niteliğindedir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın ilk aşamasında öncelikle konu ile ilgili kavramlara ve tanımlara yer verilmiştir. Çalışma, kültür varlıklarının tanıtımının sürdürülebilir nitelikte olan kültür turizmi yoluyla gerçekleştirilmesini önermektedir. Bu bağlamda, kültürel miras ve koruma, kentsel mimari kimlik ve kültür varlıkları, sürdürülebilirlik ve kültür turizmi kavramları açıklanmıştır.

Çalışmada, kent merkezine odaklanması ve kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtılmasına yönelik öneriler getirilmesi açısından Türkiye ve Dünya'da kentsel ölçekte örnekler verilmiştir. Bu örnekler çalışmaya kavramsal bir çerçeve sağlamış ve kavramsal açıdan uygulamalara yaklaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma tarihi kentlerde kültür mirasının korunmasının ve değerlendirilmesinin

yanısıra kültürel miras yönetimi, planlama aşamaları ve turizm gelişimi bileşenlerini incelemektedir.

Çalışmanın esas olarak ilgilendiği alan Buldan tarihi kent merkezidir. Daha önceki yıllarda TÜBA-TÜKSEK Pilot Bölge Çalışmaları kapsamında Buldan için hazırlanan envanterler, çalışmada birincil başvuru kaynaklarını oluşturmuştur. Özellikle kentsel kültür varlıkları envanteri çalışmaya zemin sağlamıştır. Buldan'ı ziyarete gelenler için bir gezi güzergahı belirlenerek, yapılar bu rota üzerinde işaretlenmiş ve öne çıkan özellikleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında çalışmanın amaçlarından biri de rota üzerinde yer verilen kültür varlıklarının kültür turizmi içerisinde yeniden değerlendirilmesi ve işlevlendirilmesidir. Tüm bunlara yönelik öneriler, ilgili kısımda sunulmuştur.

Çalışma bütüncül bir yaklaşımla ele alınmış ve çalışma alanı odağı kent merkezi ile sınırlandırılırken, önerilerde Buldan çevresi ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu anlamda çevredeki turizm potansiyelinden de yararlanılması düşünülmüştür. Rotada asıl olarak hedeflenen kentsel kültür varlıklarının mümkün olabildiğince ziyaretçilere tanıtılmasıdır. Bu bakımdan Buldan'a yakın mesafedeki çekim merkezlerindeki potansiyelden yararlanırken ziyaretçilerin Buldan'a günübirlik olarak çekilmesi ve birkaç günlük gezi programlarına dahil edilmesi değil, ziyaretçilerin uzun süre konaklatılması hedeflenmiştir. Ziyaret süresinin uzatılması için ise rota üzerinde yer alan yapıların işlevlendirilerek turizm içerisinde değerlendirilmesi öngörülmüştür. Bu niteliğiyle çalışma, kentsel kültür varlıklarının tanıtılmasını ve değerlendirilmesini de ele almaktadır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

- Konuyla ilgili kavram ve tanımların sunulması:

Bu kısımda; genel ifadeyle kültürel miras ve bu tanım içinde değerlendirilen kültürel peyzaj, kültür varlığı, sit gibi kavramların tanımlanmasıyla birlikte sürdürülebilirlik ve kültür turizmi tanımları yapılmış, sürdürülebilir gelişim bağlamında kültür turizminden bahsedilmiş, kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesi konusuna değinilmiştir.

- Türkiye'deki ve Dünya'daki örnekler üzerine literatür araştırması:

Kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtılması konusunda Türkiye’den ve dünyadan örnekler uygulama, hedefler ve elde edilen sonuçlar açısından olumlu ve olumsuz yönleriyle incelenmiştir. Özellikle İtalya örneğinin incelenmesinde 2007-2008 akademik yılında İtalya’da bir yıl süreyle AB Erasmus Programı çerçevesinde Università degli Studi di Salerno’da Francesca Dell’Acqua yürütücülüğünde yapılan çalışmaların önemli bir katkısı olmuştur. 1-31 Mart 2008 tarihlerinde Floransa’da bulunan Max-Planck Sanat Tarihi Enstitüsü’ndeki bir aylık staj döneminde Enstitü kütüphanesinden kaynak açısından faydalanılmıştır. Literatür araştırması çalışmanın kavramsal boyutuna da ışık tutmuş, konuyla ilgili kavramlar literatürdeki tanımları ile açıklanmıştır.

- Buldan ile ilgili bilgiler ve bugüne kadar Buldan ile ilgili yapılmış çalışmaların sunulması:

Öncelikle çalışma için seçilen Denizli ilinin Buldan ilçesinin, konumu ve coğrafi yapısı, tarihi, ekonomik ve sosyal yapısı ortaya konulmuş olup Buldan’da temel ekonomik faaliyet olan dokumacılığın ekonomik ve sosyal yapıyı nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca bugüne kadar Buldan ile ilgili yapılmış çalışmalardan kısaca bahsedilmiş, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri kapsamında yapılmış çalışmalar, Buldan ile ilgili yazılmış tezlere, kitaplara ve makalelere yer verilmiştir.

- TÜBA-TÜKSEK Envanterlerinin taranması:

Buldan’da TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri kapsamında yapılmış çalışmalar titizlikle taranarak, proje yürütücüleri ile iletişime geçilmiş ve çalışmada proje içeriklerine yer verilmiştir. Özellikle 2001-2003 yılları arasında Buldan için yapılan kentsel kültür varlıkları envanteri, veri açısından çalışmada taban alınmıştır.

- Harita, plan, fotoğraf gibi görsel malzemelerin kullanımı:

Özellikle TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri çerçevesinde yapılmış olan Buldan Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri görsel malzeme açısından da çalışmaya kaynak oluşturulmuştur. Bunun dışında Eylül 2006 ve Nisan 2008 dönemlerinde Buldan’a ziyaretler düzenlenerek bölge çalışılmış, seçilen

güzergah üzerindeki yapıların fotoğrafları çekilmiştir. Çalışılan alan ve rota, harita üzerine işaretlenmiştir.

- Rotanın belirlenmesi:

Çalışmanın hedefleri arasında kentsel kültür varlıklarının kültür turizmi yoluyla ziyaretçilere tanıtılması da vardır. Bu bağlamda kültür turizmi amacıyla Buldan'a gelen ziyaretçiler için bir gezi güzergahı oluşturulmuştur. Bu güzergahın belirlenmesinde kent merkezi sınırları içinde kalan ve eski yerleşimlerin ve özgünlüğünü koruyan yapıların yoğunlaştığı alan esas alınmıştır. Rota bir günlük olarak düşünülmüş olup Yukarı ve Merkez Buldan şeklinde iki kısımdan oluşmaktadır. Çeşitli güzergahlar arasında mola alanlarına da yer verilmiştir. Bu güzergahların dışında zaman ve isteğe bağlı olarak alternatif rotalar da oluşturulmuştur.

- Katalog çalışması:

Rota, harita üzerine işaretlenerek, rota üzerindeki yapılar fotoğrafları ile bir katalogda birleştirilmeye çalışılmıştır. Böylece hazırlanan katalogun ziyaretçiye kolaylık sağlaması ve tanıtıma katkıda bulunması amaçlanmıştır.

- Rota üzerindeki yapıların tanıtımı ve değerlendirilmesine yönelik öneriler:

Rota üzerinde tescilli yapıların yer almasına dikkat edilmiştir. Ancak tüm tescilli yapıların ele alınması mümkün olmazken, özgünlük durumunu koruyan yapılar da aynı şekilde rotada yer almıştır. Bunların arasında dini yapılar, eğitim yapıları, ticari yapılar, idari yapılar, sivil yapılar gibi birçok yapı grupları vardır. Tanıtımda vurgulanan ev-atölye birlikteliği olup çalışma kapsamındaki yapıların çoğu yöreye özgü cumbalı, sofalı, avlulu Türk mimarisi geleneğini de yansıtmaktadır. Bu yapıların bazılarının kültür turizmi içerisinde değerlendirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir. Örneğin merkezde yer alan birkaç yapı pansiyon olarak düşünülebilir. Ayrıca kentte dokumacılık faaliyetini tanıtmaya yönelik kursların verileceği bir bina ve müze de çalışma kapsamında düşünülmüştür. Tüm bu öneriler gerekli altyapı çalışmaları ve stratejik planlama ile kent merkezi ve çevresindeki turizm potansiyeline yönelik bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

2. KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TANIMLAR

2.1 Kültürel Miras Kavramı

Kültürel Miras (Cultural Heritage); insanlık tarihinin başlangıcından bu yana, İnsanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimidir şeklinde tanımlanmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005a).

1972’de Paris’te yapılan UNESCO Genel Konferansı’nda kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’ye (The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) göre aşağıdakiler "**kültürel miras**" olarak nitelendirilmiştir (UNESCO, 1972):

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı Toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar (Feilden ve Jokilehto, 1993).

Kırsal ve kentsel sitlerin korunmalarıyla ilgili düşünsel zeminin oluşması 1960’lı yılların ortalarına rastlamaktadır. Bu konu 1964’te Venedik’te toplanan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar, Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nde gündeme gelmiş ve alınan kararlarla olumlu yönde somut adımlar atılmıştır (Ahunbay, 2004).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre;

“Sit, tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özellikleri yansıtan kent ve kent kalıntıları,

kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır.” (T.C. Resmi Gazete, sayı: 18113, 23 Temmuz 1983’ten aktaran T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005b).

Kentsel Sit, kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin, dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlardır (**KTVKYK İlke Kararı, 19.4.1996 gün ve 419 sayılı kararından aktaran Binan ve diğ., 2005**). Bir başka deyişle, eski kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanlar olarak tanımlanmaktadır. Tokat, Gaziantep, Mardin, Muğla gibi yerleşmeler yalnız ev bölgeleriyle değil, ticaret alanları, el sanatlarının yer aldığı sanayi bölgeleriyle de önemli kent tarihi verilerini yaşatmaktadırlar (**Ahunbay, 2004**). Buldan’da gerek el sanatları ve dokumacılık üzerine olan üretim faaliyeti, gerekse ticari alanlar ile birlikte ev içi üretim biçiminin yaşayışı şekillendirmesi buna güzel bir örnektir.

Kırsal Sit, yerleşme düzeni ve boyutları, dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği, malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir (**Ahunbay, 2004**).

Kültürel Peyzaj (Cultural Landscape), koruma alanında oldukça yeni bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel peyzaj, Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN- International Union for Conservation of Nature) tarafından “Kültürel ve doğal kaynakları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle ilişkili olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar” olarak tanımlanmaktadır (**Mimarlar Odası, 2007**). Bu alanlarda doğa ve insan eliyle oluşturulmuş öğelerin uyum içinde olması; tarihi, estetik, etnolojik ve antropolojik olarak değer taşımaları; o bölgedeki hakim doğa unsurlarını, arazi kullanım biçimlerini ve geleneksel yaşamın sürdürüldüğü dokuları bölge adına temsil edebilmeleri aranan diğer nitelikler arasındadır. Tüm peyzaj alanları kültürel öğeleri barındırmaktadır, çünkü tüm bu alanlar insan eliyle oluşturulmuş eserler içerirler. Ancak, bir alanın kültürel peyzaj alanı niteliği kazanması için doğa-insan birlikteliğinin zaman içerisinde önemli ürünler vermesi ve bu ürünlerin uyum içerisinde olması gerekmektedir (**Mimarlar Odası, 2007**). 1992’den itibaren insanların doğal çevreyle olan ilişkileri UNESCO tarafından kültürel peyzaj tanımı içerisinde değerlendirilmiştir (**UNESCO, 2008a**).

Venedik Tüzüğü'nün genişletilmiş anıt kavramı 1976'da UNESCO tarafından daha farklı bir terminoloji içerisinde kullanılarak kültürel geleneklerle ilgili bütün maddi varlıkları kapsamak üzere **kültür varlığı** (cultural property) deyimini ortaya atılmıştır (UNESCO, 1976'dan aktaran Ahunbay, 2004). 1983'te çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na alınan bu kavram değişik uygarlıkların sanat anlayışı, bilim ve teknik düzeyi, sosyal yaşamı hakkında, somut veriler sağlayan ve korunmalarında kamu yararı görülen eşya ve yapıtları kapsamaktadır (T.C. Resmi Gazete, sayı: 18113, 23 Temmuz 1983'den aktaran Ahunbay, 2004). 2863 sayılı Yasa'nın 3. maddesinin a.1 bendindeki tanımda kültür varlıkları,

“Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” biçiminde tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, sayı: 18113, 23 Temmuz 1983'den aktaran T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005b).

Kentsel Kimlik, en geniş anlamı ile bir kenti tanımlayan ve diğerlerinden ayıran belirleyici nitelikteki bileşenler bütünü olarak kabul edilmektedir (Ünügür, 1996'dan aktaran Beyhan, 2004). Kentsel kimlik bir kentin, çevrenin doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleriyle tanımlanmaktadır. Doğal çevre kapsamı içinde coğrafi özellikler, bitki örtüsü, iklim, topografya yer alırken; yapay çevre kapsamında binalar, anıt yapılar, kent bölgeleri, yollar, meydanlar ve kent mobilyaları kentsel kimliği oluşturan elemanlardır (Hacıhasanoğlu, 1996'dan aktaran Beyhan, 2004).

Mimari Kimlik ise bir ulusun sahip olduğu değerlerin mimarideki ifadesidir (Yücel, 1989'dan aktaran Beyhan, 2004). Bu değerler yaşam biçimi, gelenek ve görenekler, yapım tekniği, teknoloji vb. olabilmektedir ve toplum için kültür mirası özelliği taşımaktadır. Kültürel ve kentsel kimlik sistemlerinin alt açılımı olarak mimari kimlik; kent ve koruma planları, mimari üsluplar, mimari diller, yapı ve çevre oluşturma politikaları, malzeme ve teknoloji, çevreye karşı davranışlar ve tutumlarla etkileşim içindedir. (Hacıhasanoğlu, 1996'dan aktaran Beyhan, 2004). Mimari kimliğin toplumun geçmişinin ve bugünün izlerini yansıtması açısından devamlılığı sağlanması ve kentlerin mimari özellikleri ile korunması önemlidir.

Kentlerin özgün karakterleri ile kimlik kazandığından yola çıkılarak denilebilir ki, kent kimliği kişinin o kent hakkında edindiği izlenim ve kent imgesini etkilemektedir. Bu nedenle kent kimliği kavramı sadece mimarlık çalışmalarında

değil sosyal açıdan da ele alınması gereken bir konudur. Kente özgün nitelikler olmadan kentler tek tip ve aynı olacaklardır. Kentsel kimliğin devamlılığının güvencelerinden biri de sahip olduğu kültürel mirastır.

Günümüzdeki mimarlık uygulamaları, kentlerin kimliklerini yitirerek birbirlerine benzemelerine ve standartlaşmaya neden olmaktadır. Oysa kentlerin tarihi çevreleri; geçmişteki sosyo-ekonomik yapı, yaşam tarzı, estetik duyarlılığa ilişkin detayları yansıtan; yaşam koşullarının geleneklerinin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada, eski insanların nasıl bir çevrede yaşadığını gösteren, mimari çözümlmelerine, yaratıcılığına dair ipuçları veren, yaşam biçimlerinin anlaşılmasına katkıda bulunan kimlikleridir (**Köşklük, 2001**).

Bir kentin kimliğini belirleyen unsurlar tarih, coğrafya, arkeoloji, mimarlık, ekonomi olduğu kadar gelenekler, kültür ve sanattır. Yöre insanlarının giyimi, eğlence, edebiyat gibi sanatsal alışkanlıkların belirlenmesi, bunların zaman içinde gelişimi, değişimleri ve devamının sağlanması bu kimliğin netleşmesinde önemlidir (**Uğurlu ve Uğurlu, 2006**). Dokumacılık faaliyeti özellikle el sanatları açısından Buldan'ın kimliğini oluşturan ve de bugüne kadar sürdürülmesini sağlayan bir unsur olmuştur. Ancak kentte yaşanan sosyal ve ekonomik değişimler başta el dokumacılığı olmak üzere sahip olunan değerleri ve kentin kimliğini de tehdit etmektedir.

Bu tanımlamalara son yıllarda bir de **somut olmayan kültürel miras** kavramı eklenmiştir. UNESCO'nun 2003 tarihli **Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi**'ne (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) göre;

“Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir” (**UNESCO, 2008b**).

Somut olmayan kültürel miras, toplumların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri sonucu nesilden nesile aktarılma özelliğini de taşımaktadır. Bu kavramla beraber kentsel koruma örnekleri dışında tarihi ve kültürel önem taşıyan ticaret yollarının da korunması konusu gündeme gelmiştir. Kentsel kültür mirası kapsamında farklı olarak İpek Yolu gibi projeler birçok kenti kapsamakta ve somut kültür varlıkları dışında bu kentler ve hatta ülkeler arasındaki kültürel alışveriş ve diyalog sonucunda

zaman ve mekan içerisinde ortaya çıkan kültürel zenginlik kültürel miras kavramına çok boyutluluk kazandırmaktadır (UNESCO, 2004a).

2.2 Kültürel Mirasın Korunması ve Değerlendirilmesi

Günümüzde "koruma" bir anlamda gelişmenin karşıtı olarak görülmekte ve her yerleşmeden birkaç sokak ya da birkaç yapı adasının örnek olarak, diğer bir deyişle "müze parçası" biçiminde korunması yeterli bulunmaktadır. Yürürlükteki koruma yasasının 7. maddesinde belirtildiği biçimde "örnek durumda yeteri kadar eser" in korunmasının, sorunu çözdüğü düşünülmektedir. Böyle bir tanımla da, 30–40 yıl öncesine dek sanayi öncesi Anadolu kentlerinin özelliklerini koruyan yerleşmeler "yeteri kadar" a ulaşmış, neredeyse onu da ortadan kaldırıra dek değişmiş, standartlaşmaktadır (Akın ve diğ., 2002).

Kültürel mirasın giderek yok olması, uluslar için geçmişle bağların kaybolmasının getirdiği kültürel kopukluğun yanı sıra, aynı zamanda toplum için bir ekonomik kaynağın da yitirilmesi anlamına gelmektedir. Bir tarihi bütünü yenilenmesi, mevcut bir altyapı üzerine yeni bir inşaat yapmaktan daha masraflı değildir. Ayrıca sosyal yapının korunmasının da ekonomik yapıya önemli bir katkısı vardır (Fersan, 1980).

Tarihi çevre; kültürel, ekonomik ve ekolojik değer taşımaktadır. Özellikle geçmişten bugüne üzerinde yaşamış olan topluluklar ve mevcut olan toplum yapısı ile arasında kurduğu sosyal, kültürel ve psikolojik bağlar; mimari, sanat ve edebiyat gibi somut öğeler ile yakından ilişkilidir. Çünkü mimariyi de şekillendiren bu soyut ama güçlü bağlardır. Bu paralelde sosyo-ekonomik değişim tarihi çevrenin de değişmesini beraberinde getirmektedir. Ancak günümüz yaşam koşulları geniş çaplı bir değişime neden olarak tarihi çevrenin kalitesine de zarar verebilmektedir. Ayrıca bu gereksinimlerin kısa vadeli olduğu ve başka gereksinimlerin ortaya çıkacağı, değişimin sürekli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle sadece nostaljiyi ayakta tutmaya yönelik koruma çalışmaları kültürel kimliği erozyona uğratmaktan öteye gidemez (Aalen, 1997).

Kültürel mirasın tarihin bir ifadesi olduğunun ve günümüzde geçmişi anlatmaya yardımcı olarak en iyi kanıtları oluşturduğunun bilincine varılması “koruma” yolunda büyük adımların atılmasına neden olmuştur. Bu amaçla mimari mirasın

sosyal yaşama katılması çabaları artırılarak “**bütünleşik koruma**” adı altında tarihi dokuyu oluşturan, korunması gerekliliği benimsenen ve yenilenen yapılara toplumsal gereksinimler paralelinde bir işlev verilmesi ve bugün de yaşar hale getirilmesi çabalarına girişilmiştir (**Fersan, 1980**).

Kent ölçeğinde kültürel mirası koruma yapı ve bahçesi ile başlar ve diğer yapılarla cadde, sokak, meydan, açık ve yeşil alanları da içine alacak şekilde kent korumaya doğru gelişim gösterir. Kentsel korumanın öncelikli hedefi, tarihsel değer olarak bakıldığında her biri aynı derecede önemli olmasa bile, bir araya geldiklerinde ait oldukları devire ilişkin özellikler ortaya koyan yapılar ve bunların birbirleriyle olan mekansal ilişkilerinden doğan açık alanların oluşturduğu “kentsel doku” ön plana çıkmaktadır. Bu doku çoğu zaman karmaşık bir toplumsal ilişkiler ağının, bu ilişkilerin zaman içindeki değişiminin ve toplumsal değerlerin fiziki çevreye yansımalarının sonucu şekillenmektedir. Mimari miras, sosyal yapıdan bağımsız olarak salt fiziksel özellikleri ve mimari oluşumuyla düşünülmemelidir. Bu nedenle bütünleşik korumada amaçlanan yapının bulunduğu sosyal ortamdan koparılmadan ve hatta onunla bütünleşerek yerel halkın ihtiyaçları doğrultusunda yapının özgün özelliklerini kaybetmeksizin iyileştirilmesi ve modern gereksinimlere göre düzenlenmesidir. Yerel halk ise yenilemede alınacak kararlara katılım açısından bilinçlendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Yerel örgütler koruma konusunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Özellikle dış ülkelerde kültürel mirasın korunması ve geleceğe yönelik koruma planları hazırlanması yerel örgütler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak korumanın sürekliliği sadece yerel örgütlerin çabalarıyla sağlanamaz, kamuoyuna da bu konuda görev düşmektedir.

Kentsel koruma ya da genel anlamda koruma kavramı temelde bir kültürel sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda koruma, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp kentsel yaşamın sürekliliğini sağlayan ekonomik ve toplumsal süreçleri de kapsamaktadır. Kentsel koruma ifadesi, fiziksel koruma ötesinde sağlıklaştırma, geliştirme ve işlev kazandırma boyutları ile anlam kazanmakta ve pratiğe aktarılarak yaşamın bir parçası olmaktadır.

Geçmişten kalan değerlerin tümünün geleceğe aktarılması olası değildir. Gerek ülkelerin ekonomik kaynakları, gerekse çağdaş kentleşme sorunları, bakımsızlık, malzemenin yıpranması, doğal afetler, yeni yapılanma baskıları sonucu tarihi yapıların sayısının sürekli azalması, bunu olanaksızlaştırmaktadır. Hangi yapıların ve

yapı kümelerinin korunacağı belirlenirken, aşağıdaki özellikler açısından taşıdığı önem göz önüne alınabilir:

- Tarihi belge niteliği
- Eskilik özelliği
- Estetik değer (**Kuban, 1970'den aktaran Ahunbay, 2004**).

Örneğin 2863 sayılı yasanın 6. maddesine göre 1900'den önce yapılmış olan binalar koruma kapsamındadır. Bir yapı veya yerleşme bir veya daha fazlasına sahip olduğunda, korunması için ilk adım olan tescil kararı alınabilmektedir (**Ahunbay, 2004**).

Teknik açıdan, tarihi çevre korumada her şeyden önce korunacak çevrenin değerlendirilmesi için ayrıntılı bir araştırma yapılmalıdır. Bu amaçla her yerleşmenin özelliklerine göre yapıların eskiliği, değişimler ve morfoloji üzerinde ayrıntılı bir analiz yapmak gereklidir. Birinci aşamada, korunacak tarihi çevre biçimsel özellik ve ayrıcalıklarına göre incelenmelidir. Bu çalışmalara dayanan envanterler, koruma planları için gerçekçi bir taban oluşturacaktır. Bu verilere bağlı olarak alınacak kararların imar planlarıyla olduğu kadar bölge planlama politikasıyla da bütünleşmesi ve ona katkıda bulunması beklenmektedir (**Fersan, 1980**).

Taşınmaz kültür ve doğa varlıklarının (anıtlar ve sitler) saptanarak ulusal kültür varlıkları kütüğüne geçirilmesi işlemine “tescil” denilmektedir. Bu işlemle korunması gerekli kültür varlığı yasal güvence altına alınmakta; dokunulmazlık sınırları tanımlanarak özgün niteliklerini hangi ölçüde sürdüreceği belirlenmektedir. Tescille birlikte yapılan ve onu izleyen “değerlendirme” kültür varlığının estetik, tarihi ve diğer özelliklerinin yoğunluğuyla yakından ilgilidir. Birinci grup yapılar; evrensel, ulusal ya da yöresel düzeyde mimari değere sahip, “tarihi, anı ve estetik değerleriyle korunması zorunlu” yapılardır. İkinci grup yapılar; kentsel çevreyi oluşturan, yöreye karakter veren, geleneksel yapım tekniğiyle yapılmış binaları kapsamaktadır (**Ahunbay, 2004**).

Saptama ve tescil korumanın ilk aşamasıdır. 1965 yılında ICOMOS'un araştırma ve deneyleri sonucunda saptanan ve Avrupa Konseyi'nce kabul edilen uluslararası sistemin yanı sıra her ülkenin kendi özelliklerine göre kurduğu sistemlerden yararlanılmaktadır. Saptama aşamasında önemli olan, envanterlerin koruma kararlarına hazırlayıcı nitelikte olmalarıdır. Bu tür çalışmalar özellikle büyük ölçekli

yoğun yerleşmelerde çok uzun süre alacağından, saptama ve tescil işlemi tamamlanan kısımlarda planlama çalışmalarına başlamak gerekmektedir. Bu aşama sonucunda alınan temel kararların çalışılan dokuların özelliklerine, korunacak değerlerin sorunlarına, korunma durumlarına ve olanaklarına göre bazı farklılıklar göstermesi doğaldır. Saptama aşaması tamamlanmış olan yerlerin ayrıntılı incelemesi yapıldıktan sonra, imar planı ile bütünleştirilmiş “Koruma ve Geliştirme Projeleri” için çalışmalara başlamak gerekmektedir. Ancak bu projelerin hazırlanması zaman alacağından, ilk aşamada en hızlı şekilde alınabilecek önlem imar planı içinde genel koruma kararları geliştirmektir (**Fersan, 1980**).

UNESCO’nun, 1972 yılında Paris’te toplanan 17. Genel Kurulunda kabul edilen **“Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”**, 1982 yılında, 2658 sayılı yasa ile Türkiye’de de kabul edilmiştir. Böylece kültürel ve doğal mirasın sadece o ülke insanların değil, tüm dünyanın ortak malı olduğu kavramını getirmiş ve üye ülkeleri, “Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeye ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemeye” çağırmıştır. Bunun yanı sıra, ülkeler, “Bu mirasın saptanması, korunması, sergilenmesi ve yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idari ve mali önlemleri” alacaklardır. Sözleşmenin getirdiği en önemli yeniliklerden bir tanesi de, her ülkenin saptanmış ölçütlere göre “evrensel” olarak nitelendirdiği yapı ve alanlarından oluşan bir liste yapması ve **“Dünya Miras Listesi”**nde yer almak üzere UNESCO’ya başvurmasıdır (**T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005c**).

Bu listeye aday gösterilen varlıklar (anıt, yapı grubu veya sit) belli kriterlere göre değerlendirilmekte ve bu kriterlerden bir veya daha fazlasını taşıdığı kabul edilenler olağanüstü evrensel değere sahip olarak nitelendirilmektedir. Bu kriterler şu şekilde belirtilebilir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı resmi web sitesinde yer alan çeviri metni revize edilmiş olup özgün İngilizce metin için bkz. EK-B):

(a)

(i) yaratıcı insan dehasının ürünü olan bir şaheseri temsil etmek;

(ii) belli bir zaman diliminde veya kültürel alanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermek;

(iii) kültürel bir geleneğin veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapmak;

(iv) insanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı biçiminin veya mimari bileşim veya peyzajın olağanüstü örneği olmak;

(v) bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimi veya toprak kullanımının önemli bir örneği olmak; özellikle herhangi bir etki tarafından telafisi mümkün olmayan bir bozulma tehdidi altında olmak;

(vi) istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve yazınsal eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olmak. (Komite, bu kriterin ancak çok istisnai şartlarda veya başka kriterlerle ilişkili olması durumunda bir yerin listeye alınabilmesine neden olabileceğini göz önüne alır);

(b)

(i) özgünlük sınavını tasarım, materyal, işçilik veya konumu bakımından; kültürel peyzaj söz konusu olduğunda ise seçkin karakter ve unsur özellikleri bakımından geçebilmek (Komite, rekonstrüksiyonun, ancak orijinal halin eksiksiz ve ayrıntılı bir biçimde yapılmış dokümantasyonu temelinde yapıldığında ve kati surette varsayımlara dayanmadan gerçekleşmesi durumunda kabul edilebileceğine dikkat çeker.)

(ii) Aday kültürel varlığın ya da kültürel peyzajın korunmasını sağlamak için yeterli resmi ve/veya geleneksel koruma ve idari mekanizmalara sahip olunmalıdır. Ayrıca, ulusal, bölgesel veya belediye seviyesinde koruma kanunlarının mevcudiyeti veya iyi hazırlanmış geleneksel koruma ve/veya yeterli mekanizmalar büyük önem taşımaktadır. Bu kanıtlar adaylık formunda açıkça belirtilmelidir. Ayrıca bu kuralların ve/veya idari mekanizmaların etkili bir biçimde uygulandığına dair teminat da istenmektedir. Bundan başka, özellikle fazla sayıda ziyaretçiye açık olan kültürel sit alanlarının bütünlüğünün korunması için ilgili Taraf Devlet, varlığın idaresi, korunması ve ziyaretçi kullanımı için hazırlanmış uygun idari düzenlemeler ile ilgili kanıtları sunabilmelidir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005d).

UNESCO'nun, 1972 yılında Paris'te toplanan 17. Genel Kurulunda kabul edilen **"Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme"**, 1982 yılında, 2658 sayılı yasa ile Türkiye'de de kabul edilmiştir. Bu sözleşmede doğal ya

da kültürel sit olarak tanımlanan bir alanın **Dünya Miras Listesi**'ne seçilmesi için gerekli kriterler de belirlenmiştir.

Bu listede, Türkiye'den,

1. İstanbul ve Tarihi Alanları (1985, Kriter : i, ii, iii, iv, Kültürel)
2. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (1985, Kriter : i, iii, v, vii, Doğal ve Kültürel)
3. Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası (1985, Kriter : i, iv, Kültürel)
4. Hattuşaş (Boğazköy) -Hitit Başkenti (1986, Kriter : i, ii, iii, iv, Kültürel)
5. Nemrut Dağı (1987, Kriter : i, iii, iv, Kültürel)
6. Xanthos- Letoon (1988, Kriter : ii, iii, Kültürel)
7. Pamukkale (Hierapolis) (1988, Kriter : iii, iv, vii, Doğal ve Kültürel)
8. Troya (1998, Kriter : ii, iii, vi, Kültürel)
9. Safranbolu (1994, kriter: ii, iv, v, Kültürel)

Bunlara ek olarak Dünya Miras Merkezince 2000 yılı içinde önerilmesi onaylanan Geçici Liste'de:

1. Selimiye Cami ve Külliyesi (16. yy, Kriter : a) i, ii, iii, iv, Kültürel)
2. Bursa ve Cumalıkız Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri (13. yy. 15. yy., Kriter : a) i, iii, iv, Kültürel)
3. Konya Selçuklu Başkenti (Kriter : a) i, ii, iv, Kültürel)
4. Alanya Kalesi ve Tersanesi (Kriter : a) iii, iv, Kültürel)
5. Selçuk Kervansarayları Denizli – Doğubeyazıt Güzergahı (13. yy., a) ii, iii, iv, Kültürel)
6. İshakpaşa Sarayı (17. yy, Kriter : a) i, iii, iv, Kültürel)
7. Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (17. yy – 19. yy, Kriter : a) i, ii, iii, iv, Kültürel)
8. Diyarbakır Kalesi ve Surları (12. yy, Kriter : a) i, iii, v, Kültürel)
9. Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (13. yy, Kriter : a) ii, iii, iv, Kültürel)

10. Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları (12. yy – 13. yy, Kriter : a) i, iii, Kültürel)
11. Sümela Manastırı (5. yy – 19. yy, Kriter : a) i, iii, iv, Kültürel)
12. Alahan Manastırı (7. yy, Kriter : a) i, iii, iv, Kültürel)
13. St. Nicholas Kilisesi (7. yy – 8. yy, Kriter : a) iii, iv, Kültürel)
14. St. Paul Kilisesi, St. Paul's Kuyusu ve Çevresi (Kriter : a) ii, iii, iv, Kültürel)
15. Kekova (Kriter : a) i, iii, Doğal a) ii, iii, Kültürel)
16. Güllük Dağı – Termessos Milli Parkı (Kriter : a) ii, iii, v, Kültürel a) ii, iii, iv, Doğal)
17. Karain Mağarası (Kriter : a) iii, vi Kültürel)
18. Efes (Kriter : a) i, ii, iii, v, Kültürel) (**T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005e**).

2.3 Sürdürülebilir Gelişim Bağlamında Kültür Turizmi

“Küreselleşme”, “Yeniden yapılanma”, “Sürdürülebilirlik” gibi kavramlar bugün çokça tartışılmaktadır. Bunlar arasında özellikle doğal kaynakları tüketmeyen, gelecek kuşakların gereksinimlerini de karşılayabilme olanaklarını ellerinden almayan, ekonomi ile ekosistem arasındaki dengeyi koruyan ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olarak tanımlanan “**Sürdürülebilir Kalkınma**”, planlama ve plancılarının rollerini belirleme konusunda önem taşımaktadır (**Atalık ve Levent, 1994’ten aktaran Beyhan, 2004**).

Sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1987’de Brundtland Komisyonu olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından ortaya atılmıştır. Sürdürülebilirlik tanımı yapılırken daha çok ekolojik ve çevresel konulardan yola çıkılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı farklı alanlarda farklı şekillerde tanımlanmaktadır; kültürel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik gibi. **Hasic ve Roberts (2000)**, sürdürülebilirliğin her duruma uygulanabilen bir formül olmayıp farklı alanlar için farklı çözümler uygulanmasını gerektirdiğini belirtmiştir. Ancak genel anlamda bir tanım yapmak gerekirse, sürdürülebilirlik her alanda kaynakların devamlılığını esas alan ve günümüzdeki tüketim alışkanlıklarının neden olabileceği olumsuzlukları ortadan

kaldırmayı hedefleyen bir kalkınma, planlama ve gelişme sistemidir (**Beyhan, 2004**). Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlevini kesintisiz, bozulmadan, çürümesine meydan vermeden, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi olarak da tanımlanmaktadır. Kısaca ekosistemin taşıma kapasitesini belirleme yeteneği şeklinde özetlenebilir (**Karaman, 1996**).

1987’de Brundtland Komisyonu tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz Raporu”nda **sürdürülebilir gelişim**; gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama yetilerini tehlikeye atmadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan gelişmedir şeklinde tanımlanmıştır (**Yönet, 2005**).

Sürdürülebilirlik kavramı, çalışma kapsamında daha çok kültür turizmi içerisindeki uygulamaların niteliğini tartışması açısından sürdürülebilir turizm kavramına odaklanmaktadır. Sürdürülebilir turizm ilerdeki kısımlarda tanımlanmış ve sürdürülebilirlik ile turizm arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir.

Kültür turizmi, DTÖ (Dünya Turizm Örgütü) tarafından dar anlamıyla şöyle tanımlanmaktadır;

“İnsanların özellikle kültür ve sanat etkinlikleri, festivaller, anıt ve sit kapsamındaki alanları ziyaret etmek veya eğitim amaçlı hareketleridir.” Geniş anlamıyla ise; “Yukarıdaki tanımın kapsamına giren tüm hareketlerdir çünkü çeşitlilik ihtiyacına cevap vermektedir; bireyin kültür düzeyini yükseltmeyi, yeni bilgi, karşılaşma ve deneyimlere olanak vermeyi amaçlamaktadır” (**Szabo, 2005; 3**).

ICOMOS (2002; 22) ise kültür turizmini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Kültür turizmi, asıl olarak kültür ve peyzaj alanları, yerel nüfus ve ev sahibi milletin değerleri ve yaşam şekilleri, mirası, görsel ve sahne sanatları, endüstrileri, gelenekleri ile boş zaman meraklarını içeren kültürel çevrelerin üzerine odaklanan turizm şeklidir. Kültürel etkinliklere katılım, müzelere ve kültürel miras alanlarına ziyaret ve yerel halk ile kaynaşmayı içerebilmektedir.”

Öncelikle, neden kültür turizmi diye sorulduğunda Türkiye’nin uluslararası turizmde yaklaşık 25 yıldır izlediği politikaya ve değişen eğilimlere bakmak gerekir. Turizm sektöründe gözlenen eğilimler ve gelişme temposu, turizmin 20. yüzyılın en önemli ekonomik ve sosyal olgularından birisi olduğunu göstermektedir. Bu hızlı gelişmenin temelindeki nedenler; yükselen refah düzeyine paralel olarak seyahate ayrılabilen gelir ve gelişen ulaşım olanaklarına bağlı olarak da insanların hareketliliğinin artması, ileri sanayi toplumlarında ücretli izin sürelerinin uzaması, yeni ülkeleri ve kültürleri tanıma arzusu ve iş hayatının yarattığı gerilimlerden kurtulma özlerninin güçlenmesi olarak belirtilebilir (**Göymen, 1997’den aktaran Kerimoğlu, 2004**).

Özellikle 1980'lerden itibaren kentsel turizme olan ilginin artmasında çok sayıda faktör etkili olmuştur. İnsanların kısa tatilleri tercih etmek istemesi bu pazarın avantajı olmuş, hareket imkanlarının artması ve kolaylaşması özellikle Avrupa'da kentsel turizm yapılanmasına katkıda bulunmuştur (**AB Komisyonu Raporu, 2000'den aktaran Kerimoğlu, 2004**). Türkiye'deki gelişmelere bakıldığında, 1980'lerin başından itibaren izlenen turizm politikası, konaklama tesislerinin sayısını kitle turizmine yönelik yatak kapasitesini artırmayı hedefleyen bir politika olduğu görülmektedir. 1982 yılında çıkarılan Turizmi Teşvik Yasası ile birlikte kamu arazileri yerli ve yabancı yatırımcılara turistik tesis kurulması amacıyla tahsis edilmiştir. Yaratılan konaklama kapasitesi genellikle kıyı alanlarında kurulan ve yüksek sezon olan yaz aylarında yoğun olarak hizmet veren tesislerdir. Buna bağlı olarak Deniz-Güneş-Kum turizmine yönelik bir pazarlama stratejisiyle Türkiye uluslararası turizm pazarlarında yerini almıştır (**Doğan, 2006**).

Kitle turizmi; ekonomik yönden girdi sağlarken yapısal, doğal, kültürel ve tarihsel çevre, sosyal hayat ve toplumsal açıdan çarpıklıkları beraberinde getirmiştir. Turizm olgusu içerisinde yozlaşma ve doğal değerlere ilgisiz bir ekonomik kazanç sağlama anlayışı hakim olmuştur. Turizm faaliyetinin yoğunlaştığı alanlar kontrolsüz, bilinçsiz ve duyarsız yaklaşımlar sebebiyle doğal-kültürel çevresini ve kimliğini kaybetmektedir (**Beyhan, 2004**). Bir bölgedeki turizm gelişimi toplumda belirli davranışlara yol açmaktadır. Bunlar arasında direnme, içine kapanma, sınırları vurgulama, canlandırma, bütünleşme sayılabilir. Genç nüfus farklı kültürlerle tanışmaya açıkken yaşlı kesim daha muhafazakar bir tutum sergileyebilirler. Turizmin değerlerin değişmesi ve geleneklerin yitirilmesine etkisi nedeniyle özellikle geleneklerine düşkün toplum kesimleri turistlere karşı düşmanca tavırlar sergileyebilmektedirler (Direnme). Bu tutum bazen turistlere karşı açık açık sergilenmek yerine toplumun geleneklerine daha çok sahip çıkması, yabancı kültürlerle karşı kapanarak kendi kültürünü canlandırması şeklinde de kendini gösterebilir (İçine kapanma). Bazı durumlarda ise, toplum turizmi benimserken turistler ile sıkı ilişkiler kurmaktan kaçınılmakta, yerli ve yabancı kültür arasında bir sınır çizilmekte ve gelenekler turizmin olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılmaktadır (Sınırları vurgulama). Turizmin benimsenip geleneklerin korunduğu bir başka örnek de el sanatları gibi kaybolmaya yüz tutmuş geleneklerin turizm içerisinde canlandırılmaya çalışılmasıdır. Festivaller buna örnek verilebilir

(Canlandırma). Turistlerin sahip olduğu kltrn yerel kltrden stn grldđ durumlar da vardır (Btnleme) (**Doğan, 2004**). Bu davranı biimleri turizmin olası olumsuz sonularından doğan tepkilerdir. Blgede srdrlebilir turizm veya toplum yararını gzetten bir turizm gelitirilmesi, olumsuz sonuların en aza indirgenmesi ve hatta engellenmesinde byk nem taımaktadır. nk turizmin srdrlebilir olması halinde turizm sektrnden pay alan tm taraflar (yerel halk, turistler, iletmeciler, tedarikiler, yerel ynetim, sivil toplum rgtleri vb.) kazanç sağlayacaklardır.

Ancak zaman ierisinde değien eğilimler, izlenen turizm politikalarında değiiklik yapılmasını zorunlu kılmaktadır. DT'nn aratırmalarına gre, uluslararası turizmde tketim eğilimi deniz-gne-kum turizminden zel ilgi turizmine kaymaktadır (**Barut, 2004**). Trkiye, doğal gzellikleriyle olduğu kadar kltrel, arkeolojik ve tarihi zenginlikleriyle nemli bir potansiyel barındırmaktadır. Trkiye'nin sahip olduğu zengin kaynaklar kltr turizmine son derece uygundur. Bu bağlamda kitle turizminin srdrlmesinin yanı sıra kltr turizmine tekrar ynelinmesi ve lkenin turistik rnlerinin eitlendirilerek turizm etkinliğinin yln daha geni bir zamanına yayılması, ie ynelik turizmden elde edilen dviz gelirlerini artıracaktır. Yerli turistlerin kltr turizmine katılması, kltrel değerlerin korunması konusunda bilin yaratarak srdrlebilir kalkınmaya ve srdrlebilir turizme olumlu etki yapacaktır (**Doğan, 2006**). **Kocapınar (2003)**, kitle turizmi ve kltr turizmi arasındaki farkları izelge 2.1' de zetlemitir. Kitle turizminin yarattığı evre sorunları, turizm geliimi konusunda yeni arayıları ve yaklaımları gndeme getirmitir. Turizm, evre ile olan sıkı ilikisi nedeniyle kalkınma ve evre ilikisinin uyumluluğa dntrlmesi gereğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda;

- evre, ekonomi ve turizmi gittike artan bir nemle birbirlerinin parası olarak gelitirmek
- evre kalitesini srdrmek
- Yerel halkın yaam kalitesinin iyiletirmek
- Turistler iin yksek kalitede standartlar sağlamak
- Turizmi diğer ekonomik sektrlere entegre etmek
- Kalkınmada eitliği sağlamak ve

- Gelecek nesiller için de çevrenin korunmasını garanti altına almak gibi hedefler içeren “**Sürdürülebilir Turizm**” kavramı ortaya konmuştur (Inskeep, 1991’den aktaran Gezici, 1998).

Çizelge 2.1: Kitle Turizmi ve Kültür Turizmi Özellikleri (Kocapınar, 2003).

Kitle Turizmi	Kültür Turizmi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sadece bir yöreye/bölgeye yapılması nedeniyle, oradaki tesislere yararlıdır. ▪ Bölge halkı turizm hareketinden sınırlı olarak yararlanmaktadır ▪ Orta gelir grubuna hitap etmesi nedeniyle daha az gelir bırakmaktadır ▪ Bölgeye sınırlı gelir bırakması nedeniyle bölge halkı turizm hareketine kayıtsız kalır ▪ Yatırımlar büyük ölçekli, pazarlama ise uluslararası boyutta olduğu için büyük ölçüde yabancı sermayeye ihtiyaç vardır ▪ Yatırımların çevreye zarar vermemesi için yüksek maliyetli master planlara ve altyapı yatırımlarına ihtiyaç vardır 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ En az 3 veya 4 bölgeye yapılması nedeniyle yarar tüm bu bölge yatırımlarına dağılmaktadır. ▪ Bölge halkı turizm hareketinden geniş oranda pay almaktadır ▪ Ortanın üst gelir grubuna hitap etmesi nedeniyle daha çok gelir getirmektedir ▪ Artan gelir, bölgenin hayat standardını ve kültür düzeyini yükseltir ▪ Yatırımlar ve pazarlama ulusal sermaye tarafından karşılanır ▪ Yatırımlar çevreye uyumludur, büyük çaplı planlara ve altyapı yatırımlarına ihtiyaç yoktur.

Sürdürülebilir kalkınmanın, çevresel değerler üzerinde bir olumsuz etkiye sebep olmadan, ekonomik kalkınmanın devam ettirilmesini özellikle vurguladığı göz önünde bulundurularak, **sürdürülebilir turizm**; sektörü besleyen doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilemeden, turizm kapasitesini ve turizm ürünlerinin kalitesini arttırmak olarak tanımlanabilir (Akış,1999).

Turizm sektöründe en geniş faaliyet ağına sahip sivil inisiyatif ve en büyük uluslararası birlik olan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından düzenlenen kongrelerde sık kullanılan tanıma göre sürdürülebilir turizm gelişimi, gelecek yaratmak adına fırsatlar oluştururken ve geliştirirken, şimdinin turistleri ve ev sahibi toplumların da beklenti ve ihtiyaçlarını karşılar. Bu, kültürel bütünleşme ve özellikle ekolojik maddeler, biyolojik çeşitlilik ve yaşamsal sistemler desteklenirken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabileceği yollarda bütün kaynakların

yönetilmesinin planlanmasıdır (UNWTO, 1993). Bu tanımlamadan yola çıkarak sürdürülebilir turizmin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Turizmin doğal, tarihi, kültürel ve diğer kaynakları hali hazırda toplum için getirisinin devamı yanında gelecekte de kullanımı için korunur.
2. Turizm gelişimi, turistik bölgede çevresel ve sosyo-kültürel problemlere yol açmayacak şekilde planlanır ve yönetilir.
3. İhtiyaç duyulan yerlerde genel çevre kalitesi sürdürülür ve geliştirilir.
4. Yüksek oranda bir turist doyumu, turistik çekim merkezinin pazarlanabilirliğinin ve popüleritesinin devam ettirilmesi ile sağlanır ve sürekli bir hal alır.
5. Turizmden elde edilen fayda, toplum içinde daha geniş kesimlere yayılır (Uçkun ve Türkay, 2003).

Turist profili bugün her şey dahil paket turların turistik ürün olarak sunulduğu kitle turizmindeki pasif turist değil, çevreye duyarlı, turistik ürün açısından seçici ve bilinçli turisttir. Bu değişime neden olan faktörler arasında turizmde artan talep karşısında kaynakların giderek azalması ve modern toplumun doğal ve kültürel değerleri koruma konusunda daha hassaslaşmış olması sayılabilir. Bu “hassaslaşma” ya da daha doğru bir tanım ile “farkındalık” politik ve ekonomik sistemler, yaşam tarzı, kalkınma politikaları gibi nedenlerden bağımsız olarak ekolojik sistem, mimari ve kültürel miras, gelenek ve göreneklerin modernleşme, teknoloji ve tüketime yenik düşmesi ile kuvvetlenmiştir. Ayrıca modernleşme ile birlikte şehirden ve kent yaşamının getirdiği stresten “kaçış” isteği doğmuştur. Bu nedenle ekolojik açıdan korunmuş, turistik ürün açısından çeşitlilik sunan zengin turizm potansiyeline sahip çekim merkezleri tercih edilmektedir. Turist profilinin değişmesi yeni bir arz-talep dengesini gerekli kılmıştır. Ayrıca artan talep karşısında kaynakların tükenmesi, kentsel büyüme, ekonomik gelişme yeni planlama ve düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Bir yörede turizmin canlanması ile şu soru gündeme gelmektedir: Turizm için cazip olan alanlar, aynı şekilde turizm nedeniyle tahrip edilmemekte midir? Taşıma kapasitesini aşan turizm doğal kaynakları tükettiği gibi, yerel kültürü de olumsuz etkilemektedir. Bu soru karşısında şu kavramlar daha da ön plana çıkmıştır: sürdürülebilirlik, taşıma kapasitesi, koruma ölçütleri, koruma planlaması. Turizm yerel halk için istihdam yaratırken altyapı gereksinimi, modernleşme, yeni

oteller, yol yapımı gibi nedenlerle doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir. Turizmi her iki açıdan olumlu kılabilmek sürdürülebilir turizm sayesinde mümkün olacaktır (**Coccossis ve Parpairis, 1997**).

Turizmin olumsuz sonuçları olabildiği gibi bir ülkenin kültür varlıklarının korunması ve turizme dahil edilmesinin sürdürülebilir turizm açısından uygulanabilirliği artıran ve destekleyen bir olgu olduğu belirtilmektedir. Kültür varlıkları olarak; doğal ve tarihi sit alanlarındaki kültür öğeleri, folklorik özellikler, geleneksel Türk mimarisi, örf ve adetler gibi öğeler kastedilmektedir (**Beyhan, 2004**). Kültür Turizmi Sözleşmesi'nde asıl amacı kültürel mirasın incelenmesi olan kültür turizminin, kültür varlıklarının korunması üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, kültürel mirasın insanlara sunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel faydaların kültürel mirası koruma taleplerini haklı çıkardığı belirtilmektedir (**Şahin, 2004**).

Turizm içerisinde ziyaretçilerin ilgisini çeken yapay bir otantiklik değil kültürün özgün şekliyle yansıtılmasıdır. Ancak bugün birçok yörede ticari kaygılarla esas sahip olunan geleneksel değerler bir kenara itilerek bir örnekleşmeye gidilmekte ve her yerde aynı olan turistik ürünler ziyaretçiye sunulmaktadır. Bu durum ne kültür turizminin amacıyla, ne de yapısıyla bağdaşmamaktadır. Bu nedenle denilebilir ki kültür turizmi ve kültürel değerlerin korunması arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Kültürel değerlerin yaşatılması ve gerçek anlamıyla kültür alışverişine olanak tanıyacak şekilde yerli halk ve ziyaretçiler arasında paylaşılması kültürel değerlere sahip çıkma bilincini artıracak, bu bilincin sonucu olarak da kültür turizmi amacına uygun olarak var olan kültürel değerler turizm etkinliği içinde değerlendirilebilecektir.

3. KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARINI DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

3.1 Dünyadaki Örnekler

Dünyada korumacılık geçmişi Türkiye’den çok daha önce başlamıştır. Burada ele alınacak örnekler, kentsel kültür varlıklarını değerlendirme bakımından Buldan örneği için olumlu ya da olumsuz olabilecek gelişmelerin somut örnekleri olarak incelenmeye çalışılmıştır. Örnekler ölçek bağlamında Buldan ile ilişkilendirilmemiş ancak kavramsal açıdan konuya yaklaşılmıştır. Böylelikle örneklerin, çalışmaya kavramsal bir çerçeve oluşturması sağlanmıştır.

Buldan’da ekonomik ve sosyal hayatı olduğu kadar yaşam biçimini ve mimariyi de şekillendiren dokumacılık geleneği, **somut olmayan kültürel miras** örneğidir. Gelenekler nesilden nesile aktarılma özellikleriyle soyut bir nitelik taşımaktadırlar. Geleneksel yöntemle sürdürülen el dokumacılığı geleneği makineleşme nedeniyle tehdit altındadır ve gitgide yok olmaktadır. Özellikle seri üretim yoluyla daha az maliyetle daha fazla kazanç elde edilmesi genç nüfusun geleneksel yöntemleri bırakmasına neden olmaktadır. Tıpkı Buldan örneğinde olduğu gibi dünyada bu tehdit ile karşı karşıya olan birçok örnek bulunmaktadır. Estonya’nın Baltık kıyısında bir ada olan Kihnu bunlardan biridir. Kihnu’da bu zamana kadar coğrafi şartların da etkili olmasıyla kapalı bir toplum yapısı var olmuş, gelenekler korunmuştur. Özellikle kadın giysilerinde göz alıcı renkler ile kendini gösteren dokumacılık önemli bir etkinliktir ve bugüne kadar geleneksel biçimiyle sürdürülegelmiştir. Ancak bugün ekonomik nedenler, kontrol edilemeyen konut gelişimi ve turistlerin neden olduğu olumsuzluklar nedeniyle tehlike altındadır (UNESCO, 2006). Bazı olumsuzlukları şöyle sıralamak mümkündür:

- Ada halkı daha modern yaşam koşullarına gereksinim duymaktadır
- Ulaşım bağlantısı ile değişen yerleşim bölgelerinde gelenekler de değişmekte ve kültürel değerleri tehdit etmektedir.

- Bölgede kontrolsüz ve plansız gelişen turizm etkinliği yoluyla istenmeyen ziyaretçiler de bölgeye gelmekte ve istenmeyen davranışlar sergilemektedir (Sarlin, 2005).

UNESCO tarafından 2003 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları (Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) arasında gösterilen ve kültürel alan (cultural space) olarak nitelenen Kihnu'da geleneksel toplumdan modern topluma geçiş gözlenmektedir. 20. yy. başlarında erkeklerin kıyafetleri daha modern bir görünüm alırken kadınlar geleneksel giyim kuşamını korumuştur ve halen yöreye özgü etek ve başlıklarını giymektedirler. Ancak dünyanın her yerinde olduğu gibi burası da değişimden payını almaktadır. Eskiden geleneklerin korunmasını sağlayan doğal şartlar bugün etkisini yitirmektedir. Bu nedenle geleneklerin nesilden nesile aktarılma özelliği de gün geçtikçe zayıflamaktadır. Bunda gelişen teknoloji ile birlikte özellikle radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının da rolü büyüktür. Öte yandan planlı bir süreç izlemeyen, kontrolsüz turizm gelişimi yerel yaşayış ve geleneklere zarar vermektedir. Bazı doğal alanlar yasalar ile koruma altına alınırken somut olmayan kültürel mirası korumak daha zordur. Bunun yanında demografik ve ekonomik etkenler de gelenekleri olumsuz yönde etkilemektedir. Genç nüfus yeni işler aramak amacıyla dışarıya göç etmektedir. Ekonomik nedenlerle dışarı göçün hızlanması Buldan'da da gözlenen bir durumdur. Turizm ise bir yandan ekonomik anlamda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken, geleneksel kültür ve yaşayış tarzı üzerinde olumsuz etkileri söz konusudur. El sanatları ziyaretçilere tanıtılırken ticari amaçlar öne çıkabilmektedir. Bu durum kültür turizminin etkili bir şekilde uygulanamamasından kaynaklanmaktadır. Turizm sezonu Haziran-Ağustos ayları ile sınırlıdır ve bu dönemde ziyaretçiler ile birlikte nüfus üç-dört katına çıkmaktadır. Turistler ürünlerin niteliğinden çok fiyatları ile ilgilenmekte ve bu da el dokuması ürünlere olumsuz şekilde yansımaktadır. Eskiden geleneğin bir parçası olan el dokumaları şimdi turistlere satılmak ve festivallerde, standlarda sergilenmek üzere ticari bir ürüne dönüşmektedir (UNESCO, 2003).

Bunun önüne geçmek için Kihnu'nun uluslararası düzeyde tanınmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. UNESCO'nun bu bağlamda ortaya koyduğu Mükemmeliyet Ödülleri Programı (Award of Excellence, eski adıyla Seal of Excellence) el sanatlarının geleneksel ve özgün yöntemlerle sürdürülmesini teşvik etmektedir ve bu

ürünlere ilgiyi artırmayı amaçlanmaktadır. Ayrıca İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları ve Mükemmeliyet Ödülleri'ne ek olarak İnsanlığın Yaşayan Hazineleri (Living Human Treasures) programı el sanatlarının sürekliliği ve nesilden nesile aktarılması özelliğini korumaya yöneliktir. Fransa'da Maitres d'Art olarak anılan programlar dekoratif sanatlar, müzik aleti yapımı ve dokumacılık gibi çok çeşitli konuları kapsamına almaktadır (UNESCO, 2007).

Kültürel mirasın ve alanların korunmasında, ulusal ve yerel düzeyde alınan kararlar (**yasal çerçeve**), planlama ve uygulamalar (**stratejik çerçeve**) büyük önem taşımaktadır. Örneğin İngiltere'de bulunan York, kültürel mirası koruma uygulamaları, planlama ve alınan sonuçlar açısından olumlu gözle bakılan bir örnektir. York'ta ilk koruma çalışmaları, 1960'larda yerel halkın katılımıyla öncelikle sadece belirli bir tarihi dönemi yansıtan birkaç yapı için başlatılmıştır. Ayrıca tarihi yapıların restorasyonunda modernist öğelerin kullanılması, yapının bağlı olduğu kontekstten ayrılmasıyla mümkün olabilmektedir. 1967'de tüm şehrin ana ulaşım arteri haline gelecek çevre yolu yapımı önerisine yerel halk, bazı tarihi kalıntıları yok edeceği gerekçesiyle karşı çıkmış ve "York 2000" adı altında başlatılan yerel inisiyatif yol yapımının karşısında durmuştur. Ayrıca kullanımda olmayan yapıların dönüşümü, park yerleri, yaya yolları ve planlanan yol yapımına karşı çözüm önerileri sunan mimar ve planlamacı Lord Esher tarafından hazırlanan Esher Raporu, resmi otoriteler tarafından kabul görmemesine rağmen halk tarafından desteklenmiştir. Bu sayede York bugün "iyi korunmuş" kent statüsündedir. Ayrıca Esher Raporu ve 1967 tarihli Kentsel Değerler Yasası (Civic Amenities Act) sayesinde restorasyon için fon aktarılması mümkün olmuştur. Bugün koruma çalışmalarında Kent Konseyi (City Council) başrolü oynamaktadır ve daha çok ziyaretçi yönetimi ve gerek ziyaretçiler gerekse yerel halk için kaliteli bir çevre yaratma üzerine odaklanmaktadır. Kent Konseyi halkın da katılabildiği toplantılar düzenlemekte ve yerel medya yoluyla yerel halk projelerden haberdar edilmektedir. 1970'den beri 1500'ün üstünde tarihi yapı restore edilmiş ve surlar arasında kalan alan son derece iyi korunmuştur (Orbaşlı, 2000a).

İtalya'da bulunan Venedik ve Floransa kentleri için UNESCO tarafından 1960'larda, suların yükselmesi ve büyük sel afeti sonrasında, koruma çalışmaları başlatılmıştır. Uzun dönemli ve geniş ölçekli koruma projelerinin uluslararası organizasyonların desteği olmadan gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Venedik, 1987'de UNESCO

Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Böylece başlıca tarihi eser, anıt ve yapıların korunması için sürekli finansal yardım aktarılmaya başlanmıştır. UNESCO, Kültür Varlıklarının Korunması ve Restorasyonu Uluslararası Merkezi (Rome Centre) ile Venedik Kültürel Mirası için ortak çalışmalar yürütmüştür **(Daifuku, 1975)**. Uluslararası düzeydeki çalışmalar tarihi yapıların renovasyonunu mümkün kılarken, lagünü ve suların yükselmesiyle kenti tehdit eden koşullar daha çok İtalyan Hükümeti ve Venedik yerel yönetim birimlerinin sorumluluğu altındadır **(Ashworth ve Tunbridge, 2000)**. Kent merkezinde yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi, Venedik halkını şehrin dışında olanaklar aramaya yöneltmiştir. Ayrıca kent merkezindeki evlerin değeri o kadar artmıştır ki, yerel halk maddi nedenlerden dolayı da kent merkezinden uzaklaşmaktadır **(Orbaşlı, 2000a)**. Kent merkezi yeni konut inşası için elverişsizdir çünkü yeterli alan yoktur. Bu yüzden ancak var olan konutlar restore edilmektedir. Kentin çevresinde yeni inşa edilen konutlar ise daha iyi standartlardadır. Ayrıca konut politikaları her zaman renovasyon çalışmaları yerine yeni konut inşa edilmesi yönünde olmuştur **(Rinaldo, 1975)**. Yapıların %95'i tarihi anıt niteliğinde olan Venedik'te yapıların restorasyon ve renovasyonu belirli yasalar çerçevesinde olduğundan mal sahibinin evde yapıda değişiklik yaptırması neredeyse imkansızdır. Tarihi kent merkezindeki yapıların %45'inin banyosu bulunmamaktadır ve konuta banyo eklenmesi yapının temel planı ile ilgili olduğundan drenaj sistemi yasal olmayan yollardan çözümlenmiştir **(Lauritzen, 1986)**.

Koruma konusunda insan faktörü unutulmamalıdır. Bu bakımdan Venedik'te koruma çalışmaları sosyolojik bağlamda da ele alınmış, yerel halkın mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları ortaya konmuştur. Bu çalışmalar ışığında İtalyan Hükümeti tarafından kurulan Danışmanlar Uluslararası Komitesi (International Committee of Consultants), Venedik koruma projesi için hükümetin 500 milyon \$ üzerinde maddi fon sağlamasına olanak tanıyan yasayı yürürlüğe sokmuştur. 1973 tarihli yasa şunları öngörmektedir:

- Lagüne açılan kanallarda kapaklar ile su seviyesini kontrol altına almak
- Çevre kirliliğine çözüm aramak
- Artezyen kaynakları kapatıp su kemerleri ile şehre su taşımak
- Kültür varlıklarını korumak **(Daifuku, 1975)**.

Venedik'te turizmin yerel halk ve kültürel miras açısından etkileri daha çarpıcı bir şekilde gözlemlenebilirken bir “müze kent” örneği olan Floransa'da, turist kalabalıklarına rağmen tarihi kentte yerel halk yaşamını sürdürmektedir ve Venedik gibi kaçış yolunu seçmemiştir. **Taşıma kapasitesini** aşan ziyaretçi sayısı ve Venedik'te yaşam koşullarının ve tarihi yapıların sağıklaştırılmaması sonucunda yerli halk tarihi kent merkezinden kaçış yolunu seçmiştir. Genellikle Nisan-Ekim arasında Venedik'i ziyaret eden turistler San Marco Meydanı ve Büyük Kanal'ı çok yakından tanımlarına rağmen kentin geri kalanında sürdürülen yaşamı pek de bilmemektedirler. Ayrıca turizm sezonu dışında turistik dükkanlar, oteller, restoranlar vb. kapanmakta, kent boşalmaktadır (**Rinaldo, 1975**). Yerel halk tarafından da yerleşim açısından tercih edilen Mestre ve Maghera tarihi kent merkezine ulaşım kolaylığı ile otellerin konumlandığı bölgeler olsalar da turizmde pasif rol oynamaktadırlar. Ziyaretçiler Venedik'te turistik faaliyetlerin içinde yer almaktansa kenti gezip görmeye zaman harcamayı tercih etmektedirler. Accademia, Palazzo Ducale, Peggy Guggenheim. Ca'Rezzonico, San Rocco gibi sayısız önemli müzeyi barındıran Venedik'te turistlerin %20'den azı müzeleri ziyaret etmektedir (**Van der Borg ve Gotti, 1995**).

Taşıma kapasitesini aşan ziyaretçi sayısı yerli halk açısından şu problemlere neden olmaktadır:

- Çöp ve atık yok etme, toplu taşıma gibi altyapılar vatandaşın vergileriyle sağlanırken turistler de bu imkanlardan faydalanmakta ancak geri dönüşümü vatandaşlara fayda sağlamamaktadır
- Ekonomik maliyetlerin yanı sıra kirlilik, turist kalabalıkları neticesinde kamusal alanların kullanımında kısıt ve kültürel varlıkların tahribi gibi sosyal maliyetler de söz konusudur.
- Kent merkezinde kira fiyatlarının artması sonucu yerli halk başka yerleşim alanlarını tercih etmektedir.

Tüm bunlar göstermektedir ki, Venedik'te iyi bir **ziyaretçi yönetimine** ihtiyaç duyulmaktadır. Planlama açısından yapılması gerekenler arz ve talep yönünden incelenecek olursa:

1. Arza yönelik tedbirler: Arz gerek zaman gerekse mekan açısından büyütülerek, kullanım optimum düzeye ulaştırılmalıdır. Ziyaretçilerin

alternatif rotalar ve kente alternatif ulaşım olanakları hakkında bilgilendirilmesi ve ara sezonlarda kente ziyaretçi çekilmesi önemlidir. Alternatif rotalar ziyaret süresini de uzatacaktır. Böylelikle ziyaretçiler en başta görülmesi gereken yerleri ziyaret ederken, alternatif rotalar için de ekstra vakit ayıracaklardır.

2. Talebe yönelik tedbirler: Tarihi kent merkezi ziyaretçiler için olabildiğince açık tutulmaya çalışılırken, araç trafiğine kapatılmalı ve otoparkların kullanımı sağlanmalıdır. Ayrıca rezervasyon yoluyla ziyaretçi trafiğini kontrol etmek daha kolaydır (**Van der Borg ve Gotti, 1995**).

Mossetto (1995), Venedik'te gerçekleştirilebilecek **alternatif bir rota** hakkında şunları belirtmiştir: Öncelikle müze ziyaretleri daha etkin bir sisteme oturtulmalıdır. Mevcut durumda yoğunluk San Marco ve Palazzo Ducale etrafındadır ve müzelere ziyaretçi dağılımı homojen değildir. Palazzo Ducale, Accademia ve Guggenheim en çok ziyaretçi çeken müzeler iken diğerlerinin toplamı bunlardan daha azdır. San Marco ve Castello arasında kalan alandaki müzeler çağdaş sanat (Bienal alanı) ve antik sanat (Palazzo Ducale, Correr Müzesi ve Saat Kulesi) başlıkları altında organize edilebilir. Ayrıca 18. yy. sanatı koleksiyonuna sahip müzeler (Ca' Rezzonico vb.) bir proje etrafında bir araya getirilebilir ve aralarında koleksiyon değiş tokuşu sağlanabilir, dönemi yansıtan kültürel programlar (sadece görsel sanatlar değil, müzik, edebiyat, tiyatro, felsefe, bilim vb.) oluşturulabilir. Lagün'ün çevresi de bu sisteme dahil edilerek Doğal Tarih Müzesi, Murano Cam Müzesi, Fondaco dei Turchi, Torcello Arkeoloji Müzesi vb. müzeler etrafında oluşturulacak geleneksel turlarla ziyaretçi talebi bu yöne doğru çekilebilir.

Turizmin taşıma kapasitesinin üstünde olması kültürel mirasa zarar verebildiği, trafik ve kirlilik problemlerine yol açabildiği halde, olumlu etkileri de unutulmamalıdır. Bugün Venedik ekonomik olarak turizm olmadan var olamaz. Ayrıca müzeler, kiliseler vb. tarihi eserleri için giriş ücretleri önemli bir maddi kaynak sağlamak ve bu sayede korunması mümkün olabilmektedir (**Caruso ve diğ., 2000**).

Benzer şekilde İngiltere'nin York kentinde de turizm ve koruma çalışmaları arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Turizm gelirleri koruma çalışmalarına ekonomik yönden katkı sağlarken koruma çalışmaları turizmi canlandırmakta ve ziyaretçiler kültürel miras yoluyla York'a çekilmektedir. York, her yıl yaklaşık

olarak 3.84 milyon turist tarafından ziyaret edilmekte ve turizmden her yıl yaklaşık olarak £247 milyon gelir elde edilmektedir (**City of York, 1997**). Kentin turizm için çekici olan özelliği sahip olduğu kültürel miras ve kentsel dokudur. Kent, ortaçağa özgü karakteri ve surları ile ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir (**Meethan, 1997**). Ayrıca yapımı 11. yy.da tamamlanan York Minster Katedrali kentin simgesidir. York'ta mevcut turizm durumundan bahsetmek gerekirse; ziyaretçi profilinin daha çok günlük ziyaretçiler olduğu söylenebilir. Londra ve Edinburgh'u York'a bağlayan hızlı demiryolu nedeniyle kent özellikle varlıklı İngiliz ve Amerikan turistlerin akınına uğramakta, ne var ki ziyaretçiler çok fazla harcama yapmadıklarından yerel ekonomiye beklenen düzeyde katkı yapmamaktadır. Günübirlik ziyaretler birkaç saatle sınırlı olabilmektedir. Ayrıca turizmin çok bileşenli bir etkinlik olduğu unutulmamalı ve bu bileşenler de hesaba katılmalıdır (**Meethan, 1997**). Kent merkezinde az sayıda konut bulunmakta ve bu alanda daha çok "Viktoryen" tarzında fasadı çeşitli renklerde olan dükkanlar yoğunlaşmaktadır. Dükkanlar her ne kadar kentin sosyal ve ekonomik hayatına özellikle hafta sonları ve Noel öncesinde canlılık getirirse de dükkanların erken saatte kapanmasıyla kent sessizleşmekte ve kent merkezi kullanım dışı kalmaktadır (**Orbaşlı, 2000a**). Tarihi kent merkezi sanayi ve sanayi öncesi olmak üzere ikiye bölünmüştür. Minster ve Jorvik Viking Center tarihi ve turistik olarak ilgiyi üzerine çekerken, ana turistik aktivitelerden biri de alışveriştir. Tarihi kent merkezi kültürel mirası barındırmasının yanı sıra, cafe ve restoranlar, hediyelik eşya dükkanları, antikacılar ve kuyumcular tarafından işgal edilmiştir (**Mordue, 2005**).

Ziyaretçi trafiğini düzenleyebilmek için turizm olanakları çeşitlendirilmekte ve düşük sezonlarda da ziyaretçilerin bölgeye çekilmesine çalışılmaktadır. Şubat ayında düzenlenen Viking festivali buna örnektir (**Orbaşlı, 2000a**). 19. yy.'dan beri demiryolları ve tekstil kentin ekonomisinde önemli yer tutmuştur. 1980'lerin sonunda özellikle kömür ve tekstil endüstrisinin zayıflamasıyla turizm ekonomik açıdan daha da önemli hale gelmiştir (**Meethan, 1997**). Halkın %80'i turizmin yararlı olduğuna inanmaktadır çünkü turizm toplu taşıma olanaklarını iyileştirmiş, eğitim ve kültüre katkıda bulunmuş, tarihi yapıların korunmasına maddi destek sağlamıştır (**Hall, 1974'ten aktaran Appleyard, 1979**). 1984 Kent Konseyi (City Council) raporuna göre istihdamın %85'i turizmden sağlanmaktadır. Ancak turizm tek gelişim aracı olarak görülmemekte ve 1985'te kurulan Turizm Departmanı

hedeflerini şöyle açıklamaktadır: “Ziyaretçilerin ve yerel halkın faydalanacağı şekilde turizm tanıtımı, planlama ve yönetimini koordine etmek ve turizmi hareketlendirmek”. 1972’de Turizm Bürosu tarafından York halkı üzerinde yapılan araştırmaya göre ise turizm ekonomiye katkıda bulunmuş ve korumacılık açısından olumlu sonuçlar doğurmuş ancak özellikle yaz ayları ve hafta sonu gibi dönemlerde kent aşırı kalabalık hale gelmiş, park ve trafik sorunlarını da beraberinde getirmiştir (**Orbaşlı, 2000a**). Her ne kadar demiryolları ulaşımında önemli bir yere sahip olsa da, ziyaretçilerin 2/3’ü özel araçlarıyla gelmektedir. Kentin bazı noktaları araç trafiğine kapatılarak kent içinde yayaların rahatça dolaşabileceği alanlar yaratılmıştır (**Meethan, 1997**). 2007’de York, Avrupa’da yılın turizm kenti (Winner of European Tourism City of the Year) seçilmiştir.

Bir çekim merkezi turizme sunulmadan önce bir **kent imgesi** oluşturulmalıdır. Kent imgesi pazarlama amacıyla yapay olarak oluşturulabildiği gibi kültürel bir süreç içinde de oluşabilir. Bu imge Venedik için “rüya kent”tir. Kanalları, gondolları, San Marco meydanı, Palazzo Ducale ile büyüklü bir atmosferi olan kent, ziyaretçiler için görülmesi gereken yerlerin başında gelmektedir. Örneğin San Marco’yu turistler için farklı kılan da kültürel süreç içinde oluşmuş bir imgedir. San Marco Kilisesi’nin görkemli kubbesi ve İtalyan mimarlığına yabancı süslü cephesi daha çok Bizans geleneğini yansıtmakta ve yapının mitik hikayesi bir çeşit “Doğu ve Batının buluşması” şeklinde yansıtılmaktadır (**MacCannell, 1989**). Ayrıca turizmin karakteristik özelliklerinden biri de orada bulunma durumunu görsel olarak (fotoğraf/video) belgelemektir. **Sontag (1977)**, bunu mekan hakimiyeti ile tanımlamaktadır. Elinde kamera olmayan bir turist düşünmek neredeyse olanaksızdır. Ne var ki, ziyaretçiler için Venedik durağan bir kent iken, yerel halk için kent sürekli değişim halindedir. Bugün Venedik Bienali, Venedik Film Festivali gibi etkinlikler, Guggenheim Modern Sanatlar Müzesi, Venedik ve Venedikliler için çok önemlidir. Ancak turistlerin hayalindeki Venedik bu değildir. Venedik “müze kent” olarak zamanın geçmişte durdurulmak istendiği ve modernizmin turistlerin gözünden bilinçli olarak saklandığı ancak konaklama ve yeme-içme gibi turistik faaliyetler içerisinde ziyaretçiler tarafından talep edilen bir unsura dönüşmüştür. Bunun dışında Venedik Karnavalı’ndan ayrıca söz etmek gerekir. Her sene Şubat ayında gerçekleşen karnaval onbir gün sürmekte, bu süre içerisinde kent normal yaşamdan sıyrılarak başka bir atmosfere kavuşmaktadır. Karnavalın en önemli özelliği

maskelerdir. Karnaval zamanı turizmin çok yoğun olduğu bir zaman olmasının dışında, Venedik maskeleri turistik ürün haline gelmiştir. Venedik Karnavalı şüphesiz ekonomiye büyük bir katkı sağlamaktadır. Öte yandan Venedikliler, kentlerinin, kentin meydanlarının, cafe ve restoranlarının, kamusal alanlarının turistler tarafından işgal edilmesinden pek de hoşnut değillerdir. Turizm sayesinde kurtarılan kent, gerçekte kimin için kurtarılmıştır?

Aşırı kalabalık, kent imgesini zedelemektedir. Bu nedenle York Kent Konseyi tanıtım çalışmalarında kenti bir turizm çekim merkezi olarak vurgulamaktan kaçınmıştır. Kentin tanıtım çalışmaları 1987'den beri bir özel sektör kuruluşu olan YVCB (York Visitor and Conference Bureau) tarafından yürütölmektedir. 260 üye organizasyondan oluşan kuruluşun konsey ile ortaklık teklifi konsey tarafından reddedilmiştir. YVCB konseyin tersine taktik pazarlamadan çok stratejik gelişime yönelik bir politika izlemektedir çünkü böylece üye organizasyonlara çok daha hızlı bir şekilde ciro sağlayabilmektedir (Meethan, 1997). Turizm pazarını kaybetmemek için kentin iyi korunmuşluğu ve kültürel varlıklarını öne çıkaran tanıtıma ağırlık verilirken fazla sayıda ziyaretçinin yol açtığı problemlere karşı turizm çeşitlendirilmekte, daha uzun bir zamana yayılmaya çalışılmaktadır. Ziyaretçilerin günöbirlik gelip gitmesi değil, daha uzun süre konaklaması ve böylece daha çok harcama yapması amaçlanmaktadır (Orbaşlı, 2000b).

Koruma çalışmaları her ne kadar turizmi canlandırmışsa da şu soruyu da gündeme getirmiştir. York, eski görünümö canlandırmak için cephelere yapılan eklemeler nedeniyle sanki zamanı durdurmuş bir ortaçağ kentidir. Bu da yaşayan bir kent değil, müze kent hatta bir tiyatro dekoru gibi algılanmasına sebep olmuştur. Yapay olarak yaratılan **otantik imge ve tiyatro sahnesi** ziyaretçiler ile yerel halk arasında bir kopukluğa ve yabancılaşmaya neden olmaktadır. Tiyatro sahnesi içinde turistler tüketime itilmekte ve kültür turizminden esas olarak beklenen yerel kültürün ziyaretçilerle paylaşılması, ziyaretçilerin o kente ve yöreye özgü gelenek ve görenekleri deneyimlemesi gerçekleşmemektedir (Mordue, 2005).

Buldan'da turizmin canlandırılması, kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtılması yolunda olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlara da neden olabilir. Bu bağlamda, kültürel alışverişe olanak tanıyan, yerel halkın çıkarlarını ön planda tutan ve aynı zamanda ziyaretçi memnuniyetini de dikkate alan sürdürülebilir turizm önerisi getirilirken bu örneklerden çıkarılacak dersler vardır. Buldan, içinde yaşamın

sürdürüldüğü her tarihi kent gibi değişim ve gelişim içerisindedir. Venedik'te olduğu gibi eski yapıların yasalarla koruması ve yenileme çalışmalarının çok maliyetli olması nedeniyle halk eski kent etrafında gelişen yeni yerleşimleri tercih etmeye başlamıştır. Eski yapılarda yaşamını sürdürenler; yıllardır bu tarihi yapılarda yaşayan ve yaşadığı evi terk etmek istemeyen ancak maddi ve fiziksel güce sahip olmayan yaşlı nüfus ile Buldan'a dışarıdan göç eden ve ekonomik olarak daha uygun olduğu için eski konutları tercih eden nüfustan oluşmaktadır. Ayrıca Venedik'te ziyaretçi yoğunluğu düzenlemek amacıyla ele alınan alternatif bir turizm rotası yaratılarak ziyaretçilerin yoğun bölgelerden diğer bölgelere çekilmeye çalışılması Buldan için düşünülen rota için de örnek oluşturmaktadır. Amaçlanan ziyaretçilerin sadece alış-veriş amacıyla birkaç saatliğine Buldan'a çekilmesi değil Buldan'ın farklı yönleriyle ziyaretçilere tanıtılması ve gösterilmesidir. York'ta da benzer bir planlama karşımıza çıkmaktadır. Farklı etkinlikler sayesinde turizm etkinliği hem farklı zamanlara hem de farklı alanlara yayılarak süreklilik ve verimlilik sağlanmıştır. Ayrıca kent yaşamının özgün haliyle ziyaretçilere aktarılması ve tiyatro dekoruna dönüştürülmemesi önemli bir konudur. Bu çerçevede gerek kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi gerekse turizmin yerel halk üzerindeki etkileri ve ekonomi ile turizm arasındaki ilişki sorgulanmaktadır. Buldan'da turizmin kentsel kültür varlıklarını koruma ve değerlendirme bilinci açısından sağlıklı bir gelişim çizgisi izlemesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Dünya'da tarihi kentlerde var olan turizm etkinliğinin nasıl bir gelişim izlediği ve yerel yaşayışı nasıl etkilediği farklı yönleriyle ortaya konulmuş ve bu amaç doğrultusunda ne gibi adımların atılması gerektiğine dair ipuçları sunulmuştur.

3.2 Türkiye'deki Örnekler

Türkiye'de kentsel ölçekte ilk koruma örneği olan Safranbolu, belli bir zaman aralığında ve kültürel yerleşmede değişen ve gelişen mimariyi, teknolojiyi, şehirciliği ve peyzajı sergilediği için insanlık tarihinde, mimari, yapısal ve teknolojik bakımdan sıra dışı bir örnek oluşturduğu, insan-çevre ilişkisinin kurulduğu ve yaşanan değişimler karşısında tahribata açık olduğu için, ii, iv, v nolu kriterlere göre 1994 yılında kültür başlığı altında, UNESCO tarafından Korunması Gereken Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır (Gülmez, 2006). 1995 yılında Karabük'ün il olmasıyla ilçe merkezi Kastamonu'dan ayrılarak Karabük'e bağlanmıştır.

Safranbolu’yu bugün ülkemize ve Dünya’ya tanıtan, bir bölümü titiz onarımlarla işlev kazandırılan ve koruma altına alınan Safranbolu evleridir. Evlerin yapımında malzeme olarak ahşap ve kerpiç kullanılmıştır. Çıkmalı ve bol pencereli evler şehri karakterize eder. Safranbolu evlerine genellikle sokak kapısından sonra “hayat” denilen toprak zeminli bir girişte bulunan merdivenle çıkılır. Odalar, “çardak” denilen bir büyük salona açılır (**Ulukavak, 2003**). Kalabalık aile tipine uygun olarak bir arada yaşama geleneği içinde, evin her odası bağımsız bir ev gibi çözülmüştür. Böylece evin içindeki yaşamın ortak olmasına karşın oda kullanıcısına bağımsız bir yaşama alanı sunmaktadır. Ayrıca odaya özel kullanım olanağı veren gusülhane de (banyo) dolabın içinde yer almaktadır. Bu özellik dolaba ikinci ve özel bir işlev yüklerken, eve gelen gelin, eşi ile birlikte bu odalardan birini kullandığı için özel yaşama saygının da bir ifadesidir (**Gülmez, 2006**).

1975’ten 2000’lere uzanan süreçte Safranbolu değerlendirilirken, 1975 ve öncesi yıllara ilişkin kimi gerçekler, öncelikle anımsanmalıdır.

“O yıllarda, çevre korumacılığının, sadece doğa güzelliklerinden oluşan doğal çevrenin korunmasıyla sınırlı olmadığına ve yapay çevreyi oluşturan tarihsel çevrenin de korunması gerektiğine ilişkin çok doğru ve çok haklı yaklaşımlar, henüz toplumumuzun çok büyük bir kesimince benimsenmiş bulunmuyordu; hatta bilinmiyordu. Bugün Safranbolu örneğinde olduğu gibi ”kentsel sit alanları” oluşturulması söz konusu değildi; kültürel değerlerin korunması denilince, sadece arkeolojik alanlar ve ören yerleri anımsanıyordu. 1970’li yıllara gelene kadar “Kendini koruyan kent” olarak bilinen Safranbolu ise, o yıllarda, bu niteliğini yitiriyor, artık korunması gerekli kent konumuna dönüşüyordu; korunması için de artık, örgütsel ve yönetsel düzenlemelere gereksinim vardı.” (**Ulukavak, 2004**).

Özellikle 1975’lerden beri çeşitli kamu kuruluşlarının da desteğiyle koruma çalışmaları sürdürülmektedir. 8 Ekim 1976’da Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Safranbolu için koruma kararı almıştır. Bu kararın alınmasındaki bazı gerekçeler şöyledir:

Kültürel ve Tarihsel Gerekçe:

“... Çok eski bir yerleşme bölgesi olan Kuzeybatı Anadolu (Paflagonya)’nın en ilginç yerleşme noktalarından biri olan Safranbolu’nun Osmanlı devrine ait anıtlarla birlikte bulunan çok iyi korunmuş geleneksel sivil mimarlık örneklerinin, kenti eski Anadolu kentlerinin bugüne kalmış en önemli örneklerinden biri yapmakta olduğuna, Safranbolu’nun bütünü ile korunması, eski yapıların günümüz koşullarına uygun olarak sıhhileştirilmeleri ve çağdaş hayata katılmaları, Osmanlı devrinin sosyal, ekonomik ve kültürel görüntüsünün, fiziksel verilerinin, önemli uygarlık verileri olarak gelecek kuşaklara saklanması için gerekli bulunduğuna...”.

Yasal Gerekçe:

“... Zonguldak ili, Safranbolu ilçesinin, çeşitli tarihsel nedenlerle, günümüze kadar olduğu gibi gelen çok önemli, Türk kültürünün belgesi olan, tarihi bir sit olarak anıtları, konut

mimarisi, yol dokusu ve doğal özellikleriyle, bir bütün olarak korunmasının zorunlu bulunduğu...” (Günay, 1999; 349).

Kararda 1968 yılında onaylanan imar planının korumaya yeterli olmayacağına ve yeni araştırmaların gerekli olduğuna değinilmektedir. Yeni yapılaşmanın, yeni gelişim alanlarında karşılanmasının eski kentin korunmasında yararlı olduğu ancak bu yeni alanın toplumun ilgisini çekerek eski kentin boşalması ve düşük gelirli kimselerin mülkiyetine geçmesi gibi “olumsuz bir eğilim yaratabileceği” endişesi duyulmaktadır. Ayrıca,

“Yeni yapılacak koruma ve geliştirme planının oluşturulup yürürlüğe konmasına kadar geçecek süre içinde, kentin acil ve güncel sorunlarının çözümlenmesi açısından Safranbolu İlçe Merkezi Geçit Dönemi Koruma Planı ve Raporu’nun hazırlanması ve yürürlüğe konması” olarak karar alınmıştır (Günay, 1999; 349).

1975 yılının Avrupa Mimari Miras Yılı ilan edilmesiyle Safranbolu’da sadece koruma etkinlikleri değil bir dizi kültürel etkinlik de başlatılmıştır. Özellikle “Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası” önemlidir. Bu “Kültür Haftaları”nın 1976 ve 1977’de tekrarlanmasıyla Safranbolu’nun tanıtımına da önemli bir şekilde katkıda bulunulmuştur. Ayrıca Reha Günay’ın “Safranbolu Evleri Fotoğraf Sergisi” ve Süha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” isimli belgesel filminin bu tanıtıma olumlu katkısı olmuştur.

1985 yılında Taşınmaz Kültür Varlıkları Yüksek Kurulunca Safranbolu’nun iki kesimi, Çarşı ve Bağlar, kentsel sit alanı ilan edilmiş, bu bölgelerdeki 1000’i aşkın anıt ve sivil mimarlık ürünü koruma altına alınmıştır. Kültür Bakanlığı, “Kaymakamlar Evi” olarak bilinen konağı satın alarak onartmış, Yemeniciler Arastası, Eski Hükümet Konağı ve Eski Hastahane’nin restorasyonunu, Safranbolu Sağıklaştırma Projesi çerçevesinde 23 ev, üç ticarethane ve bir okulun dış cephe onarımını ve bazı sokakların düzenlemesini yaptırmıştır. Safranbolu’nun kentsel dokusunun korunması bağlamında, Safranbolu Koruma İmar Planı da 1991 yılında uygulamaya konulmuştur. Bununla birlikte, ekonomik koşullar ve korumacılık ölçütlerinin tüm boyutlarıyla uygulama alanına konulmamış olması, bazı olumsuz gelişmelere yol açmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005f).

Safranbolu, tarihte önemli bir üretim ve pazarlama kentiyken, günümüzde hızlı bir değişimle tüketim kentine dönüşmektedir (İnce, 2003). Bu değişim, toplumsal yapıda başkalaşıma ve kent dokusunda giderek artan bir bozulmaya yol açmaktadır. Bu değişimi hızlandıran faktörlerden birisi Karabük Demir-Çelik Fabrikası ve yörede yarattığı sosyal ve ekonomik değişimdir. Üretime yabancılaşmak, kültürel değerlere

karşı bir direnç oluşmasını beraberinde getirdiğinden kentsel koruma içerisinde yeniden üretime dönüşümün planlanması gerekmektedir. **Günay’a (1976)** göre, Karabük’ün gelişimi için Safranbolu dışında bir alan bulunmalı, Safranbolu ise eski-yeni ilişkisinin çözümlendiği tarihi bir kent olarak geleceğe aktarılmalıdır.

Kültürel mirasın korunması konusunda en çok karşılaşılan zorluklardan biri de finansal zorluklardır. Korumanın sürdürülebilir olması için finansal kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Finansal fonlar kamu kuruluşları tarafından tahsis edilebileceği gibi özel kuruluşlar da destek verebilir. Hatta böyle bir finansal fon gene kültür turizmi gibi sürdürülebilir bir ekonomik faaliyet içerisinde yaratılabilir.

Safranbolu örneğinde turizmin ve özellikle ev pansiyonculuğunun, kentsel kültürel değerlerin korunmasına olan katkılarının geç farkına varılmıştır. Safranbolu evlerinden turizm amaçlı yararlanmak ve konakları konaklama tesisine dönüştürmek suretiyle sağlanacak getirilerin, eski evlerin onarımını hızlandırabileceği görüşü başlangıçta hiç kimseye benimsetilememiştir. Ayrıca son derece konuksever olan Safranbolulular, konuklarını bir bedel karşılığı evlerinde barındırmayı da hemen kabullenememişlerdir (**Ulukavak, 2004**).

Kuban (1976), yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusunu şöyle açıklamıştır:

“Safranbolu gibi yörelerin yaşaması için yaratıcı olmamız, artık eskisi gibi kullanmadığımız yapılara yeni işlevler bulmamız gerekiyor. Kanımca tarihsel yörelerin işlevlerinin başında ulusun varlığının tarih boyutları içinde tanımlanışı geliyor. Uluslar kendilerinin olan şeyler yaratarak varoluyor ve kendilerinin olan şeyleri bilerek özgün ürünler veriyorlar. Safranbolu gibi kentler değişik koşullarda da olsa ulus yaratıcılığının simgeleri; onlardan halkı bilinçlendirmekte dünya içinde kaybolup gitmeyecek değerlere sahip olduğuna inandırmakta yeni yaratmaları teşvik etmekte yararlanabiliriz.”

Kültür turizmi içerisindeki ziyaretçilerin belli bir bilinç düzeyinde oldukları kabul edilmektedir. Ancak kültür turizminin yerli ve ziyaretçinin etkileşimini öngörmesi nedeniyle bu bilinç düzeyi tek yönlü olmamalıdır. Safranbolulular yaşadıkları evlerin birer kültür varlığı olduğunun bilincinde olmalıdırlar (**Özdoğan, 1988**). Böylelikle kültür turizmi ve koruma arasındaki ilişki çok daha sağlıklı bir biçimde sürdürülebilecektir.

Bergama ise arkeolojik sit ve kentsel sit kavramını bir araya getirmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bakımdan arkeolojik alanın kentsel kültür varlıklarını koruma uygulamalarıyla nasıl bütünleştirildiğine örnek oluşturması açısından da ilginçtir. Bergama’da kültürel mirasın korunması konusunda özellikle yönetim mekanizmaları ve yasal boşluklardan kaynaklanan pek çok bürokratik zorluk söz konusudur.

Bergama, Buldan gibi TÜBA-TÜKSEK kültür envanteri çalışmalarında pilot bölge olarak seçilmiş ve Doç. Dr. Demet Ulusoy Binan (Proje yürütücüsü) ve Yrd. Doç. Dr. Mevlüde Kaptı (Proje Yürütücü Yardımcısı) başkanlığında bir ekip tarafından Bergama’da bulunan kentsel kültür varlıkları için envanter çalışması yapılmıştır.

İzmir’e 105 km. uzaklıkta bulunan Bergama, İzmir’in kuzeyindeki Bakırçay Havzası’nda yer almaktadır ve yüzölçümü bakımından İzmir’in en büyük ilçesidir. Bergama’da yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yörenin geçmişinin tarih öncesi dönemlere uzandığı tespit edilmiştir. Ayrıca İyon, Roma ve Bizans dönemine ait önemli tarihi eserler bulunmaktadır. Bunlardan Antik dönemin önemli sağlık merkezlerinden biri olarak bilinen Asklepion Bergama’nın güneybatısında yer almaktadır. Ayrıca ilk yerleşim alanı olan 300 m. yüksekliğinde dik bir tepe üzerinde kurulan Akropol ve M.S. 2. yüzyıla tarihlenen Serapis Tapınağı (Kızıl Avlu) yörenin turistik cazibesini oluşturmaktadır. Zeus Sunağı 1897 yılında Almanya’ya kaçırılmıştır ve şu anda Berlin’de bulunan ‘Pergamon Museum’da sergilenmektedir.

“Geleneksel Bergama Evi” tek veya çift katlı, üç tarafı taş duvarla çevrili, ön kısmı ahşap karkas dolgu duvarlı, avluya ve hayata açılan yapılardır. Avluya yönelen, doğrudan sokağa açılmayan bu evlerin sokakla bağlantısını avlu sağlar (**Binan ve Kaptı, 2004**). 19. yy. sonuyla 20. yy. başına ait tek katlı ve iki katlı geleneksel evlerde açık/dış sofalı planların yanında, kapalı/iç sofalı planların yaygın olarak kullanılmaya başlandığı gözlenmiştir (**Binan, 2005**). Kentin ortasından geçen Bergama Çayı’nın güneyinde ayrıık düzende konumlandırılmış dış sofalı “geleneksel evler”in yoğun olduğu bölge ile çayın kuzeyinde kalan ve geleneksel evlerin sınırlı sayıda, 19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen bitişik düzende yapılmış “Batı etkili evler”in yoğun olduğu kale bölgesi, topografya ve mimari açısından farklı özellik göstermektedir (**Binan ve Kaptı, 2004**). Geleneksel planlamadan “Batı etkili evler”e geçiş sürecini vurgulayan plan örneklerinde avlu kapalı hale gelip taşlığa dönüşmüştür (**Binan, 2005**).

Cumhuriyet Devri öncesinde Bergama’daki etnik grupların yerleşim alanları Bergama Çayı’na göre konumlanmıştır. Düzlük sahada Müslümanlar, kale eteklerinin doğusunda Rumlar, batı tarafında Ermeniler, çay boyunca da Museviler yerleşmiştir. Akropolis tepesi eteklerinde ve yamaçlarında Rum mahalleleri yer almakta, Bergama Çayı’nın sağ ve sol kıyısında şerit halinde Yahudi ve Ermeniler yaşamakta, Türk mahalleri de onları çevrelemekteydi. Bergama’nın yamaç

yerleşimindeki Batı etkili evler, mübadele ile Yunanistan'dan gelenler dışında çevre köylerden gelip Bergama'ya yerleşenlerce satın alınmıştır. Ova yerleşimindeki geleneksel evlerde ise Bergama'nın düşük gelirli veya evini terk etmek istemeyen yaşlılardan oluşan yerli halkı yaşamaktadır **(Binan ve Kaptı, 2004)**.

1968 yılına ait imar planında arkeolojik alan sınırları belirlenen Bergama kenti SİT sınırları, ülkemizde "SİT" kavramının ilk kez 6 Ekim 1973'te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nda tanımlanmasından sonra, 9 Temmuz 1976 tarihinde, Bergama'nın Arkeolojik SİT alanları ve sınırları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından tescil edilmiştir. Arkeolojik SİT ilanı kararını takiben Bergama kentinin antik Pergamon kenti kalıntıları üzerine kurulmuş olması, aynı zamanda günümüze ait eski bir yerleşim alanı olarak Kentsel SİT özellikleri taşıması nedeniyle, SİT alanı sınırlarının saptanması ve koruma amaçlı imar planı yapıncaya kadar geçerli olacak yapılaşma koşullarını belirleyecek çalışmaların yapılması için GEEAYK tarafından kararlar alınmıştır **(Binan ve diğ., 2005)**. Bergama tarihsel kent merkezi çevresi, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunca 1983 yılında 1. derece, 2. derece ve 3. derece Arkeolojik SİT'lerle çevrili "Kentsel Arkeolojik SİT" olarak tescillenmiş ve 1984'te tekrar değerlendirilmiştir. **(Binan, 2004)**.

Bergama için esas büyük tehdit, kentin yenilenmesi için yapılmış ve geleneksel dokunun büyük bir kısmını da içeren yürürlükteki imar planından kaynaklanmaktadır. Bu planda, Bergama'nın Selçuklu ve Osmanlı dönemi tarihi kent dokusu tamamen yok sayılarak, dokuyla uyumlu olmayan yeni yollar önerilerek bir kısmı açılmış, geleneksel parsel ve yapı düzeni ile çelişen büyük parseller ve çok katlı (4-5 kat) yapılaşmalar önerilmiştir. Bu plan kararlarına uygun olarak tarihi kent merkezinde cadde ve sokaklar açılmış, eski Bergama evleri yıkılarak, yeni yapılaşma ruhsatları verilmiştir. Bu plana uygun yapılar kent içinde, özellikle geleneksel kent merkezi çevresinde yükselmeye başlamış ve Bergama'nın İzmir girişindeki etkileyici Akropol görünüşü yer yer örtülmeye başlamıştır. Akropol'den kente bakıldığında 2000 yıllık kentin siluet ve görselliğinin dokuyla uyumsuz, çirkin beton bloklar tarafından bozulduğu ve kentin kimliğinin yitirmeye başladığı gözlenmektedir. 1992-1995 tarihleri arasında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış bulunan, ancak mahkemelik olarak yürürlüğe girmeyen "Koruma Amaçlı İmar Planı" bu imar planının ancak bir bölümüne müdahale edebilmiş ve kat

yükseklikleri düşürülmüştür. Ancak, geri kalan kesimlerin de kent dokusunu koruyucu ve geliştirici olarak ve silüetleri düşünerek yeniden ele alınması gereklidir **(Tunçer, 2007)**.

Bir yerleşimde sit kararı alınmasını takiben birtakım “geçiş dönemi yapılanma kararları” alınmasına gerek duyulmaktadır. Bu süreçte geleneksel kent dokusundaki yapılaşma durdurulmakla birlikte yapılarda herhangi bir onarım veya değişiklik yapılması da mümkün olmamaktadır. Bergama’da geleneksel kent dokusunun 1983’te kentsel sit olarak ilan edilmesinden 7 Kasım 2001’de İzmir iki numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca Kentsel Arkeolojik Sit olarak tanımlanmasına ve kentin “koruma amaçlı imar planı” ilanına dek geçerli olacak “geçiş dönemi yapılaşma koşulları”nın belirlenmesine kadar geçen 18 yıl içinde imar ve restorasyon çalışmaları tamamen durdurulmuştur **(Binan ve Binan, 2005)**. Bunun sonucunda konutlarından ayrılmak istemeyen ve genellikle düşük gelirli ve yaşlı kimselerin yaşadığı evler bakımsızlaşmaktadır. Bu nedenle sit kararını takiben koruma planı hazırlanıp uygulamaya konulması ve o zamana kadar geçiş dönemi kararları ile durumun kontrol edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kentsel Arkeolojik Sit alanı içerisindeki arkeolojik kültür varlıklarının durağan yapısı ve kentsel kültür varlıklarının dinamik yapısının birlikte nasıl değerlendirileceği önemli bir konudur. 1878’de Carl Humann tarafından başlatılan arkeolojik kazılarla Bergama daha çok arkeolojik buluntularla gündeme gelmiş ve sit olarak ilan edilmeden önce 1968 tarihli İmar Planı uyarınca arkeolojik alanın üzerinde bulunan geleneksel kent dokusu ile beraber koruma kapsamına alınması öngörülmüştür. Arkeolojik değerlerin korunması ile alınan kararlar geleneksel mimarinin korunmasına da olumlu yönde etki etmiştir. Arkeolojik sit alanı içindeki yapılar korunurken, yeni yerleşimler kent dışında gelişmiştir. Buna karşın aynı tarihli İmar Planı ile ulaşımın rahatlaması içinde geniş yollar açılırken yol üzerinde kalan tarihi evler yıkılmıştır **(Binan ve Binan, 2005)**. Tüm bunlar göz önüne alındığında Bergama, kültürel mirasın tanımlanması, değerlendirilmesi ve belgelenmesi açısından yapılan hatalara da örnek oluşturmaktadır.

Bergama uzun yıllar turizm faaliyetleriyle iç içe olmasına rağmen günü birlik etkinliklerin yaşanması, konaklamanın yok denecek kadar az olması nedeniyle turizmden istenilen ekonomik kazanç elde edilememiştir. Turizmden yeterli kazanç sağlayamayan halk, bu konuda yatırım yapmaktan kaçınmaktadır. Bu nedenle

Bergama’da yoğun turistik yatırımlar görülmemekte ve turizm ekonomide sürükleyici bir faktör olamamaktadır. Ancak yine de gerek gelişmenin bir parçası, gerekse turizmin itici bir takım ekonomik etkileri de göze çarpmaktadır (**Tunçer, 2007**).

2001-2005 yılları arasında Bergama’yı ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayıları ile toplamaları ve bıraktıkları gelirler Çizelge 3.1’de şöyle gösterilmiştir:

Çizelge 3.1: 2001-2005 Yılları Arası Bergama’ya Gelen Ziyaretçi Dağılımı
(Köseoğlu, 2007)

Yıllar	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam	Alınan Ücret (YTL)
2001	115440	391075	506515	1.411.460.00.-
2002	112716	269273	381989	1.470.875.00.-
2003	76022	222421	298443	923.114.00.-
2004	91527	287305	378832	954.312.00.-
2005	89417	344825	434242	950.750.00.-

Bergama gerek mimari dokusu ve kentsel kültür varlıkları gerekse sahip olduğu arkeolojik kültür varlıkları ile önemli bir kültürel mirası barındırmaktadır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da son zamanlarda çok tartışılan bir konu olan Allionai antik kentidir. Bütüncül bir koruma planlamasında Bergama’nın 18 km. kuzeydoğusunda bulunan Yortanlı Barajı projesi nedeniyle kurtarma kazısı çalışmaları devam eden Allionai antik kentinin korunmasına da yer verilmelidir. Kültür Bakanlığı tarafından UNESCO Dünya Kültür Mirası’na aday gösterilmek üzere değerlendirilmeye alınan Allionai antik kenti, UNESCO’ya sunulan aday varlıklar listesine girer ve kabul edilirse; korunması, teşhiri ve yenilenmesi için yardım alabilecektir. Ayrıca unutulmamalıdır ki sahip olunan kültürel ve tarihi değerler turizm açısından da önemli bir çekim merkezi oluşturmaktadır. Tıpkı Buldan yakınındaki Hierapolis ve Tripolis antik kentlerinin Buldan çevresi için potansiyel bir turizm değeri taşıması gibi Bergama ve çevresinde bulunan kültür varlıkları da bir kültür turizmi projesi içinde değerlendirilerek gerek ekonomik gerekse kültürel yönden kazanımlar elde edilebilir.

Manisa'ya bağılı bulunan Kula ilçesi gerek coğrafi gerekse sosyal ve ekonomik anlamda Buldan örneğı ile yakınlık göstermektedir. Türk kentlerinde görölen çıkmaz sokakların olduğı geleneksel kent dokusu Kula'da da mevcuttur. Kula'da evler içe dönüktür ve ana yolla doğrudan bağılantıları yoktur. Kapıdan küçük de olsa her evde yer alan bir taş avluya girilmektedir. Evler genellikle iki ya da üç katlıdır ve zemin kat yığma taş, üst katlar ise ahşap karkas özelliktedir. Mevsimlere göre yaşamın evin belirli kısımlarında geliştiğı ve yaz odası, kış odası gibi ayrımların oluştuğı bu evlerde iki ayrı plan tipi gözlenmektedir: 1) Dış sofalı evler, 2) İç sofalı evler. Eski dokuyu oluşturan evlerin çoğı birinci gruptandır. Zemin katların yalınlığına karşın her iki plan tipinde de üst katlar ortak sirkülasyon ve yaşama mekanı hayata açılan, tüm gereksinimlerini kendi içinde çözmüş ahşap sekili, içinde işlev dışı hiçbir fazlalık olmayan odalardan oluşmaktadır. Hayatla bu oda dizisi arasında kalan mekanların, hayata bakan tarafları açık bırakılarak eyvanlar oluşturulmuş, böylece ortak kullanım alanı olan hayatta, bu eyvanlar ve sekileriyle oturma alanları yaratılmıştır. Bütün sanayi öncesi kentlerinde ev içi faaliyetlerinin ayrı mekanlarda sürdürölmesi ilkesinin gelişmediğı bilinen bir gerçektir. Mekan farklılaşması henüz benimsenmemiştir (**Fersan, 1980**).

Diğer örneklerde de göröldüğü gibi özellikle 50 yaşın üzerindeki kimselerin çoğunlukta olduğı Kula'da yaşama düzenlerini, yıllardır yaşadıkları ortamı, alışkanlıklarını ve komşuluk düzenlerini değiştirmek istememektedirler. Bu bakımdan eski doku ve sosyal yapı arasında güçlü bir bağı vardır. Yine benzer şekilde eski doku içinde ikamet edenler genellikle esnaf ve zanaatkarlardan oluşan orta gelirli kimseler ve çoğunlukla çevre köylerden gelen işçilerdir. Ayrıca eski yerleşimlerde kiraların daha ucuz olması nedeniyle memurlar da bu bölgeyi tercih etmektedir. Maddi kısıtlar nedeniyle burayı tercih edenlerin ya da eskiden beri bu bölgede yerleşik olup da maddi durumu kısıtlı olan kimselerin elbette ki onarım için bütçeleri de kısıtlı olmaktadır. Bu nedenledir ki, eski doku içinde yaşam sürüp gitmekte ancak evlerin bakımı yapılamamaktadır. Bu durum bir dereceye kadar evlerin kendiliğinden korunması sonucunu getirse de diğer yandan tam anlamıyla koruma mümkün olamamaktadır. Ayrıca halk arasındaki özellikle genç kuşakta görölen eğilim yaşam koşullarının daha iyi olduğı modern ve yeni yerleşimlere geçme yönündedir. Bunun nedeni biraz da geleneksel ev içi üretim ve ana ekonomik

faaliyet olan halı dokumacılığı yerine başka mesleklerin tercih edilmeye başlanması ve bunun sosyal yaşayışa yansımalarıdır.

Koruma isteği, koruma bilinci düzeyine ulaşmamıştır. Geleneklere bağlılık ve sosyo-ekonomik işlevin başrolü üstlendiği koruma isteği bilinç düzeyi artırılarak desteklenmelidir. Tarihi bir kenti sadece yasalarla korumak mümkün değildir. Ayrıca korumanın istenilen düzeyde ve süreklilikte olabilmesi için halkın bilinçlenmesi ve yaşadığı çevreyi benimsemesi gerekmektedir. Kula, Buldan'dan çok daha önce dikkat çekmiş bir örnektir. Ancak gelişme sürdürülememiş ve ilginin devamlı olması sağlanamamıştır. Bu bakımdan sahip olunan potansiyel değerler ile bölgenin bir çekim merkezine dönüştürülmesi kadar çekilen ilginin sürekliliğinin sağlanması da önemli bir noktadır.

Ankara iline bağlı ve Ankara'ya 99 km. mesafede bulunan, 35 bin nüfusa sahip bir ilçe olan Beypazarı ise turizm gelişimiyle ve tanıtım etkinlikleriyle özellikle son dönemde adından sıkça bahsedilen bir örnek olmuştur. Beypazarı evleri; XIX. yüzyıl Türk toplumunun geçmişini, kültürünü, ekonomisini ve yaşama biçimini yansıtmaları açısından önemlidir. Evler çok eski bir tarihe sahip olmamalarına karşın bugünün modern konutundan tamamen farklı özellikler göstermektedir. Evlerde geçmişte olduğu gibi hala yaşam mevcuttur ve bu nedenle evler yıkılmadan kalmış, varlıklarını sürdürmüştür. Betonlaşma olmadığı için genel doku bozulmamıştır. Beypazarı evleri, mimari tarz bakımından özellikle taş ve ahşap uyumu (yarı kagir yarı ahşap) ile Osmanlı ve Türk mimari karakterini yansıtmaktadırlar **(Demirtaş, 2003)**.

Beypazarı'nda yeni ve eskinin oluşturduğu ikili bir yerleşim düzeni hakimdir. Ankara- İstanbul karayolunun kuzeyinde tarihi kesim, bu karayolu ile İnönü Deresi arasında kalan güneyde ise yeni kesim oluşmuştur. Son yıllardaki kentsel gelişme, eski kent merkeziyle ilişkili değildir. Kent iki farklı tarzda gelişme göstermiştir. Eski kent, Bedesten ve yakın çevresindeki binalar, cami ve kamu kuruluşlarının etrafında kurulmuştur. Yeni kent ise karayolunun diğer tarafında ve geleneksel yapılardan farklı binaların yapılmasıyla oluşmuştur. Farklı tarzdaki kentsel gelişme, sosyal yapıyı da farklılaştırmıştır **(Erbaş 1995'ten aktaran Uslu ve Kiper, 2006)**. Geleneksel mimari dokusunda evler 3 katlı olup, konutlar genellikle geniş aileler için düşünülmüştür. Zemin katlar servis için ayrılırken, üst katlar yaşama mekanı olarak ayrılmıştır **(Özmen 1987'den aktaran Uslu ve Kiper, 2006)**.

Restorasyon çalışmaları Kültür Bakanlığı, Belediye ve sponsor kuruluşlarca gerçekleştirilmektedir. Kültür Bakanlığı örnek olarak 12 ev restore etmiş, geri kalanlar için devlet harcama yapmamıştır ve masrafları sponsor kuruluşlar üstlenmiştir (**Demirtaş, 2003**).

Beypazarı'nda kuyumculuk, gümüşçülük (telkari), bakırcılık, ayakkabıcılık, demircilik ve dokuma işçiliği halen geleneksel olarak sürdürülmektedir. Halkın geleneklerine bağlı olması el sanatlarının unutulmasını önlemiştir.

Beypazarı Belediyesi'nin özellikle 1999 yılında başlayan yoğun turizm programı ile turizm ilçede önem kazanmaya başlamıştır. Yerel kültürün ve yerel özelliklerin önemle ele alındığı politikaların başarılı olduğu söylenebilir. Bu politikalar;

- Yöresel özelliklerin değerlendirilmesi ve güçlendirilmesine yöneliktir ve
- Yurt içi ve yurt dışından gelecek turistlere yönelik medya ve reklam araçlarının kullanılmasına yönelik kampanyalar ile gerçekleşmiştir (**Uslu ve Kiper, 2006**).

Turizmin gelişmesi amacı ile özellikle ilçe belediyesi tarafından yürütülen politika ve çabalar sonucunda; aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Müze rakamlarına göre ilçeyi yılda 2000–2500 kişi ziyaret ederken, 2004 yılında; 45.000 kayıtlı müze ziyaretçisi olduğu belirlenmiştir. Kente gelen toplam ziyaretçi sayısının ise yaklaşık yılda 200.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çizelge 3.2'de 1999-2004 yılları arasındaki rakamlara yer verilmiştir:

Çizelge 3.2: 1999- 2004 Yılları Arasında Beypazarı'na Gelen Turist Sayısı (Uslu ve Kiper, 2006)

Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Turist sayısı	2501	3980	7646	40.000	100.000	200.000

- Turizm ile birlikte; Beypazarı'nda yok olmaya yüz tutan bazı el sanatları da canlanmıştır. 5 yıl öncesine kadar yaklaşık 8 gümüşçü yer alırken bugün 60-70 civarında atölye bulunmaktadır.

- Yöresel ürünlerin üretimi artmış ve turistlerin geliş sebeplerinden en önemlileri bu özgün gıdalar olmuştur (dolma, baklava, güveç gibi). Yöreye özgü olan bu gıdaların patenti alınarak kalitesi garanti altına alınmıştır. Bu durum; yöresel gıdaları yeniden gündeme getirdiği gibi büyük oranda aile ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bugün yaklaşık 1500 aile, evinde ürettiklerini satarak geçimlerini sağlamaktadırlar.
- El sanatları, gıda üretim ve pazarlama gibi aktivitelerle yörede işsizlik büyük oranda azalmıştır. Özellikle kadınlar, tarım ya da ev dışında da çalışma koşullarına sahip olmuşlardır. Kadın, çalışan bir kesim olarak ekonomide söz sahibi olmaktadır.
- Geleneksel konut dokuları korunmuş ve ilçenin kültürel peyzajının iyileştirilmesine destek olmuştur. 1999 yılında; başlatılan proje ile evlerin dış cepheleri onarılarak kentin özgün, tarihsel dokusunun ön plana çıkarılması hedeflenmiştir. 3,5 yıl içerisinde ise; yaklaşık 500 adet konutun dış cephesi aslına/özgün yapısına uygun olarak restore edilmiştir.
- Turizm Geliştirme Derneği kurularak, turizmin yapıcı etkileri ve gücü esnaf, yönetim ve halk arasında eşgüdümün sağlanması hedef alınmıştır (**Uslu ve Kiper, 2006**).

Geleneksel Türk yaşantısı ve yörenin karakteristik özelliklerinin devamlılığının sağlanması Beypazarı'nda turizmi tetikleyen unsurlardır. Ancak ziyaretçilerin kısa süreli olarak bölgeye çekilmesiyle kültürel etkileşim sağlıklı olarak gerçekleşmemekte ve turizm etkinliği ticari etkinliğe dönüşmektedir. Özellikle pazarlama yönünün vurgulandığı ve tanıtım ile öne çıkan Beypazarı örneği Buldan için önerilen kültür turizmi etkinliği açısından olumsuz niteliktedir ve bu olumsuzlukların önüne planlama ve bilinç düzeyinin yükseltilmesiyle geçilebilir. Hedeflenen ziyaretçi tipi günübirlik ziyaretçi olmaktan çıkıp belli bir bilinç düzeyine sahip kültür turizmini amaçlayan ziyaretçiler olmalıdır. Yerel halk için ise turizm etkinliği sadece ekonomik kazanç olmaktan çıkarılarak kültürel bilinç ön planda tutulmalıdır. Beypazarı gibi ticareti etkinliklerin öne çıktığı örnekler Cumalıkızık ve Şirince gibi örneklerle çeşitlendirilebilir. Öneriler kısmında bu örnekler olumsuz uygulamaların olumlu uygulamalara dönüştürülebilmesi açısından ele alınacaktır.

Turizm gelişiminin birtakım olumsuz sonuçlara neden olması kaçınılmazdır. Amaçlanan kaçınılmaz olanı kontrol altında tutmaktır ve süreç içerisinde olumlu yönler artırılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi Buldan'da henüz bu ölçekte bir turizm etkinliği planlı olarak başlatılmış değildir. Bunun planlanması ve yönetimi ise bambaşka bir konudur. Bu çalışmada, kentsel kültür varlıklarını değerlendirmeye yönelik çalışmaların kültür turizmi ile nasıl birleştirilebileceği ve kültür turizminin başlatılması açısından kentsel kültür varlıklarının tanıtımı konusu üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan turizm etkinliğinin varolmadığı bir bölgede sonuçlarından da söz edilemez, ancak öngörüler sunulabilir. Bu örnekler bu yönde bir öngörü yapılabilmesi için farklı yönleriyle zemin oluşturmaktadırlar.

4. BULDAN ÖRNEĞİ

4.1 Buldan'ın Konumu ve Coğrafi Yapısı

Buldan, Ege Bölgesi'nin güneyinde yer alan Denizli İli'ne bağlı ilçe olup Denizli'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Doğuda Güney İlçesi, güneydoğuda Denizli merkez, batıda Manisa ve Aydın, kuzeyde Uşak, güneyde Sarayköy ilçesi komşu bulunmaktadır. Şekil 4.1'de Denizli İli Haritası, Şekil 4.2'de ise Buldan İlçesi Haritası gösterilmiştir.

İlçe merkezinin rakımı: 690 m.dir.

İlçenin yüzey ölçümü: 518 km²dir.

İlçe İl Merkezine Uzaklığı: 46 km.dir.

1960'lara kadar Buldan'a ulaşım yük hayvanlarıyla mümkün olmaktadır, ancak bu tarihten sonra, düzgün yolların yapılması ve motorlu araç kullanımının yaygınlaşmasıyla bu durum yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.

Denizli'yi Alaşehir üzerinden İzmir'e bağlayan yolun genişletilmesi 1990'da tamamlanmıştır. Bu yol için Menderes nehri üzerinden Köprübaşı köyündeki eski köprü'nün birkaç kilometre batısında yeni bir köprü yapılmıştır. Yeni yol Buldan'ın 7km. doğusundan geçmektedir. Buldan'ın girişindeki Akçeşme semtinden kuzeye dönerek devam eden eski Alaşehir yolu birkaç km. ileride yeni yola kavuşmaktadır. Bu yol halen kullanılmaktadır. 1989'da şehrin girişine şehirlerarası sefer yapan otobüs ve minibüsler için bir terminal yapılmıştır (Avralıoğlu, 1997).

Yüzey şekilleri bakımından dalgalıdır. Alçak ovalar ve platolar birbirini tamamlar. Arazinin tamamı denizden yüksektir. Buldan platosu alçalarak Sarayköy tabakasına ulaşır. İlçenin diğer alanları dağ ve platolarla kaplıdır. İlçenin batı ve güney kesiminde Aydın Dağları, kuzey kesiminde Bozdağlar ve uzantıları yer almaktadır.

İlçenin Kıyı ve İç Ege arasında bulunması iklim çeşitliliğine neden olmaktadır. İlçenin doğusunda Akdeniz iklimi etkilidir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. İç kesimlerdeki yüksek yayla alanlarında iklim giderek karasallaşır.

Karasal iklim ile Akdeniz ikliminin sınırını zeytin ağacı çizer. Çizginin aşağısındaki ova bölgesinde pamuk, sultaniye üzüm, incir ve tahılgiller yetiştirilir. Yüksek yerlerde özellikle tütün ve yaz sebzeleri üretilir.

Şekil 4.1: Denizli İli Haritası (Denizli Yıllığı, 1967).

Şekil 4.2: Buldan İlçesi Haritası (Denizli Yıllığı, 1967).

Buldan'da bilinen en eski yerleşim Güroluk Mahallesi'dir. Zamanla bu yamaç bölgedeki yerleşim artmıştır. Yamaçlara Belediye hizmetlerinin götürülmesindeki güçlükler sebebiyle Talat Tarakçı'nın belediye başkanlığından beri şehrin düzlüğe inmesi yönünde tedbirler alınmıştır. 1928'de Yukarı Park olarak bilinen park düzenlenmiştir. Buldan'ın doğu tarafından girişindeki düzlük yerde bulunan mezarlık kuzeydoğu yönünde ilçenin dışına taşınmış, eski mezarlık alanı yerleşime açılmış ve

burada 1936'da Talat Tarakçı ya da Aşağı Park olarak bilinen park yapılmıştır. Buldan'ın fenni haritası 1937'de yapılmıştır. Aynı yıl ilçenin doğusunda bir mezbaha inşa olunmuştur. Buldan'ın imar planı 1948'de yapılmıştır (**İller Bankası, 1949**). Yeni Hükümet Konağı, ortaöğretim kurumları ve Pazar yeri düz olan ilçenin doğusunda kurulmuştur. Yamaçtaki semtlerden Küçük Bursa Mahallesi 1964'te heyelan sonucu kısmen yıkılınca bu mahallenin sakinleri için gene ilçenin doğusunda yeni bir mahalle kurulmuştur. 1991'de ilçenin kuzeydoğu ucunda Belediye tarafından kamulaştırılan arsa üzerinde 200 daireden oluşan bir toplu konut projesi tasarlanmıştır. İlçenin doğuya kayışını hızlandırabilecek diğer bir tedbir de Akçeşme semtinde, ilçe merkezinden yaklaşık 1 km. uzakta, 164 ünitelik bir sanayi sitesinin kurulması olmuştur. Bu site 1989'dan başlayarak kullanıma açılmıştır (**Avralıoğlu, 1997**).

4.2 Buldan'ın Tarihi

Bölgenin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. M.Ö. 3. binin ortalarında Luviler'in istila ettiği, onların ardından Hititlilerin (M.Ö. 1650-1200) imparatorluk topraklarına kattığı bu bölge, Demir Devri'nde (M.Ö. 12.-7. yüzyıllar) Friglerin ve Lidyalıların topraklarına dahil olmuştur. M.Ö. 6. yy.da Persler tüm Anadolu ile birlikte Denizli çevresini İran'a bağlamışlardır. M.Ö. 4. yy.da Anadolu Büyük İskender tarafından Makedonya'ya bağlanmış, Büyük İskender'in ölümünden sonra ise Seleukoslar bölgeye hakim olmuşlardır. Büyük İskender'le başlayan Helenistik devirde Seleukoslar'ın yanı sıra Pergamon Krallığı da bölgede etkin olmuştur. M.Ö. 133'te Pergamon Kralı III. Attalos'un vasiyeti üzerine bu topraklar Romalıların eline geçmiştir (**Atik ve Erdem, 2002**). Özellikle Roma döneminde Tripolis antik kenti dinsel bir merkez olarak gelişmiştir. Hristiyanlığın yayılışı sırasında ise bir piskoposluk merkezi olmuştur. Ayrıca Tripolis, Ege Denizi kıyılarını Anadolu içlerine bağlayan Büyük Kral Yolu üzerinde bulunması nedeniyle önemlidir. Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395'te Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılması üzerine Bizans sınırlarına dahil olan Buldan ve yöresi Selçuklu Türklerinin gelişine kadar Bizans yönetiminde kalmıştır. Malazgirt Savaşı'nı izleyen dönemde Buldan ve çevresi, Türkmenlerin yerleşmesiyle "Uç" niteliği kazanmıştır. Kılıç Aslan 1102'de Denizli'yi fethetmiş ancak Bizans Batı Anadolu'da kaybettiği bazı yerleri ve arada Denizli'yi 1119'da geri almıştır. 1211 yılında yapılan savaş sonucu Büyük Menderes

sınır olarak kabul edilmiş, Sarayköy ve Denizli yöresi Anadolu Selçukluları'na kalırken Buldan yöresi Bizans içine bırakılmıştır. Bu sınır uzun süre değişmemiştir. 1305'te ise Germiyanogulları'nın egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde büyük bir depremde tümüyle yıkılan kent, sonraki yıllarda eski yerleşim yerinin 16 km uzağında yeniden kurulmuş ve "Buldan" olarak adlandırılmıştır. Bir süre İnanoğulları tarafından yönetilen bu topraklar 1390'da I. Bayezid (Yıldırım) tarafından alınmış ancak 1402'deki Ankara Savaşı'nı kazanan Timur yöreyi Germiyanogulları'na vermiştir. Buldan yöresinin Osmanlı topraklarına kesin olarak katılışı 1429'a rastlar.

Önceleri "Çarşamba-i Lazikiye" olarak adlandırılan yerde yerleşmiş olan Türkler, saldırılardan korunmak amacıyla yamaca çekilmişler ve 1579 yılında bir tepe üzerinde Güroluk Mahallesi'ni kurmuşlardır. 1580 yılında gelen başka bir grup da Düzalan Mahallesi'ni kurmuştur.

1857 tarihli Aydın İli Yıllığı'nda Buldan; Buldan/Boldan/Buladan/Boladan şeklinde geçmektedir. Diğer isminin de Çarşamba-i Lazikiye olduğu belirtilmektedir **(Salname-i Vilayet-i Aydın, 1857'den aktaran Avralıoğlu, 1997)**.

Buldan adına ilk olarak 1530 yılında yazılmış olan "Muhasebe'i Vilayet'i Anadolu Defteri"nde rastlanmaktadır. Bu defterde Lazikiye (Denizli) Kütahya Livası içinde bir kaza olarak gösterilmektedir. Bu kazanın köylerinden biri Kaş-Yenice bucağına bağlı olan ve bugün Buldan olarak bilinen BULADAN/BOLADAN köyüdür.

Buldan adının kaynağı konusunda birkaç görüş vardır. Bir görüşe göre Buldan'ın kökeni Apollonos kelimesinden gelmektedir. 1834 tarihli İngilizce bir kaynakta¹ Buldan'dan Bulladan olarak bahsedilmektedir. Bulladan adının Apollonos Hieron adlı şehirden geldiği belirtilmektedir. Apollonos Hieron, Buldan yakınında bir Eski Çağ yerleşim merkezi olarak bilinmektedir **(Avralıoğlu, 1997)**. Türk bilgini ve yazar Katip Çelebi (1609-1658), 1648-1654 yıllarında yazdığı Cihan-nüma adlı eserinde şehrin adını BULADAN (Arap harfleriyle be, vav, lam-elif, dal, elif, nun) olarak vermektedir. Katip Çelebi şehrin diğer adının CİHARŞENBE olduğunu söylemektedir **(Katip Çelebi, 1732'den aktaran Avralıoğlu, 1997)**. 1640'ta başladığı gezilerinde gördüğü yerleri "Seyahatname" isimli eserinde anlatan ünlü

¹ Arundell F.V.J., Discoveries in Asia Minor, Richard Bentley, London, 1834, S: XXV harita.

Türk gezgini Evliya Çelebi (1611-1682'den sonra), Denizli Livası'nın kazalarından birini Ciharşenbeabad olarak belirtmektedir (**Evliya Çelebi, 1982'den aktaran Köşklük, 2001**). Sözü edilen kaza, geçmişte Baladan ve Ciharşenbe isimleriyle anılan Buldan'dır (**Köşklük, 2001**).

Buldan adının kaynağı konusunda halk arasında da çeşitli söylenceler vardır. Bir görüş şehrin adının, burada ticaretin gelişmesi ve dokumaların zor bulunur olması nedeniyle “Bul da al” deyiminden türemiş olduğunu ileri sürmektedir (**Buldan Belediyesi Yay., 1994'den aktaran Köşklük, 2001**). Şehrin adının aynı ifadeden geldiğini benimseyen bir başka görüşe göre “Bul da al” deyimini şehri sık sık basarak dokumalarını gasp eden eşkıyadan bıkan kent sakinlerince, şehrin eski yerinden bugünkü yerine taşınmasından sonra, eşkıyanın arkasından söylenmiştir. Başka bir söylence, giyilen elbiselerin bol dikimli oluşundan dolayı “Bol don” deyiminin ve buradan da Buldan adının doğduğu şeklindedir. Buldan'ın dağlık bir alanda bulunmasından dolayı “Boldağ” adıyla anıldığı ve bu ismin zamanla Buldan şeklini aldığı söylenmektedir (**Buldan Belediyesi Yay., 1998'den aktaran Köşklük, 2001**).

Buldan 1779'da Aydın iline bağlı bucak, 1807 yıllarında yine Aydın'a bağlı ilçe olmuştur. 1883'de Denizli sancağına bağlanmıştır. Milli Mücadele döneminde Yunanlılar tarafından işgal edilen yerleşim, 4 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuş ve Cumhuriyet ile birlikte Denizli'nin 1923'de il olması üzerine Buldan Denizli'ye bağlı ilçe olmuştur.

4.3 Ekonomik ve Sosyal Yapı

4.3.1 Coğrafi ve tarihi özelliklerin sosyal ve ekonomik yapının biçimlenişindeki etkileri

Bir yerleşim öncelikle coğrafi özellikleri ile ele alınmaktadır. Bu özellikler; tüm coğrafi alan sınırları içine dahil olan jeomorfolojik, jeolojik, tarihi ve kültürel özelliklerin bütünüdür. Böylelikle denebilir ki bir yerin coğrafyası, doğal ya da sosyal yapıyı doğrudan ya da dolaylı bir biçimde şekillendirmektedir. Bir yerleşimin değerlendirilmesi birçok ölçüte bağlıdır. Bu ölçütlerden biri tarihi özelliklerden kaynaklanan yerleşimin tanınırlığıdır. Tanınırlık kavramı sadece geçmişe bağlı unsurlar değil, varlığını etkin bir biçimde sürdüren ve korunması gereken unsurları da içine almaktadır. Bu durum göz önüne alındığında bir yerleşim için belirli kural

ve kanunlara dayanan koruma planları hazırlanırken yerleşimin geçmişinin doğru şekilde okunması ve geçmişten bugüne taşınan özellikleriyle bütünleştirilmesi gerekmektedir (**Doukellis ve Mendoni, 1997**).

Bir yörenin tarihi gelişiminde nasıl ki bulunduğu coğrafya büyük rol oynuyorsa, sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde de geniş ölçüde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ana ekonomik etkinlik olarak dokumacılığın gelişmesinin nedenlerinden biri de yöre coğrafyasının hammadde açısından dokumacılığa elverişli olması ve kaynaklar sunmasıdır. Büyük Menderes Ovası'nda ipliğin hammaddesi olan pamuk yetiştirilmektedir. İpliğin boyanması için kökboyası kullanılırken boyayı sabitleştirmek içinse termal kaynak açısından zengin olan yöredeki doğal kaynaklardan çıkan sıcak suların yararlanılmaktadır. Hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı engebeli arazilerde ise ipliğin bir diğer hammaddesi olan yün elde edilmektedir. İlk çağlardan beri yünü ile ünlü olan Laodikeia (Ladik, eski Denizli) hakkında Strabon;

“Laodikeia dolaylarında bir koyun türü yetiştirilir ki bunlar yalnızca Miletoslular'ınkinden üstün olan yünlerinin yumuşaklığı ile değil, aynı zamanda kuzguni siyah renkleri ile mükemmeldirler. Bu yüzden Laodikeialılar büyük gelirler sağlarlar”

şeklinde bahsetmektedir (**Strabon, 2000'den aktaran Batur ve diğ., 2003**).

Tarihi ve coğrafi etkenler daha geniş bir şekilde ele alındığında ekonomik ve sosyal yapıyı nasıl etkiledikleri daha iyi görülebilir. Antik liman kentleri olan Efes, Milet, Foça, İzmir gibi kentler ticaret ile zenginleşmişler ancak Bizans zamanında uluslararası ticaret aksları dışında kalarak eski önemlerini yitirmişler ve kapalı, durağan bir dönem yaşamışlardır. Bu durum Büyük ve Küçük Menderes nehirleri arasındaki bölüm ve Gediz vadisinin dolayısıyla Denizli yöresinin uzun yıllar kendi içine dönük bir ekonomik gelişme göstermesine yol açmış ve yörede zanaat kültürü ekonomik açıdan öne çıkmıştır. Bizans dönemi ile birlikte ticari canlılık yitirilirken, bölge Hristiyanlık inancı açısından önem kazanmaya başlamıştır. Tripolis antik kenti bu dönemde bir piskoposluk merkezi olmuştur. Bölgede VI. yy.'da Bizans egemenliği döneminde gelişen ipek böcekçiliği, ipek dokumacılığı açısından önemlidir. Aynı zamanda kumaş, kilim, halı dokumacılığı da yaygınlaşan zanaatlar arasına girmiştir. Anadolu Selçukluları dönemi itibarıyla bölgede başta dokumacılık olmak üzere “lonca örgütlenmesi”, bu zanaatlardaki gelişme ve çeşitliliği olumlu yönde etkilemiştir. Bölgede yerleşik düzene geçişte önemli bir dönem olarak kabul edilen İnançoğulları Beyliği döneminde dericilik, dokumacılık, halı-kilim

dokumacılığı karşımıza çıkmaktadır. Buldan, 1429'ta Osmanlı yönetimine katılması sonrasında ekonomik açıdan tekrar durağan bir döneme girmiştir. Bu dönemdeki yaygın meslek dallarından bazıları şöyledir: bezaz (kumaş satıcısı), dokumacı, ipekçi, çuhacı, attar, terzi, muytab (kıldan heybe, çuval dokuyan), külahduz (başlık yapımcısı), demirci, bakırcı, saraç, debbağ, ayakkabıcı, boyacı (tekstil ürünlerine ait) vb. Osmanlı iç pazarları 1820'lere kadar dış pazarlara kapalılığını sürdürmüştür. Osmanlı ekonomisinin XIX. yy.da dünya ekonomisinin dinamikleriyle yoğun bir etkileşime girişi bölge ekonomisi için de önemli değişimlerin başladığı yıllar olarak kaydedilebilir. İthal iplik ihracatının üretim hacmini artırması, pamuk ve yün lif ihracatının artmasıyla çırçır işlemi de fabrika ortamına taşınmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nda dokuma ustalarının önemli bir kısmının askere alınması bölgede dokumacılık zanaatını etkilemiştir. Ancak aynı dönemde at koşumları, halı heybeler, eyer takımları gibi yöreye özgü ürünler varlığını sürdürmüş ve bunların yanı sıra keçe yapımı, tabaklık, urgancılık, bakırcılık alanlarında da üretim devam etmiştir (İlyasoğlu ve Soytemel, 2002).

Cumhuriyet sonrası dönemde ise, özellikle 1930'lu ve 1940'lı yıllarda aile içi üretime dayalı, el-dokumacılığının yaygın olduğu görülmektedir. Bu üretim sürecinde kadının rolü çok önemlidir çünkü kadın, yaşam alanının ve üretim alanının iç içe olması nedeniyle bir yandan ekonomik olarak üretim sürecinde rol alıp aileye katkıda bulunurken diğer yandan ev işlerini de yürütmektedir. Çocuklar da bu üretim faaliyetinin içine doğmakta ve üretimi aileden öğrenmekteydiler. Bu yıllarda yaşanan ve üretim yapılan ortam aile bireyleri için sağlıksız koşulları da barındırmaktaydı. İplik tozu soluma, artık pek rastlanmasa da evin toprak zeminine açılan çukura ya da bodruma yerleştirilen gömme tezgahlarda çalışmanın neden olduğu romatizma, siyatik gibi hastalıklar, ipliğin dayanıklılığını artırmak için gerekli nemi sağlamak amacıyla kışın ocak yakılmayan odalarda çalışmak, boya malzemeleri ve boya işleminin getirdiği zararlı gazlar üretim ortamının sağlıksızlığını yansıtmaktadır. Göz bozuklukları, iş yetiştirme endişesi altında çalışmanın getirdiği ruh ve sinir hastalıkları da sık görülen sorunlardı. Tüm bu koşullara rağmen elde edilen kazanç fabrika üretiminden elde edilen kazançtan çok daha azdı (İlyasoğlu ve Soytemel, 2002).

II. Dünya Savaşı sırasında sanayileşme yavaşlamış, savaş sebebiyle ithalatın zorlaşması ve yerli mensucat fabrikalarının talebi karşılayamaması sonucu el dokumaları piyasada aranır olmuş, bu durum el-dokumacılığını olumlu etkilemiştir (Köşklük, 2001).

1950'den sonra güdülen iktisadi politikayla, sanayi alanı özel sektöre çekici kılınmaya çalışılmıştır. 1962'den başlayarak ülkede planlı kalkınma dönemine girilmiştir. Kalkınma planlarında, sanayi üretimi ve ihracatın geliştirilmesine önem verilmiştir. Dokumacılık alanında, başta İstanbul olmak üzere, bazı büyük merkezlerde tekstil fabrikaları kurulurken, Buldan'daki ev ölçeğinde yürütülen küçük dokumacılık işletmeleri ve kooperatifleri varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bunda küçük işletmecilerin gelişmeleri izleyerek el tezgahlarını otomatik ve jakarlı makinelerle değiştirmelerinin rolü büyüktür. Ancak bu dönemde Buldan'da el tezgahlarının sayısı hızla azalmaya başlamıştır (Avralıoğlu, 1997).

4.3.2 Ekonomik faaliyetler

Dokumacılık Buldan'ın temel geçim kaynağı olagelmıştır. Bu nedenle dokumacılıktan ilerideki bölümlerde kapsamlı olarak bahsedilecektir.

Tarım: İlçede en çok buğday, arpa, baklagiller ekilmektedir ve bağcılık faaliyeti yaygındır. Buldan ve ona bağlı köylerde çekirdeksiz üzüm yetiştirilmesi oldukça yaygındır. Özellikle Yenice ovasında Menderes nehrinden veya artezyen kuyularından alınan sularla sulu üzüm tarımı yapılmaktadır. Ancak pekmez ve benzeri ürünlerin üretimi azalmış olup üzümler daha çok taze olarak piyasaya verilmektedir. 1937'de kurulmuş olan TARİŞ'in (İzmir İncir, Üzüm, Pamuk ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) Buldan'da şubesi bulunmaktadır (Avralıoğlu, 1997).

Buldan ve köylerinde çok çeşitli sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. Bunların arasında ceviz, kestane, elma, kiraz, üzüm ve nar önemli bir yere sahiptir. Son zamanlarda gelişen ulaşım olanakları ile birlikte Buldan pazarında başka yörelerden gelen ürünler de satılmaktadır. Dağlardan toplanan kekikten kekik suyu ve kekik yağı elde etmeyi gelenek olarak sürdüren üreticiler bulunmaktadır.

Hayvancılık: 1960'lara kadar Buldan civarında keçi ve koyun sürüleri ile dolaşan yarı göçebe yörükler bu tarihten sonra göçebeliği bırakmaya başlamışlardır. Hayvancılık yerleşik olarak yapılmaktadır. Dokumacılık kültürü yerleşik bir düzeni

de beraberinde getirmiştir. Tarımda hayvan gücünün kullanımı (çift sürme hayvanları gibi) ise 1960'lerden başlayarak yerini motorlu tarım araçlarına bırakmıştır (**Avralıoğlu, 1997**). Hayvansal üretimde, süt sığırcılığı ve tavukçuluk hakim durumdadır. Bazı yörelerde koyunculuk, keçicilik ve arıcılık ekonomik olarak yapılmaktadır (**Gün ve Aksoy, 2006**).

Ticaret: Buldan'ın çok eski zamanlardan beri önemli ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir konuma sahip olduğu belirtilmişti. Her ne kadar belirli bir dönem ticarete ve dış ekonomiye kapalı kalmış ise de bugün özellikle tekstil endüstrisinin gelişmesi ile birlikte ticaret tekrar önemli bir hale gelmiştir. Ticaretin odak noktasında yörede en önemli üretim konusu olan dokumacılık bulunmaktadır. Bir zamanlar alıcı ve satıcıların bir araya geldiği “Perşembe Mal Pazarı” bugün ürün ve çeşidin azalması sonucu ticari önemini yitirmiştir. Ayrıca artık Buldan'da değil Denizli'de kurulmaktadır bu da Buldan dokumacıları açısından büyük bir sıkıntı yaratmıştır. Bugün Buldan'da ticaret 14 Mayıs Caddesi'ne kaymıştır. Antik kentlerde görülen ana cadde boyunca dükkanların sıralandığı modele benzer olarak 14 Mayıs Caddesi boyunca Buldan dokumalarının en güzel örneklerini sunan dükkanlar sıralanmakta ve Buldan'ın ticari ve sosyal hayatına canlılık getirmektedir. Ayrıca üretim teknolojilerinin gelişmesiyle (el tezgahlarının yerini motorlu tezgahların almasıyla) ve birçok üreticinin evde veya imalathanede ürettikleri ürünleri dükkanda satmaları sonucu, üreticiler doğrudan pazarlama olanağına sahip olmuşlar, hatta birkaçı ürünlerini uluslararası pazarda pazarlayarak bir marka haline getirmişlerdir.

El Zanaatları: Dokumacılık ve tarım Buldan'daki işgücünün büyük çoğunluğuna istihdam yaratmıştır. Dokumacılık ana ekonomik üretim etkinliği ve aynı zamanda başlıca el zanaatı olması nedeniyle diğer faaliyet alanları sınırlı kalmıştır. Az sayıda demirci, tenekeci, ayakkabıcı, fırıncı, marangoz, terzi esnafı vardır.

Dokumacılık: Yukarıda da belirtildiği gibi dokumacılık önemli bir ekonomik etkinlik olmasının yanı sıra demografik özellikler ve sosyal yapı üzerinde de etkili olmuştur. Özellikle içinde yaşanan konutta üretim faaliyetinin de sürdürülmesi, bir başka deyişle ev-atölye birlikteliği ve bu nedenle tüm aile bireylerinin üretimde rol almaları bu bakımdan önemlidir. Buldan'da başlıca üretim faaliyeti olan dokumacılıktan ayrıntılı biçimde bahsedilecektir.

4.3.3 Dokumacılık ve Ekonomik Yapı

İlçede geçim kaynağı olarak başta dokumacılık gelmektedir. İlçedeki el dokumacılığı geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Osmanoğullarının henüz Bursa'ya yerleşmeden Germiyanogulları'nın aracılığı ile Buldan'dan kumaş temin ettikleri tarihi kayıtlardan öğrenilmiştir. Osmanlı Devletinin kuruluşundan sonra da Sarayın dokuma gereksiniminin bir kısmı Buldan'dan sağlanmıştır (**Denizli Valiliği, 2006**).

Aynı zamanda üretimin de sürdürüldüğü evlerde tüm aile bireylerinin üretime katılması nedeniyle, Buldan el dokumacılığının temelinde aile üretimi yatmaktadır denilebilir. “Aile üretimi” kavramı aile mülkiyeti ve emeğine dayalı bir üretim örgütlenmesini belirlemektedir. “Aile işletmesi” kavramı ise bu biçimde tanımlanan aile üretiminin pazarın rekabet koşulları altında varlığını sürdüren formuna işaret etmektedir. **Ayata (1988)** dokumacılıkla uğraşan aileleri, üretimlerini pazardan girdi satın alarak ve nihai ürününü tüccara satarak sürdürmeleri açısından aile işletmesi tanımı içinde değerlendirmiştir. Ayrıca Buldan'daki aile işletmeleri, kaynakları kendileri karşıladığı gibi dışarıdan işçi çalıştırmaz ve kendileri de başka bir işletme için çalışmazlar. Ekonomik faaliyet olarak dokumacılığın temel nitelikleri şöyle sıralanabilir:

- emek-yoğun teknoloji
- üretimin aile çevresinde örgütlenmesi
- sermaye kıtlığı
- düzensiz çalışma saatleri
- ücret ilişkisinin olmaması
- küçük stoklar
- fiyatın pazarlıkla tespiti
- kredinin kişisel yollardan sağlanması
- sabit sermaye yatırımlarının önemsizliği
- devlet yardımlarından yararlanmama (**Santos, 1972'den aktaran Ayata, 1988**).

Öte yanda motorlu tezgah kullanımının yaygınlaşması sonucu üretim hızı ve ileri teknolojilerle rekabet zorunluluğu, hammadde fiyatlarındaki artış ve bunlara bağlı olarak pazarın daralması sonucunda el dokumacılığı gerilemiş ve bir meslek olarak yok olma noktasına gelmiştir.

Buldan Bezi'nin tarihi çok eskidir. Evliya Çelebi seyahat-namesinde "Nice bin denk Boğası bağlanıp yük çözülür, bender şehridir..." denilmektedir. Boğası'nın, bugünkünden farklılıklar gösterse de, günümüzde Buldan Bezi adı verilen dokuma olduğunu birçok araştırmacı da tarihi belgelere dayanarak kabul etmektedir.

Osmanlıların Ladik bezleri çok makbul ve meşhurdur. Nitekim ilk Osmanlı padişahı Sultan Osman'ın sarıklı beyaz tülbendi, elbiselik ve çamaşırlık bezleri saray kadınları için (ak alem) denen ince bürümcük bezleri Ladik'den getirilmiştir. I. Murat Han da aynı şekilde Ladik kumaşları kullanmıştır.

XIII. yy. da ilk kez İbn-i Batuta tarafından kaydedilen, önce ak alemlı bez, daha sonra da 17 yy.da "boğası" adı ile karşımıza çıkan bu dokuma çeşidi, 1883 yılında Balkanlardan gelen göçmenlerin, yaygın bir şekilde doku-maya girmeleri ile "muhacir bezi" adını almıştır. 1930 yılında bir tür daha geliştirilerek renkli ve bukle olarak düz, kareli, çizgili desenler işlenmiştir. Yine bu dönemde valinin emriyle, bez İzmir okullarında önlüklük olarak kullanılmaya başlamıştır. Böylece Buldan büyük bir pazar bulmuştur. Bu dokuma "Krapon" adı altında dokunmaya devam etmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dokuma fabrikaları, el dokumasını etkilemiş ve tezgahlarda bükülü dokumasına son vererek astar dokumaya başlamışlardır. 1950 yılında bükülünün başka bir tipi "Hoş gör" adı ile dokunmaya başlamıştır. Halen bu tür çok sınırlı olarak dokunmaktadır. Bugün artık suni ipekle yapılmakta olup, kalitesi çok bozulmuştur. 1970' ten itibaren bükülü bez "Şile Bezi" olarak tanınınca, büyük bir pazar bulmuş ve yeniden dokunmaya başlanmıştır. Fakat motorlu tezgahlarla el tezgahları rekabet edemediğinden süresiz ve tek tük el tezgahında bükülü dokunmaktadır. "Şile bezi" adı ile bükülü duyulmaya başlayınca, bükülü beze ilçenin adı verilerek hem bir rekabet, hem de ayırma isteğiyle "Buldan bezi" denilmeye başlanmıştır. Bütün bu ad değiştirmeler nedeniyle ilçede her ad kullanılmasına rağmen yinede genellikle bükülü veya bürümcük adı kullanılmaktadır (**Buldan Ticaret Odası, 2008**). Bürünmek, sarınmak, örtünmek anlamına gelen bürümcük, karakteristik, buruşuk yapısını sıcak, sabunlu suda yıkanmasından sonra kazanır. İpliklerin büküm oranına göre eni daralan dokumanın, buruşuk yapısı ile

vücut arasında hava kaldığı ve kumaş vücuda yapışmadığı için ısı yalıtımı sağlanır. Bu nedenle bürümcük dokumalar genellikle iç giyimde kullanılmıştır. Yün, keten, pamuk ve ipek gibi her tür klasik malzemeye uygulanabilen bu dokuma türünün en makbulü ipek iplikleri ile yapılanıdır. Ancak ipek pahalı olduğu için ipek iplikleri arasına keten, pamuk iplikler katılarak yapılan çubuklu, çizgili dokuma örnekleri “Helali” adı ile dokunmuştur (Uğurlu ve Uğurlu, 2006).

Buldan’da dokunan kumaşlara örnek olarak; Şekil 4.3’te bürümcük ve Şekil 4.4’te alaca, Şekil 4.5’te bezayağı dokuma örgüsü, Şekil 4.6’da ise dokumanın yıkandıktan sonraki yüzey görünümü gösterilmektedir. Buldan’da dokunan diğer dokuma çeşitlerine örnek olarak şunlar belirtilebilir: Peştamal, üstlük, havlu, çarşaf, mendil, sofralık, tentelik, elbezi, astar ve kanaviçe.

Şekil 4.3: Bürümcük (Uğurlu ve Uğurlu, 2006).

Şekil 4.4: Alaca (Uğurlu ve Uğurlu, 2006).

Şekil 4.5: Çok bükümlü atkı, normal bükümlü çözgü, bezayağı dokuma örgüsü (Uğurlu ve Uğurlu, 2006).

Şekil 4.6: Yıkama sonrası dokusal yüzey görünümü (Uğurlu ve Uğurlu, 2006).

Dokumacılık faaliyeti içerisindeki temel üretim süreçlerinde tüm aile bireyleri rol almaktadır. Üretim sürecinde aile arasında işbölümü genellikle şöyledir: Usta ve genellikle eşi olan bir yardımcı üretimin her safhasına katılır ve tezgah başındadır. Özellikle eşler dokuma tezgahını kullanmayı bildiklerinden kocaları hastalandığında veya yorulduğunda tezgahın başına oturarak ustanın işini üstlenmektedirler. Başta eşler olmak üzere kızların ve gelinlerin üretim faaliyetlerine katıldıkları alanlar ip boyama, çözüğü hazırlama, çıkırıktaki mekik ipini sarma ve tezgahtan çıkan beze nihai biçimi verme süreçleridir. Tezgahtan çıkan bez kesilir. Kenarları kadınlar tarafından işlenir. Talebin niteliğine göre bez üzerinde işlemler yapılır. Eğer evde bobin sarma işi yapılıyorsa bunu da genellikle kadınlar ve çocuklar yapmaktadır. Bu nedenle denilebilir ki, tüm bireyler aile ekonomisine doğrudan katkıda bulunmakta ve mesleği küçük yaştan öğrenmektedirler. Böylelikle dokumacılık nesilden nesile aktarılan bir meslek olarak süregelmiştir. Ancak dokumacılığın yapısı da makineleşme ile birlikte değişmiştir ve günümüzde geleneksel anlamda dokumacılığı sürdüren çok az aile bulunmaktadır.

4.3.4 Dokumacılık ve sosyal yapı

Dokumacılık şimdiye kadar babadan oğula aktarılan bir meslek olmuş ve geleneğin devam ettirilmesi yoluyla sürdürülmüştür. Ne var ki, gerek babalar bu mesleğin geleceği olmadığı kanaatiyle çocuklarının bu işe sokmaktan kaçınmış gerekse çocuklar çalışma koşullarının güçlüğüne rağmen maddi sabit gelir ve güvence vaat etmeyen el dokumacılığı karşısında başka mesleklere yönelmişlerdir. Bu durum sadece ekonomik değil sosyal yapıyı da etkilemiştir. Dokumacılığın “ev-tezgah merkezliliği” kadar kasaba (Buldan) merkezli olması durumu değiştirmektedir. Başka mesleklere atılan gençler başka yerlerdeki iş olanaklarından yararlanmak amacıyla Buldan dışına göç etmektedirler. Böylece çocukların yalnız baba evinden değil Buldan’dan kopmaları da hızlanmıştır. Kız çocuklar içinse durum oldukça farklıdır. Her ne kadar günümüzde eğitim olanaklarının artmasıyla bu durum değişmekte ise de evli olanların çoğu ev hanımıdır ve Buldan’da ikamet etmektedir (Ayata, 1988). Ayrıca Pamukkale Üniversitesi’ne bağlı Meslek Yüksek Okulu’nun yörenin demografik yapısına getirdiği değişiklikler göz ardı edilmemelidir. Böylece meslek çeşitlenmesi sonucu ortaya çıkan göç verme eğilimi eğitim amaçlı göçle bir nebze dengelenmiş ve eğitim seviyesine olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

Dokumacılığın demografik yapıya başlıca etkilerinden biri de “çekirdek aile” yapısında görülmektedir. Çekirdek ailenin yaygın olmasının nedenleri arasında ailenin temel geçim kaynağını teşkil eden dokuma atölyesinin bir el tezgahına sahip olunarak bir çırpıda kurulabilmesi ve işin niteliğinin iki kişinin yardımlaşmasının ötesine geçen bir kooperasyonu yani çok sayıda insanın birlikte çalışmasını gerektirmemesidir. Zanaat üretiminin çeşitli dallarında evlilik bağının temel ekonomik bağ olduğu ve karı koca ilişkisinin bir çeşit ortaklık boyutu taşıdığı (Hughes, 1980’den aktaran Ayata, 1988), kendi hesabına küçük üretim faaliyetinde bulunabilmek için eşin sermaye kadar önemli olduğu (Bertaux and Bertaux: 1968’den aktaran Ayata, 1988) belirtilmiştir. Kadınların da üretimde en az erkek kadar söz sahibi olması aile yapısını daha eşitlikçi bir konuma getirmiştir. İşbölümünün varlığı ve kadının ekonomik yönden her ne kadar kazancını eve harcıyor olsa da belli bir kazanca sahip olması Buldan’daki aile tipini geleneksel ve ataerkil aile yapısından biraz da olsa farklılaştırmaktadır. Ayrıca geleneksel üretim biçiminde çocuklara da zanaatın erken yaşta öğretilmesiyle işgücü esas olarak aile bireylerinden oluşmakta olup ücretli ya da fason çalıştırılan işçiler sayıca az olmalarının yanında aileleri dokumacılıkla uğraşmayan kişilerdir, çünkü dokumacılıkla uğraşan ailelerin çocukları da bu işi ev-atölye yapısı içinde ve ailelerin yanında sürdürmekteydiler. Çocukların süregelen bir meslek içine doğmaları onlara belli bir güven vermektedir. Ancak diğer yandan işsizlik sıkıntısı içinde olmamalarına karşın kendilerini de geliştirmek için fırsatlar aramalarına da engel olmamıştır.

Dokumacılık eskiden aile işletmesi olarak küçük ölçekte ve neredeyse tüm evlerde gerçekleşen bir faaliyet iken ve ticaretinin dışı açılımı nedeniyle göç yaşanmış, eğitim alanındaki gelişmeler, Pamukkale Üniversitesi’ne bağlı Buldan Meslek Yüksekokulu’nun açılması nüfus artışına katkıda bulunmuştur.

Çizelge 4.1’de Denizli ilinin 1990 ve 2000 yılına ait nüfus verileri sunulmuştur. Çizelgede Denizli merkez ve diğer ilçeler ile birlikte toplam nüfus ve nüfus artış hızı ile nüfus yoğunluğu karşılaştırmalı olarak belirtilmektedir. Buna göre Buldan ilçesinin 2000 yılı nüfusu 26.994 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.1: Denizli İl Merkezi Nüfusları, Yıllık Nüfus Artış Hızları ve Nüfus Yoğunluğu (Gözlükaya, 2005a).

İlçe	Toplam Nüfus		Yıllık Nüfus Artış Hızı (binde)	Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)
	1990	2000		
Merkez	280.725	400.719	35,58	502
Acıpayam	69.446	64.410	-7,53	40
Akköy	7.663	6.437	-17,43	35
Babadağ	9.513	8.212	-14,70	46
Baklan	11.970	8.440	-34,93	23
Bekilli	12.632	10.577	-17,79	43
Beyağaç	7.197	7.332	1,86	40
Bozkurt	12.647	11.862	-6,41	33
Buldan	25.554	26.994	5,48	54
Çal	41.858	32.932	-23,98	38
Çameli	20.379	19.100	-6,48	27
Çardak	10.001	11.236	11,64	39
Çivril	61.441	62.708	2,04	43
Güney	15.799	13.718	-14,12	26
Honaz	22.948	24.533	6,68	49
Kale	19.518	21.390	9,16	32
Sarayköy	32.890	36.495	10,40	88
Serinhisar	23.560	22.265	-5,65	99
Tavas	65.136	60.669	-7,10	38
Toplam	750.882	850.029	12,40	73

Buldan Belediyesi Resmi Web Sitesi'nde son olarak güncellenen bilgilere göstermektedir ki; TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından 2007 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sonuçlarına göre Buldan merkez nüfusu 15.066 iken köylerle beraber ilçe nüfusu 27.380 olarak belirlenmiştir (**Buldan Belediyesi, 2008a**).

Buldan ilçesi 2006-2007 eğitim öğretim yılına ait veriler Çizelge 4.2'de şu şekilde yansıtılmıştır:

Çizelge 4.2: Buldan 2006-2007 Eğitim Öğretim Yılı Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim Verileri (Buldan Belediyesi, 2007).

Eğitim Kademeleri	2006-2007 Eğitim Öğretim Yılı		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı %
Okul Öncesi	Müstakil Anaokulu Yoktur	249	65
İlköğretim	22	3546	100
Ortaöğretim	4	1361	76,3
Toplam	26	5156	

Buldan’da okullaşma eğitim sürecine ilişkin bilgiler nüfus ve eğitim istatistikleri üzerinden incelendiğinde, 1950’lere kadar ağırlıklı olarak köy okullarının bulunduğu, 1950’ler sonrasında ilköğretim okullarının çoğalmaya başladığı görülür. 1980’lere kadar bu ilköğretim okullarına orta ve lise düzeyinde hizmet veren okulların eklenmesi yavaş ilerleyen bir süreç olmuştur. Ancak 1950-80 dönemi eğitim verilerine bakıldığında Denizli’de okuryazarlık oranının 1950’lerden bu yana ülke ortalamasının üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin 1950’de okuryazarlık oranı %36 (erkekler %54; kadınlar %18) iken; 1975’te ise bu oran erkekler için %78, kadınlar için % 51’e ulaşmıştır. Eğitim istatistiklerinin gösterdiği bir diğer olgu da ilkokul mezunu nüfusun, özellikle 1980’lere kadar olan dönemde, genel bölge nüfusu içinde ağırlığını koruduğudur (**İlyasoğlu ve Soytemel, 2002**). 1997 yılı sayım sonucu istatistiklerime göre ise, toplam 26.810 kişilik nüfusun 6145’inin ilkokul, 672’sinin ortaokul, 281’inin lise dengi meslek okulu, 257’sinin yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. Yine 1997 genel nüfus sayımı istatistiklerine göre, nüfusun %95’i okuma yazma bilmektedir (**Gümüş, 2000’den aktaran Köşklük, 2001**). 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ise ilçede okur-yazar oranı %90 düzeyindedir. 6227 erkek, 6506 kadın olmak üzere toplam 12733 kişiden 5952 erkek ve 5468 kadın, toplam 11420 kişinin okur-yazar olduğu, toplam 9161 kişinin 6181’i ilkokul, 466’sı ilköğretim, 715’i ortaokul, 23’ü ortaokul dengi meslek okulu, 945’i lise, 278’i lise dengi meslek okulu ve 533’ünün yükseköğretim mezunu olduğu kayıtlara geçirilmiştir (**DiE, 2000**). TÜİK 2006 yılı verilerine göre ise Buldan’da okuryazarlık oranı %88.2 olup yükseköğretim bitirenlerin oranı %3.6’dır (**TÜİK, 2006**). YÖK (Yükseköğretim Kurulu) Başkanlığı tarafından 2002 yılında kurulan Pamukkale Üniversitesi’ne bağlı Buldan Meslek Yüksekokulu; Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Dış Ticaret, Muhasebe, Pazarlama programları ile eğitime başlamıştır. 2006-2007 öğretim yılı itibarıyla 1079 öğrenci ve 12 öğretim elemanına ulaşmıştır (**Denizli Ticaret Odası, 2007**).

Bu eğitim verilerini bölgedeki zanaata dayalı geçim ekonomisi, aile tipi işletmeler (tezgahın kurulu ve işler halde olduğu evlere doğan yeni kuşaklar) ve modern iş alanları ve istihdam imkanlarının yavaş ve yetersiz gelişmesini veri olarak değerlendirmeye çalıştığımızda anlamlandırabiliriz. Ancak bu çizelgeyi tamamlayacak diğer bir önemli etmen de bölgedeki üretim kültürünün güçlü tarihsel arka planı bir başka deyişle bireylerin ve yerel topluluğun ortak belleğinde depolanmış bilgi, beceri ve değerler birikimidir. DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Buldan'da toplam 4281 kişiden 417'si ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve diğer meslekler, 205'i müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri, 203'ü idari personel ve benzeri çalışanlar, 420'si ticaret ve satış personeli, 427'si hizmet işlerinde çalışanlar, 335'i tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar, 2263'ü tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar, 1978'si ise imalat sanayisinde çalışanlar grubunda yer almaktadır (DİE, 2000). Sonuçlara bakıldığında en yüksek rakamların tarım dışı üretim faaliyetleri ve imalat sanayii olduğu görülecektir. Özellikle tekstil ve dokumacılık üretim faaliyeti içerisinde düşünülürse ilçede ana ekonomik faaliyetin dokumacılık olduğu söylenebilir.

4.3.5 Sosyal ve ekonomik yapı ilişkisi

Tarih ve coğrafya arasındaki ilişki gibi sosyal ve ekonomik yapının da birbirini etkileyen, birbiriyle iç içe iki unsur olduğu söylenebilir. Tarihi süreç içerisinde ortak bir coğrafyada paylaşılan bir kültürün beslediği ve ana ekonomik etkinlik olarak karşımıza çıkan dokumacılık zanaat olma özelliğinin yanında el sanatları olma özelliği ile de sosyal yapıyı biçimlendirmiş, hatta yaşayış tipine yansımıştır. Küçük aile işletmeleri dokumacılık alanında faaliyet göstermekte ve evler yaşam yeri olmanın dışında aynı zamanda atölye olarak kullanılmaktadır.

Denizli ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, 1996 ve 2003 yılları ile Türkiye genelindeki ilçeler ve Denizli il geneli içinde karşılaştırmalı olarak Çizelge 4.3'te yansıtılmıştır. Buna göre, Buldan 1996'da 858 ilçe içerisinde 232. sıradayken, 2003'te 872 ilçe arasında 200. sırada yer almıştır. Bu da sosyo-ekonomik yönden ilçenin kaydettiği aşamanın bir göstergesidir. İl genelinde ise her iki yılda da 5. sırada yer alarak olumlu bir tablo çizmektedir.

Çizelge 4.3: Denizli İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 1996 ve 2003 (Gözlükaya, 2005b).

İlçe Adı	858 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası(1996)	İl İçindeki Gelişmişlik Sırası(1996)	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası(2003)	İl İçindeki Gelişmişlik Sırası(2003)
Merkez	4	1	9	1
Sarayköy	160	2	126	2
Babadağ	184	3	150	3
Akköy	206	4	161	4
Buldan	232	5	200	5
Bozkurt	242	6	207	6
Serinhisar	258	7	235	7
Çardak	318	8	256	8
Bekilli	321	9	315	9
Çivril	322	10	368	10
Honaz	325	11	385	11
Çal	335	12	403	12
Tavas	365	13	443	13
Güney	432	14	455	14
Acıpayam	439	15	490	15
Baklan	453	16	496	16
Kale	464	17	516	17
Beyağaç	578	18	522	18
Çameli	629	19	709	19

Çizelge 4.4 incelenecek olursa Buldan'ın 2004 yılına ait sosyo-ekonomik yönden gelişmişlik derecesi Denizli Merkez ile karşılaştırmalı olarak daha net bir biçimde görülebilecektir. Çizelgede parantez içindeki rakamlar ilçenin ilgili göstergeye göre 872 ilçe içindeki sırasını göstermektedir.

Çizelge 4.4: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004):
Denizli Merkez ve Buldan (Dinçer ve Özaslan, 2004).

İl : Denizli	Merkez	Buldan
Nüfus	400 719 (15)	26 994 (484)
Şehirleşme Oranı (%)	68,75 (100)	51,81 (281)
Nüfus Artış Hızı (‰)	35,58 (64)	5,48 (410)
Nüfus Yoğunluğu	502 (15)	54 (388)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	44,31 (816)	51,16 (667)
Ortalama Hane halkı Büyüklüğü	3,70 (776)	3,38 (840)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	26,00 (848)	64,35 (624)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	31,54 (11)	16,87 (61)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	42,46 (98)	18,79 (483)
İşsizlik Oranı (%)	6,27 (328)	2,71 (758)
Okur Yazar Oranı (%)	93,06 (40)	88,23 (248)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	36,78 (498)	35,76 (535)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	306 386 (34)	75 976 (218)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,53908 (11)	0,01079 (309)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,15968 (189)	0,12314 (249)

4.3.6 Buldan dokumacılığının bugünü

İlçenin ekonomisini yüzyıllardan beri aile ve atölye tipi dokumacılık oluşturmaktadır. Yöreye özgü desenli, renkli, simli, pamuklu, ipekli giysi mefruşatlar büyük bir üne sahiptir. Buldan’da dokumacılık;

1. Ev Sanayi
2. Küçük Sanayi
3. Atölyelerde Toplu Çalışma
4. Fabrika Tipi İşletmeler şeklinde oluşmuştur (**Ayata, 1988**).

Denizli Sanayi Odası kayıtlarından 1960 yılında Buldan’da 2.450 el tezgahı ve ancak 165 motorlu tezgah olduğu anlaşılmaktadır. İlk motorlu tezgahların 1950’li yıllarda görülmeye başlandığını düşünülürse o dönemde Buldan’daki en önemli ekonomik faaliyeti el tezgahı dokumacılığı olduğu sonucuna varılabilir. Bu küçük üretici nüfus arasında ekonomik anlamda sınıfsal farklılaşmanın önemli boyutta olmadığı bilinmektedir. Her ne kadar evinde dört-beş tezgah olan zengin aileler farklı bir

konuma sahip iseler de gelir farklılıkları belirgin toplumsal farklılaşmalara yol açmamıştır. Bir başka deyişle, 1950’li yıllarda Buldan’ın oldukça eşitlikçi bir toplumsal yapısı vardır: bu yapıda nüfusun büyük bölümünü kendi içinde fazla farklılaşmamış bir zanaatkar kitlesi veya yaygın bir geleneksel orta sınıf oluşturmaktadır (Ayata, 1988).

Günümüzde ise durum oldukça farklıdır. Buldan’da üretilen sanayi değeri yüksek tekstil ürünleri, merkez ilçede çok sayıdaki toptan ve perakende mağazaları ile büyük kent tekstil piyasalarında ilgi görmektedir. Motorlu tezgahların yaygınlaşması, seri üretime geçilmesi, ulusal pazarla ve dünya ekonomisiyle giderek artan bütünleşme nedeniyle Buldan’ın toplumsal yapısı önemli ölçüde değişmiş ve toplumsal sınıflar arasındaki farklar belirginleşmiştir. İplik ticareti yapan, havlu bez gibi iki temel ürünün pazarlanmasında büyük rol oynayan ve yüzlerce motorlu tezgah sahibine fason iş vererek onları istihdam eden bir “tüccar-imalatçı” tabakanın ortaya çıkması buna örnektir. Ayrıca son zamanlarda Çin malı dokuma satan dükkanlar ortaya çıkmış ve Buldan’da üretilen dokumaların satışını etkilemiştir. Buldan halkının deyimiyle Buldanlı Çin malı satarak kendi kendini baltalamaktadır. Çünkü Buldan’da asıl olan üretimdir, günümüzde ise bu faaliyet üretimden ticarete kaymaya başlamıştır. Böylece el-dokumacılığı geri plana itilmiş ve pazarın daralması ekonomik gelirden düşüşe neden olmuştur.

Ayrıca Buldan son yıllarda çoğu civar köylerden olmak üzere göç almaktadır. El dokumacılarının hemen hepsinin Buldan yerlisi olması ile birlikte şöyle bir toplumsal ayırım da ortaya çıkmaktadır: yerli/yabancı veya kasabalı/göçmen farklılığı (Ayata, 1988). Böylelikle toplumsal farklılaşma zenginlik dağılımı ve itibar dağılımı olmak üzere iki boyut kazanmıştır. Örneğin el dokumacıları, küçük mülk sahibi olmaları ile kendilerini itibar dağılımının alt basamağındaki gruplardan kendilerini soyutlayarak zengin tabakaya yakın hissetmektedirler. Bu oluşum 18.yy. Alman kasaba ve küçük şehirlerinde görülen gelişmeleri anımsatmaktadır. Üretimin ticarileşmesi önceleri oldukça eşitlikçi bir yapıya sahip olan küçük şehirlerde zengin bir burjuvazinin ortaya çıkmasına yol açmış, ekonomik ve siyasi bakımdan giderek güçlenen bu sınıf kendisini dükkan sahipleri ve zanaatkarlardan oluşan küçük mülk sahiplerinden tamamen koparmıştır. Zenginler karşısındaki konumu altüst olan bu kesim tepki olarak iki şeye sımsıkı sarılmıştır: mülkiyet ve şehirlilik. Bunlara dayanarak kendilerini mülksüz ve aslen şehirli olmayanlardan ayırt eden küçük esnaf ve

zanaatkar bir “orta-alt-sınıf” oluşturmışlardır (**Friedrichs, 1980’den aktaran Ayata, 1988**). Buldan’da da buna benzer olarak el dokumacılarının kendilerini toplumun üst sınıflarına konumlandırmaya çalışmaktadır. Tıpkı modernleşmenin feodal toplum yapısını çözmüş ve sanayi toplumunu üretmiş olması gibi, bugün de modernleşme sanayi toplumunu çözmekte ve başka bir modernlik doğmaktadır (**Aysoy, 2003**).

4.3.7 Buldan dokumacılığının geleceği

Motorlu tezgahların el tezgahlarının yerini almasıyla birlikte el dokumacılığı gerilemiş ve gençlerin geleneği bir meslek olarak devam ettirmeye gönüllü olmaması nedeniyle yok olma noktasına gelmiştir. Buna neden olan koşulları şöyle sıralamak mümkündür:

- Hammadde fiyatındaki artışlar
- Sermaye darlığı
- Pazarın daralması
- Gelişen üretim teknolojileriyle ucuza ve hızlı üretim ile rekabet edememe (**Ayata, 1988**).

Çalışanların yaş ortalamasının 60 olduğu bir meslek grubuna sıklıkla rastlanmamaktadır. Buldan’da dokumacılık faaliyetini halen sürdürenler içerisinde 65 yaşın üzerinde olan kişiler, toplamın yüzde 28’ini oluşturmaktadır. 1998 yılı itibariyle, Buldan’da el dokumacılığı yapan kişi sayısı 20-25’e kadar düşmüştür. 1994’te ortaya çıkan özgün dokumalar modası bile, bu sayının düşmesini engelleyememiştir. Çünkü el dokumacılığı yapanlar 50-60 yaşın üzerindeki kişilerdir. Ne bunların çocukları ne de torunları el dokumacılığı zanaatına ilgi duymuşlardır (**Köşklük, 2001**).

Dokumacılık nesilden nesile aktarılarak bugüne ulaşmıştır. Yörede yaygın bir deyiş olan “**İp kopmaz**” dokumacılık faaliyetinin sürekliliğini vurgulamaktadır (**İlyasoğlu ve Soytemel, 2002**). Mesleği aile içinde öğrenen gençler kısa sürede kendi işini kurduğundan, aile eğitime önem vermek yerine çocuğun ekonomik bağımsızlık kazanmasını ön planda tutmuştur. Ayrıca geleneğin sürdürülmesi de önemli bir etkidir. Ancak el dokumacılığının gerilemesi ve baba mesleğini sürdürmek isteyenlerin azalarak başka ekonomik etkinliklere kaymaları, bir diğer deyişle

“meslek çeşitlenmesi” ile birlikte gerek iş bulma amacıyla ve gerekse eğitim olanakları nedeniyle Buldan dışına göç artmıştır. Çevreden Buldan’a göç dolayısıyla kapalı kültür açılmaya ve toplumsal yapı farklılaşmaya başlamıştır.

Mesleğin babadan oğla geçmesi sadece mesleğin sürdürülmesi açısından değil aynı zamanda zanaata ilişkin bilgilerin ve tekniklerin aile içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılması sayesinde atölyenin, araçların hatta işletmenin varlığı ve sürekliliği açısından önemlidir. Ne var ki motorlu tezgahların karşısında ustalık gerektiren el dokumacılığı pazar payını kaybetmiştir. Ayrıca mesleğin kuşaktan kuşağa aktarılmıyor olması da mesleğin geleceğinin olmadığı bir göstergesidir. Küçük hane ve çekirdek aile geçmişten gelen kural olarak sürüp giderken üç alanda önemli değişiklikler olmaktadır:

- Dokumacılıktan başka meslek gruplarına yönelme
- Ücretli işçiliğin ortaya çıkması ve yaygınlaşması
- Üçüncü kuşakta hızlanan Buldan dışına göç etme eğilimi (**Ayata, 1988**)

Buna rağmen el dokumaları piyasada makine üretiminden çok daha değerlidir. El tezgahlarında dokunan kumaşlara özel bir ilginin gösterilmesinden doğacak talep sayesinde zanaatın canlanması ve varlığını sürdürmesi mümkün olabilir. Halı-kilim, tahta oymacılık, bakır eşya, el örgüsü gibi birçok geleneksel el sanatı iç veya dış talebin canlanmasıyla yeniden dirilmiştir.

Bugün BELSAM (Buldan Kaymakamlığı El Sanatları Merkezi) bu geleneği tanıtmaya ve devam ettirme gibi bir misyon üstlenmişse de ileriki kısımlarda geniş olarak ele alınacağı gibi, kültür turizmi etkinliği kapsamında sürdürülebilir projeler üretilmelidir. Örneğin ziyaretçilere sunulacak kurslarla hem üretime hem de pazarlamaya yönelik olarak el dokumacılığı canlandırılabilir ve yeni bir ekonomik boyut kazanabilir.

4.4 Buldan Evleri

Buldan evleri geleneksel Türk Evi özelliklerini yansıtmakta olup ahşap karkas ve kerpiç yığma yapılardır. Evler sade görünümlü, pencereler dikdörtgen ve çatılar eğimli ve alaturka kiremitlidir, saçaklar geniştir. Yağışların pencereden içeri sızmasını ve yazın sofayı gölgede tutmak gibi amaçlarla saçaklar geniş tutulmuştur.

Bazıları bağdadi uygulamalarla veya ahşap işçiliklerle şekillendirilmişlerdir. Evler genellikle sokağa yakın bağlantılıdır, ya da sokağa doğrudan açılır. Zemin katın sokağa bakan penceresi büyüktür ve giriş bazen birkaç basamak merdivenle çıkılan bir mekan haline getirilmiştir. Buldan evlerinin taşıyıcı elemanları, o devirlerin yapım tekniği ve malzemelerine uygun olarak ahşap dikme, payanda, hatıl veya ahşap kiriş şeklinde inşa edilmiştir. Tıpkı Safranbolu evleri gibi evin odaları ayrı bir yaşam alanı şeklinde çözümlenmiştir. Buldan evleri, evlenen oğlun aynı evde kalması ve birkaç kuşağın bir arada yaşama zorunluluğuna uygun bir şekilde planlanmıştır. İki yatak odası arasındaki yüklükte ayrı bir bölmeye yapılan gusülhane (banyo) her iki odaya açılan ve içinden mandallanabilen kapısıyla ortak kullanılabilmiştir. Ailenin büyüklüğüne ve nüfusuna göre sayısı değişebilen odalar, geleneksel Türk evi özelliğine göre sofanın etrafında toplanır. Tuvalet ise yapı dışında planlanmıştır. Birçoğunda yatak odasının pencereleri doğuya bakar. Bu özellik, yerel halkın sabah erken kalkma alışkanlığıyla ilgilidir. Eski Buldan evlerindeki geleneksel yaşamın büyük kısmı, mevsimine göre ya açık sofa denen üstü örtülü yazlık mekanda ya da ocaklı odalarda geçiyordu. Ev planı ve bahçe düzeninin komşuları rahatsız etmeyecek şekilde düşünülmesi ayrıca dikkat çekicidir. Açık sofanın ucundaki eski adıyla sundurma, günümüzdeki adıyla balkondaki ahşap kafesler bu düşünceyle yapılmıştır (Aksakal, 2006).

Tarihi yerleşim bölgelerinde evlerin aktif kullanımları, günümüze kadar sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlamıştır. Buldan'da evlerde geçmişte yaşam nasılsa, bugün de aynı şekilde devam etmektedir. Ev yaşamı ile üretimin iç içe geçmişliği nedeniyle evler aynı zamanda sahiplerinin atölyeleri durumundadır. Ev-atölye birlikteliği şeklindeki kullanım, dokumacılığın yapıldığı evlerde üretim ve yaşamın bir arada olmasını beraberinde getirmiştir. Bazı evlerin alt katları atölye olarak kullanılıp üst kat yaşama ayrılmışken tek katlı evlerde üretim ve yaşam iç içe geçmiş bulunmaktadır. Böylece evlerin halen içinde yaşanmakta olması nedeniyle bakımları yapılmaktadır. Bu da tarihi yerleşimler için koruma adına en büyük etkenlerden biridir.

Özgünlüğünü büyük ölçüde koruduğu gözlenen Buldan'ın tarihi dokusu, yamaçta gelişmiştir. Bilinen en eski yerleşme Güroluk Mahallesi'dir. Yamaçtaki her ev diğerinin bakışını engellemeyecek şekilde konumlandırılmıştır. Buldan'da yeni yerleşimin tarihi yerleşmeden ayrı bir alanda gelişmiş olması, tarihi dokunun

korunması için önemli bir kazanım olarak kabul edilmelidir. Böylece tarihi doku ile yeni yapılaşmanın iç içe geçmesinin önü kesilmiştir. Buna karşın, tarihi konut bölgesinin çarşıya yakın kesimlerinde, yüksekliği beş katı bulan apartmanlaşma başlamıştır. Ayrıca Aydın Caddesi ve Beyler Sokağı üzerindeki evler yıkılarak yerlerine yeni apartmanlar yapıldığı ve bunların tarihi dokunun önünü beton bir set gibi kapadığı tespit edilmiştir. Tarihi alanda da çok yoğun ve çok katlı olmasa da yeni yapılaşma söz konusudur. Yüksek bir yerde konumlandığından ve önünde başka yapılar olmadığından bu bloklar kentin alçak kesimlerinden bakıldığında rahatsız edici bir şekilde silueti bozmaktadırlar. Bunun dışında eski yapılardan bazıları kasıtlı olarak yıkılarak yerlerine betonarme yapılar yapılmaktadır. Bu konuda yapıların tescilli olmaması önüne geçilemez sorunlara neden olmaktadır (**Köşklük, 2001**).

En çok korunan ve özgünlüğünü sürdüren yapıların ev sahiplerinin eşlerini kaybettikleri için tek başına yaşayan yaşlı ve özellikle kadın bireyler olduğu belirtilmiştir. Bunun en büyük nedeni yaşlı kişilerin geleneklerine ve yıllardır içinde yaşadıkları eve sıkı sıkıya bağlı olmalarıdır. Bir diğer neden ise, küçük onarımlar dışında köklü değişiklikler yapabilecek fiziki ve maddi güce sahip olmamalarıdır. Evlerini daima anılarını yaşatacak şekilde, özgün haliyle korumaktadırlar. Bu durumun tek olumsuz tarafı ise çoğu mekanın kullanılamaması ve çok sık bakım gerektirmesidir (**Köşklük, 2001**).

Modern hayatın gereği olarak, günlük yaşantıda geçmiştekine göre değişikliklerin olması ve geleneksel evlerin bu değişime cevap vermemesi, insanların evlerini ihtiyaçları doğrultusunda tekrar düzenlemesine neden olmuştur (**Köşklük, 2001**). Buldan'da geçmişte kullanılan ahşap el tezgahları her mekana rahatlıkla sığarken, günümüzde birden fazla tezgahı tek mekana sığdırma zahmetli olmaktadır. Bu yüzden de asıl işlevi depo, kiler, odunluk olan “haneyaltı”, çoğu zaman ara taşıyıcı duvarları kaldırılarak birleştirilmiş bir mekan haline gelmekte, kalın taşıyıcı duvarlar delinerek pencere boşluğu açılmakta, bu zorlama müdahaleler de hem özgün şemayı hem de strüktür dengesini bozmaktadır. Modern tezgahlarda yüksek olduğu için ya taban kazılmakta ya da ara kat döşemesi delinerek üst kattaki mekan işlev dışı bırakılmaktadır. Genellikle tercih edilen tabanın kazılmasıdır. Böylece dokuma ipinin belirli bir gerginlikte tutulması için gerekli olan nemli ortam da sağlanmış olmaktadır (**Batur ve diğ., 2003**). Zemin katın neredeyse tamamının atölye olarak kullanılması ve bunun sonucu olarak artan mekan gereksinimi, özellikle küçük

konutlarda, üst kattaki sofanın bölünerek küçük mekanlar oluşturulmasına neden olmuştur. Mekan darlığı nedeniyle, zemin katta olması gereken işlevler üst kata taşınmıştır. Anadolu'nun tüm geleneksel dokularında görülen mutfağın ve ıslak mekanların zemin katta ya da avluda yer alması ilkesi değişmiştir. Bu mekanlar bazı örneklerde üst kata taşınmıştır (**Köşklük, 2001**). Plandaki dönüşümler; yeni dokuma teknolojilerinin ortaya çıkışı ve gün geçtikçe artan mekanizasyon, üretimde değişen organizasyon, üretim ilişkilerinin yeniden yapılanması, fason üretimin artması, üretim ölçeğinin değişmesi, tüketimdeki değişmeler gibi ekonomik yapıdaki dönüşümlerin mekansal yansımalarıdır (**Batur ve diğ., 2003**).

5. BULDAN İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

5.1 Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Sektörü (TÜBA – TÜKSEK) Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bulunan kültür varlıklarının belirlenmesi ve korunarak ekonomik açıdan artı değere dönüştürülmesine yönelik çabalara katkı amacıyla 2000 yılında Türkiye Bilimler Akademisi, Türkiye Kültür Sektörü başlığı altında bir girişim başlatmıştır. İlk aşamada kültür varlıklarının belgelenmesi ele alınmış bu nedenle bir kültür envanteri çalışması yapılarak “Türkiye Kültür Envanteri” başlığı altında arkeoloji, kentsel ve kırsal mimari, sözlü tarih belgelenmeleri ortaya konmuştur (Bermek, 2002). Bu çalışmalar ayrıca dijital ortama da aktarılmıştır.

Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamına alınan pilot bölgelerden biri olan Buldan'da (Denizli); arkeolojik kültür varlıkları, kentsel kültür varlıkları, kırsal mimarlık, etnografik kültür varlıkları, etnobotanik kültür varlıkları, sözlü tarih ve jeolojik miras konularında çalışmalar yürütülmüştür.

Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Çalışması:

Denizli'nin Buldan ilçesinde Mimar Sinan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji bölümü öğretim üyelerinden proje yürütücüsü Doç. Dr. Neşe Atik ve proje yürütücü yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Zeynep Koçel Erdem başkanlığındaki arkeoloji ekibi tarafından 2001 yılında başlatılan “Buldan Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri” arazi tespitleri 2001-2003 yıllarında tamamlanmış ve 176 adet arkeolojik kültür varlığı tespit edilmiştir (Atik, 2003).

Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Çalışması:

Buldan Kentsel Kültür Varlıkları Envanter çalışması, 2001-2003 yılları arasında proje yürütücüsü Prof. Dr. Afife Batur (İTÜ) ve proje yürütücü yardımcısı Doç. Dr. Aygül Ağır (İTÜ) başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Buldan'ın gerek yerleşim biçimi gerekse çoğunluğu konut olan tek yapı stoku açısından özgünlüğünü büyük ölçüde koruduğu 2001 yılı çalışmalarında tespit edilmiştir. 2002 yılında da 2001 yılında çalışılan alanın etrafını çevreleyen tarihi dokuda sürdürülen çalışma sonucunda bir önceki çalışmayı doğrulayan veriler elde edilmiştir. 2003 yılı çalışması ise yüksek

verim yöntemlerinin denenmesi için kullanılmıştır. Buldan'da yürütülen ve kentsel kültür varlıklarını konu alan tüm alan çalışması 2003 yılında sonuçlandırılmıştır (Batur, 2003).

Buldan (Denizli) Kırsal Mimarlık Envanter Çalışması:

Proje yürütücüsü Doç. Dr. Nadide Seçkin (YTÜ) ve proje yürütücü yardımcısı Dr. Ayten Erdem (YTÜ) başkanlığında yapılan kırsal mimarlık envanter çalışmasının ilk bölümü, kent yerleşmesinin çevresindeki vadi ve tepelerde yer alan bağlar bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Akyar, Vakıf, Bulak, Haydar, Kestane Deresi ile Karadere Bağları çalışılmıştır (Seçkin, 2002). Çalışmanın ikinci bölümü ise 2003'te gerçekleştirilmiş ve Karaköy ile Çamköy yerleşmelerindeki kırsal mimarlık örnekleri belgelenmiştir (Seçkin, 2003).

Buldan (Denizli) ve Çevresi Sözlü Tarih Belgeleme Projesi:

Doç. Dr. Aynur İlyasoğlu (sosyolog-yürütücü, MSÜ) ve Arş. Gör. Ebru Soytemel (sosyolog-yürütücü yardımcısı, MSÜ) yürütücülüğünde Buldan ve çevresinde 2001 yılında gerçekleştirilen sözlü tarih belgeleme çalışmasının bulgularına dayanılarak 2002 yılında “Denizli-Buldan ve Çevresinde Dokumacılığa Dayalı İktisadi Etkinliklerin ve Emegin Bugünü, Geleceği: Değişen Sosyal ve İnsani Etmenler” başlıklı bir sözlü tarih belgeleme projesi gerçekleştirilmiştir. Denizli'nin Buldan ilçesi merkez olmak üzere Babadağ ilçe merkezinde, Babadağ'a bağlı Kelleci köyünde ve Yeniköy'de saha çalışması yürütülmüştür. 2002 itibarıyla 29'u kadın 31'i erkek olmak üzere 60 kaynak kişiyle yaşam anlatısı görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişi görüşmelerinin dışında bir odak grup görüşmesi, iki toplu görüşme yapılmıştır (İlyasoğlu, 2002).

Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması

Proje yürütücüsü Dr. Füsün Ertuğ (Yeditepe Üniversitesi, Etnobotanik Araştırma Uzmanı), ve yürütücü yardımcıları Prof. Dr. Gülendam Tümen (Balıkesir Üniversitesi) ve Yrd. Doç. Dr. Ali Çelik (Pamukkale Üniversitesi) başkanlığında gerçekleştirilen çalışma 2002 yılında başlatılmış ve 2004 yılı Nisan ayına kadar TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu) ve TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) desteğiyle sürdürülmüştür. Çalışmanın amacı zengin bir kültürel birikime ve doğal çevreye sahip olan Buldan'da halkın çevrelerindeki bitkilere ilişkin bilgi birikimini sistemli bir biçimde araştırmak, korunmuş olanı kaydetmek ve

gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarmaktır. Projenin asıl büyük kazanımı yararlı bitki kullanımı alanında sürdürülebilir bir envanterleme sistemini başlatmış olmasıdır (Ertuğ ve diğ., 2004).

Buldan (Denizli) Etnografik Belgeleme Alan Araştırması:

Alpaslan Santur (Etnolog), Mücella Kahveci (El San. Arş. Uzmanı), Ayşegül Bahşıoğlu (Halkbilimci) ve Semra Akbulut'tan (Halkbilimci) oluşan ekip Buldan ilçe merkezinde Etnografik Belgeleme Alan Araştırması gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmada özellikle dokumacılık üzerinde durulmuş, gerek üretim süreçleri gerekse dokumacılık ürünlerine yer verilmiştir. Dokumacılık dışında da mutfak araç gereçleri, ağaç işçiliği, sac ve camdan imal edilmiş ürünler, ısınma sistemleri (maltız), kamıştan yapılan küfe ve sepet çeşitleri, heybeler gibi günlük yaşamın her alanında kullanılan ve günlük yaşama dair ipuçları veren her şey bu çalışmanın konusu olmuştur (Santur ve diğ., 2002).

Buldan (Denizli) Jeolojik Miras Envanteri:

2002 yılında TÜBA-TÜKSEK kapsamında “Temel Jeolojik Özellikler ve Jeolojik Miras Envanteri” başlıklı bir çalışma başlatılmıştır. Çalışmalar M. Namık Yalçın (İ.Ü. Jeoloji Mühendisliği Bölümü) ve Okay Gürpınar (İ.Ü. Jeoloji Mühendisliği Bölümü) başkanlığındaki ekip tarafından yürütülmüştür. Çalışmada öncelikle Buldan yöresinin temel jeolojik özelliklerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Bu bağlamda 1:25000 ölçekli bir jeolojik harita derlenmiş ve çeşitli veri katmanları halinde sayısal ortama aktarılmıştır. Ayrıca Buldan ve yöresindeki deprem aktivitesi değerlendirilerek deprenselliğe ait veri katmanları oluşturulmuştur. 2003 yılında arkeolojik, kentsel ve kırsal mimari konularında envanter çalışmaları yapan gruplarla birlikte saha çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarla ilgili değerlendirmeler “Jeo-arkeoloji” ve “Mimari ve Jeoloji” başlıkları altında sunulmuştur (Yalçın, ve diğ., 2004).

5.2 Buldan’la İlgili Yapılmış Tez Çalışmaları

Buldan Tarihi Çevre Dokusu Araştırması / haz. Nezihat Köşklük (2001):

Nezihat Köşklük tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı’na bağlı olarak Prof. Dr. Eti Akyüz Levi yürütücülüğünde gerçekleştirilen tez çalışması “Buldan Tarihi Çevre Dokusu

Araştırması” adını taşımaktadır. Tez çalışmasının ilk aşamasında Buldan Evleri “Türk Evi” kapsamında ele alınmış ve geniş bir literatür taraması çerçevesinde karşılaştırmalı olarak kavranması yoluna gidilmiştir. Çalışmanın bir sonraki aşamasında alan araştırmaları yapılmıştır. Çalışılmak üzere bir odak alan belirlenmiş bu alandaki tüm yapılar taranarak, yerinde yapılan tespitler, ölçümler, çizimler ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Ayrıca bu yapıların içinden farklı tipleri temsil edecek nitelikteki örnekler seçilerek detaylı rölöveleri alınmıştır. Son olarak ise çalışılan yapılar katalog düzenine getirilmiştir.

Buldan’la İlgili Yapılmış Diğer Tez Çalışmaları:

Buldan’la ilgili yapılmış tez çalışmaları arasında kentsel kültür varlıkları üzerine odaklanması nedeniyle Nezihat Köşklük’ün “Buldan Tarihi Çevre Dokusu Araştırması” bu çalışmada referans verilen önemli bir kaynak olmuştur. Ancak Buldan’la ilgili olarak yapılan birtakım diğer tez çalışmalarını ilgili oldukları konu başlıkları altında şu şekilde belirtmek mümkündür:

Dokumacılık:

Seda Sarıkaya tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı’na bağlı olarak Dr. Leyla Kırkpınar yürütücülüğünde gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması “Buldan Dokumasının Tarihçesi” adını taşımaktadır ve 2005 yılında tamamlanmıştır.

Zeynep Erdoğan tarafından Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü’ne bağlı olarak Prof. Dr. Mustafa Arlı yürütücülüğünde gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması “Buldan Dokumacılığı ve İlçede Üretilen Düz Dokumaların Bazı Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma” adını taşımaktadır ve 1996 yılında tamamlanmıştır.

Huriye Turgut tarafından Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı olarak Y. Doç. Dr. Yüksel Bingöl yürütücülüğünde gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması “Buldan’da Kasnak İşinin Bugünkü Durumu” adını taşımaktadır ve 1986 yılında tamamlanmıştır.

Ekonomi:

Ayhan Bayoğlu tarafından Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı’na bağlı olarak Doç. Dr. Selahattin Özgelik yürütücülüğünde

gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması “XIX. yüzyılda Buldan kazası (Temettuat Defterleri’ne göre)” adını taşımaktadır ve 2002 yılında tamamlanmıştır.

Coğrafya:

Abdullah Uğur tarafından Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı olarak Doç. Dr. Yalçın Karabulut yürütücülüğünde gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması “Buldan (Denizli) İlçesi Coğrafyası” adını taşımaktadır ve 1998 yılında tamamlanmıştır.

Tüm bu çalışmalar YÖK Tez Merkezi’nde kayıtlı bulunmaktadır.

5.3 Buldan’la İlgili Yazılmış Kitaplar ve Makaleler

Buldan ve Yöresinin Tarihçesi / O. Zeki Avrallıoğlu (1997):

Buldan hakkında bilgi içeren çeşitli kaynaklar vardır ancak bunların hepsine birden ulaşmak güçtür. Bu sebeple “Buldan ve Yöresinin Tarihçesi” adlı kitap O. Zeki Avrallıoğlu tarafından Buldan tarihi konusunda başvurulabilecek kaynak ihtiyacına kısmen cevap verebilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Kitap sekiz bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm Buldan adının nereden geldiği konusuna ayrılmıştır. İkinci bölümde Buldan yöresinin tarih öncesi devirlerden başlayarak Osmanlı Devleti topraklarına katılincaya kadarki tarihi özetlenmektedir. Yöredeki önemli tarihi yerleşim merkezlerine üçüncü bölümde değinilmiştir. Dördüncü bölüm Osmanlılar zamanı ile ilgili bilgiler içermektedir. Beşinci bölümde I. Dünya Savaşı ve sonunda başlayan işgaller ve Büyük Taarruz’a kadarki dönem anlatılmaktadır. Büyük Taarruz ve Buldan’ın işgalden kurtuluşu ise altıncı bölümde konu edilmektedir. Yedinci bölümde Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar geçen süre içerisinde yörede meydana gelen önemli gelişmelere özet olarak yer verilmiştir. Son olarak sekizinci bölüm ise Buldanlıların sosyal yaşamlarının bazı yönlerinin tanıtılmasını içermektedir.

Kasabada Zenaat Üretimi ve Toplumsal Tabakalaşma (Buldan)/ Sencer Ayata:

Sencer Ayata tarafından yazılan ve 1988’de ODTÜ Gelişme Dergisi’nde (15) yayımlanmış olan makalede Buldan’ın el dokuma sanayisine ilişkin araştırma verilerinden yola çıkarak zanaat üreticilerinin kasaba toplumsal yapısı içerisindeki konumlarının nasıl değiştiği ve yeniden tanımlandığı incelenmektedir.

Genel olarak şunlardan bahsedilmektedir: “Dokumacılık ve Kuşaklararası Değişim” başlığı altında dokumacılığın geçirdiği sosyal ve ekonomik değişim, babadan-oğla geçen bir meslek olarak dokumacılığın geleceği ve en önemli üretim konusunun dokumacılık olduğu Buldan’da giderek artan ‘meslek çeşitlenmesi’; “Hane Halkı ve İşgücü Yapısı” başlığı altında çekirdek aile yapısı ve ev-atölye birlikteliği içerisinde hane halkının üretimde ne gibi roller üstlendiği; “Üretim Süreçleri ve Beceri” başlığı altında ipliğin hazırlanması ve tezgahta dokunması gibi süreçlerin ayrıntılı anlatımı ve mesleğin gerektirdiği incelikler ve zorlukları; “Ekonomik Faaliyet Biçimi Olarak Dokumacılık” başlığı altında ‘aile üretimi’/ ‘aile işletmesi’ gibi kavramlar, maliyet ve pazarlama gibi konular, “Çalışma Düzeni” başlığı altında neredeyse bütün yaşamı kaplayan dokumacılık faaliyetinin gün içerisinde nasıl planlandığı; “Ürün ve Pazar” başlığı altında peştamal ve üstlük gibi ürün çeşitleri ve pazarlama yolları; “Dokumacılığın Gerilemesi” başlığı altında hammadde fiyatlarındaki artış ve pazarın daralması gibi etkenlerin sektöre vurduğu darbe ve motorlu tezgahların el dokumacılığına etkileri ve son olarak da “Dokumacılar ve Kasaba Toplumu” başlığı altında dokumacılık mesleğinin toplumda ne derece itibar gören bir meslek olduğu incelenerek toplumsal yapı çözümlenmeye çalışılmış ve sonuç kısmında tüm bu bahsedilenler özetlenmiştir.

5.4 Buldan ile İlgili Düzenlenmiş Olan Sempozyum ve Toplantılar

Buldan Sempozyumu:

23-24 Kasım, 2006 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olan sempozyumda birçok konu başlığı altında Buldan’ın sahip olduğu nitelikler tartışılmış ve geleceğe yönelik öneriler dile getirilmiştir. Sempozyumda sunulan bildiriler iki cilt olarak yayımlanmıştır.

TÜBA-TÜKSEK Değerlendirme Toplantıları:

TÜBA-TÜKSEK tarafından Buldan’da gerçekleştirilen kapsamlı envanter çalışmasını takiben çalışmaları değerlendirmek amacıyla, proje yürütücüleri ve yerel halkın da katılımının sağlandığı bir dizi toplantı düzenlenerek çalışmaların sonuçları değerlendirilmiş ve geleceğe yönelik öneriler tartışılmıştır.

5.5 Buldan ile İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi Buldan ile ilgili yapılan çok az sayıda çalışma vardır. Bu çalışmanın odak noktasında kentsel kültür varlıklarının bulunması nedeniyle öncelikle kentsel kültür varlıkları ile ilgili yapılan çalışmalardan veri toplanması yoluna gidilmiştir. Nezihat Köşklük tarafından hazırlanan “Buldan Tarihi Çevre Dokusu Araştırması” başta kentsel kültür varlıkları olmak üzere, Buldan’ın geleneksel kültürü, kültürel ve mimari kimliği ve konut tipleri konusunda başvuru kaynağı oluşturmaktadır. Unutulmamalıdır ki her çalışma kendi alanı içerisinde çok önemli veriler sağlarken diğer alanlarda yapılan çalışmaları da destekleyici ve zenginleştirici niteliktedir. Bu bakımdan Buldan ile ilgili yapılmış en kapsamlı çalışma olan Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları bütünsel anlamda sunduğu veriler ve çok disiplinli bir çalışma olması açısından son derece önemlidir. Arkeolojik kültür varlıkları, kentsel kültür varlıkları, kırsal mimarlık, etnografik kültür varlıkları, etnobotanik kültür varlıkları, sözlü tarih ve jeolojik miras gibi çok çeşitli başlıklar altında yürütülen çalışmalarla Buldan her yönüyle ele alınmıştır. Bir kentin kültürü elbette ki tarihi, coğrafi özellikleri, ekonomik ve sosyal yapısından bağımsız düşünülemez. Bu bakımdan bölgenin mimarisi ele alınırken gelenekleri, görenekleri, folklorik ve etnografik özellikleri, toplumsal yaşayış tarzı, iklim ve coğrafyasının ve de tarihi süreç içerisinde bölgede yaşayan uygarlıklarının mimari dokuyu ve kent dokusunu nasıl biçimlendirdiğine dair çok boyutlu bir yapı içerisinde değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede düşünüldüğünde; bu çalışmada sadece kentsel kültür varlıkları ile ilgili olan çalışmaların değil her çalışmanın ayrı ayrı taşıdığı öneme dikkat çekmek amacıyla, tüm konularda yapılmış olan çalışmalardan kısaca bahsedilmiştir. Ancak bu çalışmanın amaçlarından biri de kültür varlıklarının belgelenmesi ve korunmasının yanı sıra tanıtımına katkıda bulunmaktadır. Kültür varlıklarımızın korunmasında izlenen politikalar, tanıtım açısından da zayıf kalmaktadır. Oysaki kültür varlıklarının tanıtılması; koruma bilinci uyandırması ve dikkati yöreye çekmesi açısından önemlidir. Bu bakımdan tanıtıma yönelik olarak da yayın yapılması desteklenmeli, gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı gerekse konuyla ilgili sivil ve özel teşebbüsler özellikle görsel malzemeler açısından zengin içerikli kataloglar hazırlayarak tanıtıma katkıda bulunmalıdır.

6. BULDAN KENTSEL KÜLTÜR VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE VE TANITILMASINA YÖNELİK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Böyle bir öneri ile gerçekleştirilmek istenen bir gezi güzergahı oluşturularak, rota üzerinde yer alan yapıların nitelikleriyle ayakta tutulması ve iç düzenlemelerinde modern gereksinimlere uygun bir biçimde turizm içerisinde değerlendirilmesidir. Bu öneriyle hedeflenenler şu şekilde belirtilebilir:

- Sürdürülebilir gelişim sağlanırken, korumaya ve tanıtıma katkıda bulunması açısından kültür turizmini bir araç olarak kullanmak
- Buldan'ın sahip olduğu turizm potansiyelini bütüncül bir yaklaşım içerisinde kültür turizmi ile bağlaşıp bir şekilde kullanmak ve bölgenin turistler için bir çekim merkezi olmasını sağlamak.
- Yerel halkın istek ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, koruma ve gelişim aşamalarına katılımını sağlamak.
- Alana çekilen ziyaretçilerin memnun kalacakları bir çevre yaratmak ve özgün bir kültürel deneyim sunmak
- Altyapı gereksinimleri için çözümler üretmek, mevcut yapı stokundan yararlanırken kültür varlıklarını değerlendirmek.
- Özgün işlevini kaybeden veya işlevi bulunmayan yapıları kültür turizmi içerisinde işlevlendirmek ve değerlendirmek
- Modern yapılaşmaların kent dışında oluşması yoluyla tarihi kent merkezini geleneksel dokusuyla bugün yaşar hale getirmek ve gerekli düzenlemelerle tarihi çevreyi sağlıklılaştırmak
- Bir rota belirleyerek kentin mimari dokusunu ve geleneksel yapılarını bu rota üzerinden okumaya çalışmak.

- Rota ve görsel malzemeleri bir araya getirerek bir katalog çalışması hazırlamak
- Sürdürülebilirlik açısından daha etkili düzeyde bir kültür alışverişine olanak tanıyacak ve konaklama süresini uzatacak öneriler sunmak.

6.1 Buldan'ın Turizm Potansiyeli

Dünyada turizmin dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme ile bütünleşme gereği ve zorunluluğunu belirleyen nitelik ve kavramsal değişimi, kentleri de etkilemeye başlamıştır. Kentler, sahip oldukları tarihi değerler ile kültür mirasının yoğunlaştığı ve bir araya toplandığı yerlerdir. Turizm sayesinde gerçekleşen ekonomik girdi, kentsel yenileme ve dönüşüm projelerinde etkili olmaya başlamıştır. Yerel ekonomi için gelir ve iş imkanları sağlayan turizm gelişimi aynı zamanda, turistik ürünlerin çeşitlenmesini de sağlamaktadır. Ancak bu değişimi ve gelişimi doğru yönlendirmek, değişimden doğru kesimlerin faydalanmasını sağlamak önemlidir. Turizm sadece turizm ürününün arz ve talebiyle alakalı olmamalı, bunun yerine turizmin gelişimi, kentlerdeki değişimin yönetilmesi, fonksiyonları ve bu değişimlere yol açan karar verme süreçleri bakımlarından değerlendirilmelidir. Turistik düzenlemeler, kent imgesiyle güçlü bir ilişki içinde olan gerek fiziksel düzenlemeler gerekse sosyo-kültürel özellikleri içermektedir. Tamamlayıcı elemanlar, otel ve hizmet olanakları, pazarlar ve alışveriş olanaklarını içeren, turizm için hizmet ve olanaklardan oluşmaktadır. Kentsel turizmi oluşturan diğer elemanlar, erişebilirlik, park olanakları, enformasyon büroları, yol gösterici levhalar, kent rehberleri ve haritaları gibi genel turistik altyapıyı içermektedir. Kentsel turizmi anlayabilmek, ziyaret edilen mekanlar olarak şehirlerde turistlerin ne aradığını kavrayabilmek ile alakalıdır. Endüstrileşme ve kentleşme süreçlerine göre değerlendirildiğinde bazı şehirler yenileme stratejileri üretmekte geç kalmıştır. Yenilenemeyen kentsel mekanlar turizm pazarında turistik ürün olarak diğerleriyle rekabet edebilir bir düzeye ulaşmamıştır. Turizm gelişim stratejilerinin başarısı sadece kentin kendi koşullarına değil aynı zamanda kentte var olan turizm potansiyeline de bağlıdır (**Kerimoğlu, 2004**).

Yukarıda da açıklandığı gibi Buldan kentsel özellikleri ve kentsel kültür varlıkları kadar çevresinde yer alan değerler ile turizm açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır. Bu anlamda gerek kent merkezinde yoğun olarak sürdürülegelen

dokumacılık faaliyeti, gerekse çevresinde bulunan, arkeolojik ören yerleri (Tripolis, Hierapolis), tarihi ve doğal kaynakları ve Pamukkale gibi çekim merkezleri ile de önemli bir kültür turizmi çekim merkezi olma potansiyeline sahiptir.

Pamukkale (Hierapolis): Sadece sahip olduğu doğal güzelliklerle değil, tarihi değerleriyle de bölgedeki önemli bir çekim merkezi olarak ilgiyi bölgeye çekmektedir. Pamukkale/Hierapolis, 1980 yılında “Birinci Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı” ilan edilmesinin ardından 1987 yılında UNESCO’nun Dünya Kültür Miras listesine girmesiyle, uluslararası alanda dikkat çekmeye başlamıştır. Böylece giderek artan sayıda turist çeken Pamukkale için, gerek bu artışın yarattığı olumlu ve olumsuz etkileri bir plan bütünlüğü içinde yorumlamak ve değerlendirmek, gerekse alanın bir bütün olarak korunması, geliştirilmesi ve sunulmasını sağlamak amacıyla Denizli Valiliği tarafından devlet desteği sağlanarak 1991 yılında “Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı” hazırlanmış ve plan aynı yıl onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planı’nın onaylanmasından on yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti ve Dünya Bankası’nın ortak etkinliği olan “Türkiye’nin Kültür Mirası Projesi” kapsamında 2002 yılında “Pamukkale/Hierapolis Sit Alanı Yönetim Planı” ortaya konulmuştur. Planın hedefleri, sit alanı için bir yönetim sistemi oluşturmak, koruma, geliştirme ve sunum hedeflerinin operasyonel, yönetsel ve finansal altyapılarını oluşturarak sürekliliğini sağlamak, etkili bir sit alanı sunumu ve anlatımı için yeni bir bakış açısı yaratmak ve yerel toplumun bu olguya katılımını sağlamak olarak belirlenmiştir. Ancak yönetim planı, merkezi ve yerel yönetim birimleri arasındaki yetki karmaşası başta olmak üzere değişik nedenlere bağlı olarak uygulamaya aktarılamamıştır. Bu olumsuzluk yapılan uygulamaların hizmete açılmasında sorunlar yaratmış ve yaratmaya devam etmektedir (**Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, 2006**).

Tripolis: Tripolis önemli bir antik yerleşim ve ören yeri olmasının dışında inanç turizmi açısından da önem taşımaktadır. Tripolis Hristiyanlığın yayılış devrinde önem kazanmış olan bir piskoposluk merkezidir. Tripolis gibi Buldan’ın yakın çevresinde dini açıdan önemli merkezler bulunmaktadır. Örneğin Hierapolis, Hz. İsa’nın havarilerinden Aziz Philip’in burada öldürülmesi ve onun adına anıt mezar yaptırılması özelliği ile önemli bir merkezdir. Colossae (Honaz), Aziz Pavlus’un Colossae’li Aziz Ephra’ya gönderdiği mektuplarında önemli bir yer tutmaktadır.

Yuhanna İncilinde de yer alan Colossae'de Hristiyanlığın ilk kiliselerinden biri bulunduğundan bu antik kent Hristiyanlar için kutsal kabul edilmektedir.

Çizelge 6.1: Buldan için Geçerli Turizm Türleri ve Potansiyel Değerler

Turizm Türleri	Potansiyel Değerler
	<u>Mimari</u>
	<ul style="list-style-type: none">▪ Geleneksel Buldan evleri▪ Ev dışı tarihi yapılar▪ (Eski Hükümet Konağı, Paşalar Hanı, tarihi çeşmeler, hamamlar)
	<u>Arkeoloji</u>
Kültür turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Tripolis▪ Hierapolis▪ Laodikeia▪ Colossae
	<u>Tarih ve Kültür</u>
	<ul style="list-style-type: none">▪ Sözlü kültür (folklor, yöreye özgü türküler, hikayeler, efsaneler)▪ El sanatları ve dokumacılık
Sağlık Turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Yenicekent ve Karahayıt sıcak su ve termal kaynakları, Pamukkale
Ekoturizm-Yayla Turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Yayla Gölü sulak alanı▪ Bağ evleri
İnanç Turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Hierapolis, Tripolis, Colossae, Laodikeia
Özel İlgi Turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Şarap ve gastronomi turları (Bağ evleri)
Toplantı Turizmi	<ul style="list-style-type: none">▪ Kongre, sempozyum, konferans (Tekstil, etnobotanik vb.)▪ Bilimsel toplantılar

Yayla Gölü: Süleymanlı Köyü sınırları içinde yer alan Yayla Gölü önemli bir sulak alan olarak etnobotanik zenginliği ile ilgi çekmekte, bunun yanında çok güzel bir rekreasyon alanı özelliği taşımaktadır.

Termal kaynaklar: Pamukkale gibi bölgenin birçok yerinde şifalı termal sular bulunmaktadır. Özellikle Karahayıt ve Buldan'a 16 km. uzaklıktaki Yenicekent buna örnek verilebilir. Bu bakımdan Buldan sağlık turizmi açısından da önemli bir kaynağa sahiptir.

Bağ evleri: Yayla turizmi açısından ise kırsal mimari özellikleriyle Bağ evleri büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle Haydar, Bulak ve Kestane Deresi'nde bulunan bağ evleri manzaraya hakim konumu açısından, Karadere bağlarındaki evler ise daha farklı bir işçilik, malzeme ve özenli bir mimari sunmaları açısından değerlendirilebilir. Her ne kadar Buldan'da şarapçılık faaliyeti yaygın olmasa da turizmde ürün olarak bağcılık ve şarapçılığa olan ilgi ile gastronomi turlarına olan talebin son yıllarda artış göstermesi dikkate değerdir.

Buldan'da kültür turizminden özel ilgi turizmine uzanan çok değişik türde turistik ürünlerin üretim potansiyeli vardır. Bölgede geliştirilebilecek olan alternatif turizm ürünleri, kültür turizmi ürünleri ile birleştirilerek farklı ürünlerin birbirlerini desteklemeleri sağlanabilir. Bir başka deyişle yörenin turizm planlaması birbirinden kopuk olmayan ve birbiriyle bağlantılı konuları içermelidir. Buldan'da uygulanabilecek turizm türleri ve Buldan'ın sahip olduğu potansiyel değerler Çizelge 6.1'de özetlenmiştir.

Turizm stratejileri yönünden şehirlerin; tek tek ele alınarak değerlendirilmelerinin yanı sıra, kentsel sistem içinde çevrelerindeki kırsal alanlar, doğal, tarihi ve arkeolojik sitler ve komşu diğer şehirlerle birlikte bir bütün olarak değerlendirilmeleri büyük önem taşımaktadır. Böyle bir yaklaşım farklı yaş ve gelir grupları ile farklı ilgi alanları olan turistler için kombine turlar ve alternatif tur imkanı verecek kentin turizm potansiyelini çevresiyle bütünleştirerek ekonomisini geliştirecektir (Kerimoğlu, 2004).

6.2 Buldan Kentsel Kültür Varlıklarının Tanıtımında Uygulanacak Rota ve Rota Üzerinde Ele Alınacak Yapıların Belirlenmesi

Bu bölümde kentsel sınırlar içinde kalan ve eski yerleşimlerin, yöreye özgü karakteristik yapıların yoğun olduğu bölgede bir gezi güzergahı oluşturularak bu rota üzerinde yer alan yapıların tanıtılması amaçlanmıştır. Rota belirlenirken öncelikle TÜBA-TÜKSEK tarafından Prof. Dr. Afife Batur ve Doç. Dr. Aygül Ağır

yürütücülüğünde 2001, 2002 ve 2003 yılları için hazırlanan kentsel kültür varlıkları envanterine başvurulmuştur. Kentsel kültür varlıklarının ada/parsel bilgileri ve planlarıyla bir araya getirildiği envanterlerden elde edilen bilgiler rotaya uygulanmaya çalışılmıştır. Rotanın tamamı (harita, fotoğraf ve yapı planlarından oluşan görseller) EK-C’de sunulmaktadır. Rotanın birinci kısmı kırmızı renk, ikinci kısmı mor renk, isteğe bağlı kısım ise mavi renk ile gösterilmiştir (Bkz. Şekil C.1: Rota Lejandı).

6.2.1 Rotanın belirlenmesi

Rota bir günlük olarak düşünülmüştür ve esas olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak 4 Eylül İlkokulu önünden başlamak üzere ticaret hayatının yoğun olduğu 14 Mayıs Cad., Çarşı Cad. ve Buldan’ın yukarı kısımları gezilmekte, ikinci kısımda ise Eski Yukarı Park’tan başlayarak eski kent merkezi görülmektedir. Bu güzergahların dışında zaman ve isteğe bağlı olarak alternatif rotalar da oluşturulmuştur. Bilinen en eski yerleşimlerden biri olan Güroluk Mah. ile Buldan Deresi’nin aşağısında kalan kısım isteğe bağlı olarak düşünülmüştür. Güroluk Mah. yukarıda kalması nedeniyle özellikle yaş ya da sağlık durumu müsaade etmeyen ziyaretçiler tarafından tercih edilmeyebilir. Güroluk Mah. özellikle Morabıtlar Deresi yolundaki dokunun ve tepedeki yerleşimlerin görülmesinin yanı sıra ilk yerleşimlerden birisi olması açısından rotanın dışında bırakılmamıştır. Rota bir günlük olarak düşünüldüğünden zaman açısından en iyi düzeyde ele alınmaya çalışılmış ve ana hatları ortaya çıkarılmıştır. Ancak koşullara bağlı olarak rotada değişiklikler yapılması mümkündür. Rotanın, mola alanları ve başlangıç ile bitiş noktalarıyla birlikte bir bütün olarak süreklilik göstermesi tasarlanmıştır. Bununla birlikte rotayı oluşturan kısımlar tek başına da uygulanabilir olup, farklı zamanlara yayılabilir.

Başlangıç olarak Dört Eylül İlkokulu önü düşünülmüştür. Çünkü burası ulaşım ve park olanağı açısından iyi bir noktada yer almaktadır. Amaçlanan ziyaretçilerin taşıtlarla kent merkezine çok fazla sokulmamasıdır. Tarihi kent merkezindeki araç trafiği, tarihi dokuya zarar verecektir. Ancak ziyaretçilerin kent merkezine uzak bir noktada bırakılması da vakit kaybına neden olacaktır. Bu bakımdan bu alan araçların park etmesi açısından da yeterli genişliğe sahip ve kent merkezine yakınlığı açısından çok uygundur. Bitiş noktası olarak da yine aynı alan düşünülmüştür ve rota Dört Eylül İlkokulu ile Talat Tarakçı Parkı’nın kesiştiği alanda sona ermektedir. İki güzergah arasında mola alanı ve buluşma noktası olarak seçilen Eski Yukarı Park ise

kent merkezindeki sosyal yaşamın en canlı olduğu kamusal alanlardan biridir. Bu alanın düzenlenerek özellikle tarihi kent merkezinde ve park çevresinde yoğunlaşan değerlendirme örnekleriyle birlikte düşünülmesi ve buna göre günümüzdeki işlevini sürdürmesi tasarlanmıştır. Özellikle Dokuma Pazarı Çıkmazı, BELSAM, Paşalar Hanı, Eski Hükümet Konağı gibi kentsel kültür varlıklarını değerlendirme açısından öne çıkan örneklerle yakınlığı açısından önemli bir noktada yer almaktadır.

Hedeflenen günübirlik ziyaretlerden çok, yerel halk ve ziyaretçiler arasında kültürel alışverişe daha fazla imkan tanıyan, konaklama süresinin daha uzun tutulduğu ziyaretlerdir. Şu anda Buldan'da Belediye'ye ait olan sadece bir tane otel olduğu düşünülürse konaklama imkanlarının geliştirilmesi gerektiği anlaşıyor. Bu bağlamda eski evler pansiyon olarak turizm içerisinde konaklama işleviyle değerlendirilebilir. Rotada asıl olarak hedeflenen kültür varlıklarının mümkün olabildiğince ziyaretçilere tanıtılmasıdır. Rotanın kent ölçeğinde tutulması zaman ve alan açısından çalışmanın sınırlarını belirlemiştir ve böylece alan daha detaylı çalışılarak tarihi değer taşıyan yapılara odaklanılmıştır. Ziyaret süresinin uzatılması için ise rota üzerinde yer alan yapıların işlevlendirilerek turizm içerisinde değerlendirilmesi öngörülmüştür. Bu niteliğiyle çalışma, kentsel kültür varlıklarının tanıtılması yönü kadar değerlendirilmesi yönünü de ele almaktadır. Böyle bir çalışma, yapılar üzerine odaklanan ve kenti detaylı olarak yapılar üzerinden okuyan bir çalışma olması açısından bir deneme niteliğindedir. Amaçlanan sadece yapıların tanıtımı değil aynı zamanda işlevlendirilerek turizm içerisinde tekrar değerlendirilmesidir. Bu bakımdan birçok nitelikli yapı el sanatları merkezi, müze, restoran, pansiyon, çeşitli kursların düzenlendiği eğitim ve kültür merkezi vb. şekilde düşünülebilir. Bu konudan öneriler kısmında detaylı olarak bahsedilecektir.

6.2.2 Tanıtımda öncelik tanınan kentsel kültür varlıkları ve seçim kriterleri

Kültür turizmi içerisinde yörenin kültürünün, yaşayış biçiminin, gelenek ve göreneklerinin ziyaretçilere yansıtılması tanıtım açısından öncelik taşımaktadır. Bu bakımdan Buldan evleri yaşam alanı ve üretimi bir araya getiren ev-atölye birlikteliği ile öne çıkmaktadır. Rota üzerinde, sadece ev olarak kullanılan yapılar değil, dini yapılar, eğitim yapıları, ticari yapılarla beraber çeşmeler, meydanlar, sokaklar gibi kentsel kültür varlığı olarak nitelendirilen tüm varlıklar kapsamıştır.

Buldan'da çalışma kapsamına alınan yapılarda genellikle estetik değer ölçütü etkili olmasına rağmen diğer ölçütlerle ilgili örnekler de vardır. Özellikle tescilli yapıların rota üzerinde bulunmasına dikkat edilmiştir ancak tüm tescilli yapılara rota üzerinde yer vermek rotanın uygulanabilirliği açısından mümkün olamamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi rotanın süreklilik göstermesine önem verilmiş ve belirli bir zaman dilimi içerisinde yapıların görülmesi planlanmıştır. Bu nedenle rotada belirli sınırların dışına çıkılamamış ve bazı yapılar bu sınırların dışında bırakılmıştır. Bir başka kriter de tescilli olan/olmayan ancak özgünlüğünü koruyan yapılardır. Bunların dışında bazı yapılar, geçmişte bu yapılarda yaşamış olan tanınmış kimselerin adıyla anılmaları nedeniyle bilinen yapılardır ve rota üzerinde olmalarına dikkat edilmiştir. Böyle yapılara örnek olarak; ilk tescilli yapı olan Ödel Evi, geçmişte Buldan belediye başkanlığı görevinde bulunmuş olan Talat Tarakçı'nın adıyla anılan ev ile Talat Tarakçı Parkı, kurtuluş mücadelesi döneminde Yunanlıların kullandığı yapı olarak bilinen ve halk arasındaki tabiriyle Yunanlılar Evi, Avralıoğulları Evi gibi zengin ve önemli ailelerin adıyla anılan büyük konaklar, Buldan'ın simgesi haline gelmiş ve kent yaşayışında önemli yeri olan Eski Hükümet Konağı ve Eski Yukarı Park gibi yapı ve alanlar verilebilir.

Rotanın çalışılması ve yapıların fotoğraflanması sırasında tarihi dokunun yer yer tahrip edildiği görülmüştür. Bu nedenle bir takım düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler turizm amaçlı değil, öncelikle kültürel değerlerin korunması amaçlı olmalıdır. Hasar görmüş ya da modern yaşamın gereksinimleriyle değişim geçirmiş yapılar onarım görmeli, özellikle Morabıtlar Deresi çevresinde düzenlemeler yapılmalıdır. Gerek kentsel mimari dokuyu gerekse doğal dokuyu aynı anda görmeye fırsat tanıyan bu çevredeki patika yürüyüşe uygun değildir, doğal malzeme kullanarak burası yeniden düzenlenmelidir. Kentteki altyapı eksikliklerinin öncelikle mevcut yapı stoku kullanarak çözülmesi finansal anlamda da büyük katkı sağlayacaktır. Turizm gelişiminin ve koruma faaliyetlerinin önemli miktarda finansal kaynağa ihtiyaç duyduğu düşünülürse bunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Ancak her şeyden önce yapıların işlevlendirilmesi, kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesiyle birlikte, bugün de yaşar hale getirilmesi hedefler arasındadır. Buna yönelik olarak hangi yapının nasıl bir işlev kazanacağı öneriler kısmında detaylı olarak anlatılmıştır.

6.3 Öneriler

Daha önce de belirtildiği gibi asıl geçim kaynağı dokumacılık olan Buldan'da el dokumacılığı yerini mekanik tezgahlara bırakmış, hatta genç nüfusun dokumacılık faaliyetine ilgisizliği nedeniyle geçmişe oranla epey azalmıştır. Evlerin korunması için maddi kaynaklara ihtiyaç duyulmaktayken, halkın ekonomik durumunun çok iyi olduğu söylenemez. Bu nedenle kültür turizminden elde edilen gelir koruma çalışmaları için kullanılarak finansal bir kaynağa dönüştürülebilir. **Orbaşlı'ya (2000b)** göre turizm, koruma için doğrudan bir finansal kaynak oluşturmaya da dolaylı yoldan birçok yatırımın önünü açmaktadır. Bugün Avrupa'daki birçok tarihi yerleşimde turizm sayesinde koruma mümkün olabilmektedir. Ancak yerleşim bölgelerinde bölge, yöre, kent, kasaba gerekli altyapı çalışmaları yapılmadan bölgeye turistin getirilmesi olanaksızdır. Altyapı sağlandıktan sonra konaklama olanakları, yiyecek-içecek olanakları, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını giderebilecekleri destek hizmetler, alışveriş işletmeleri ve ayrıca yeşil alan, park yeri gibi doğrudan altyapıyla ilgili olanakların yaratılması gerekir. Öneriler öncelikle belirli başlıklar altında sınıflandırılmış ve genel hatları ile ortaya konulmuş, daha sonra kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtılması başlıkları altında genişleterek daha detaylı olarak tartışılmıştır.

Altyapı:

- **Ulaşım:** Altyapı çalışmaları içerisinde ulaşımaya ayrı bir önem verilmeli ve alternatif ulaşım çözümleri gündeme getirilmelidir. Gerek şehirlerarası gerekse şehir içi ulaşım olanakları gözden geçirilerek düzenlenmelidir. Çünkü çevredeki turizm çekim merkezlerine yakınlık kadar ulaşım kolaylığı da ziyaretçinin buraya çekilmesi için önemli bir koşuttur. Turistik etkinliğin yoğun olduğu alanlarda motorlu taşıt trafiği azaltılmalıdır ve trafiğe kapalı yaya yolları yaratılmalıdır. Böylece turist bu alanlarda daha rahat dolaşabilecek, ayrıca trafiğin tarihi çevreye verdiği zararlı etki indirgenecektir. Ulaşım konusunda gerekli adımları atacak merci Buldan Belediyesi'dir ancak bu düzenlemelerin yapılmasında koruma amaçlı imar planlarına uyulmalı, şehir-bölge plancıları ve mimarların yer aldığı ekipler oluşturularak çevre etüt edilmelidir.

- **Konaklama:** Buldan’da turizmle ilgili en önemli eksiklik yeterli konaklama olanaklarının bulunmamasıdır. Bölgede konaklama yatırımları yapılırken, kültür turizminin özellikleri ile bölgenin kültürel özellikler ve yaşayış tarzına uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin Buldan’da kent oteli tarzında inşa edilecek çok yataklı, oda fiyatları pahalı olan lüks bir otel uygun olmayacaktır. Zaten bu tür bir konaklama yatırımı, kültür turizminin amacına da uygun değildir. Burada amaç gelen ziyaretçinin sosyal yaşamı birebir deneyimlemesi için fırsatlar sunmak ve o yörenin halkı ve kültürüyle etkileşim içine girmesini sağlamak olmalıdır. Kıyı otellerinde uygulanan “her şey dahil” tipi paket tatiller her ne kadar turist için rahat bir tatil seçeneği gibi görünse de bu tür bir turizmin yerli halka ne maddi açıdan ne de kültürel etkileşim açısından hiçbir katkısı olmamaktadır. Çünkü turist (yerli ve yabancı) otelden hiç çıkmayıp para harcamamakta, hatta otel personeli dışında kimseyle iletişim kurmamaktadır. Ayrıca bu tür tesislerin çoğunlukla yabancı zincir otel işletmecileri tarafından yönetildiği göz önüne alınırsa elde edilen gelirin büyük kısmının yurtdışına döviz kaçağı olarak çıktığı belirtilebilir. Günümüzde Buldan her ne kadar yakın çevreden günübirlik ziyaretçi çekse de, gerçekte ziyaretçilerin belli bir süre Buldan’da konaklaması sağlanmalıdır. Buldan’da evler restore edilerek pansiyon haline getirilebilir, festivaller, el sanatları kursları gibi etkinliklerle konaklama süresinin uzatılması ve Buldan’ın çevresiyle birlikte düşünülerek çevredeki turizm potansiyelinden yararlanılması mümkün olabilir. Örneğin konaklama Buldan’a çekilerek kalış süresi içerisinde yakın çevredeki tarihi ve kültürel değerlere sahip olan yörelerin ziyaret edilmesine olanak tanınabilir. Böylelikle gelen ziyaretçi yerel halkla birebir iletişime geçecek ve sosyal hayatı, yemek kültürünü, örf ve adetlerini yakından tanıma ve yaşama fırsatını yakalayacaktır. Geleneksel konut tipi pansiyona dönüştürülmek için oldukça uygun bir yapıdadır. Safranbolu evlerinde olduğu gibi her odada yüklüğün bir kısmı banyo olarak tasarlanmıştır. Benzer şekilde ticaret yollarının üzerinde bulunması nedeniyle eski dönemlerde yapılmış olan hanlar (ör: Paşalar Hanı) restore edilerek konaklama tesisi olarak hizmet verebilir. 1964’teki Tarihi Anıtlarla İlgili Mimar ve Teknisyenlerin İkinci Uluslararası Kongresi’nde tarihi anıtların korunmasının sosyal kullanım açısından yararlı bir dönüşümle mümkün olabileceği belirtilmiştir. Ancak bu

kullanım yapının planını ve dekorasyonunu değiştirmemelidir. Bir diğer deyişle amaçlanan yapıya yeni bir işlev kazandırmaktır. Altyapı gelişimi ile birlikte Buldan’da yaratılacak olan konaklama tesisleri yörenin mimari yapısına uyumlu olmalı, yapıların restorasyonu sadece tarihi bir görünümleri kazandırmak yerine kültürel özellikleri yansıtan şekilde aslına uygun şekilde gerçekleştirilmelidir. Böylece geleneksel evlerden yaratılan konaklama birimleri birer tiyatro dekoru olmaktan çok Buldan ve yöresinin özelliklerini ve ruhunu yansıtan mimari özelliklere sahip olur. Pansiyonculuk etkinliği kurulacak olan bir kooperatif altında örgütlenebilir.

- **Kültür merkezleri, müzeler:** Kentin tarihi, kimliği, kültürü, gelenek ve göreneklerini ziyaretçilere yansıtmak açısından müzeler çok önemlidir. Bu açıdan Buldan’da el sanatları müzesi, etnografya müzesi, arkeoloji müzesi, hatta ekomüze kurulmalıdır. El sanatları, etnografya, arkeoloji başlıkları Buldan’ın sahip olduğu kültürel varlıkları ziyaretçilere sunarken, kurulacak olan ekomüzede Buldan’ın doğal çevresini kültürü ile bağdaştırarak yöredeki folklorik yaşam, gelenekler ve kültürel değerleri koruma fikrini güçlendirilebilir (Murtas, 1997). Ayrıca ekolojik açıdan birçok zenginliğe ve çeşitliliğe sahip olan Buldan doğal kaynaklar açısından da büyük potansiyel taşımaktadır. Bu alanlar sadece mesire yeri olmaktan çıkarılıp koruma kapsamına alınmalıdır. Müzeler sadece ziyaretçilere değil, yerel halka da yaşadıkları yöreyi daha iyi tanıma açısından ayna tutacaktır. Eski Hükümet Konağı’nın, Buldan Kent Müzesi’ne dönüştürölmesi gündemdedir (Buldan Belediyesi, 2008b).

Kentsel Gelişim ve Değişim:

- **Koruma ve imar planı:** Uzun dönemli bir gelişim modeli ve stratejik plan oluşturulmalıdır. Buldan için hazırlanmış olan bir koruma ve imar planı mevcuttur ve uygulamaya geçirilmesi gündemdedir. Kentsel ölçekte hazırlanan koruma ve imar planı yerel halkın yararları doğrultusunda uygulanmalıdır. Mevcut yapı stokundan yararlanırken, yapılar gereksinimler doğrultusunda konaklama, yeme-içme, eğlence, alışveriş olanakları sağlayacak şekilde yeniden işlevlendirilmelidir. Yeni yapılaşmalar tarihi kent merkezi dışında gerçekleştirilmelidir. Zarar görmüş tarihi doku ve yapılar, onarımı yapılarak sağlıklaştırılmalı ve düzenlenmelidir

- **Taşıma kapasitesi / ziyaretçi yönetimi:** Bölgenin taşıma kapasitesi belirlenerek kitle turizminde aşırı kullanım miktarı ve turist kalabalıkları ile ortaya çıkan olumsuz sonuçların (tarihi eserlerin tahribi, ekosistemin zarar görmesi, kirlilik, otopark ve trafik tıkanıklıkları vb.) iyi bir ziyaretçi ve alan yönetimi, altyapı planlaması ile önüne geçilmelidir.

Kültürel etkileşim:

- **Karşılıklı fayda:** Buldan'ın bir kültür turizmi gelişim süreci içerisindeki temel tartışma yerel kültürün yerli ve yabancı ziyaretçilere doğru olarak tanıtılması ve ziyaretçiler ile yerel halk arasında kültürel etkileşim kurularak her iki tarafın da bu deneyimden kazanım sağlamalarıdır. Burada taraflar, yerel halk ve ziyaretçiler, birbirleri ile etkileşim içine gireceklerdir ve yöreyi ziyaretlerinde turistler seyirci değil yaşamın bir parçası olacaklardır.
- **Kültürel alışveriş:** Evlerin pansiyona dönüştürülmesi ve konaklama süresinin uzamasıyla ziyaretçiler günlük yaşamı ve kültürü daha yakından tanıma fırsatı bulacaklardır. Bölgeyi ziyaret edenlere yerel bir sanat olan dokumacılık öğretiler, ev-atölye birlikteliğinde var olan dokumacılık etkinliği konaklama işletmesinin bünyesinde verilebilir. Bölgede dokumacılık kooperatifleri kurularak bu kooperatiflerde çalışanların düzenlenen ziyaretlerde, kurslarda öğretici olarak yer almaları sağlanabilir. Böylece ziyaretçi hem yerel kültürü birebir deneyimleme fırsatı yakalar hem de kendi emeğini değerlendirmiş olur. Hatta kültür turizmi içerisinde dokumacılık tema olarak işlenerek bir turizm kavramı oluşturulabilir. Örneğin, Buğday Derneği TaTuTa (Tarım Turizmi Takası) projesi kapsamında Türkiye'nin çeşitli yerlerinde proje kapsamındaki çiftliklere ziyaretçiler göndererek ekolojik tarım deneyimi sunmaktadır. Bazı çiftliklerde para karşılığı konaklama sağlanmakla beraber, çoğu çiftlikte gönüllü çalışma karşılığı (elma toplama, bağlarda çalışma, vb.) konaklama olanağı sağlanmaktadır. Böylece ziyaretçi, ev sahibi ve yerel halk ile aynı koşullar altında çalışarak, aynı masada yemek yiyerek ve günlük hayatta aynı ortamları paylaşarak yörenin yaşayış tarzını birebir olarak deneyimlemekte ve ekonomiye doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bağ evleri ve kırsal alanda bu kavram birebir uygulanır bir nitelikte olup özgün ve geleneksel kentsel mimari ve

yaşayış bağlamında dokumacılık ile benzeri el sanatları yöresel turizm ürünü olarak kullanılabilir.

- **Özgünlük:** Dikkat edilmesi gereken bir nokta da, turizmin ekonomik yönünün çok fazla vurgulanmasına ve işin ticarete dökülmesi sonucunda oluşabilecek kültürel yozlaşmaya engel olmaktır. **Ekinci (2004)**, kültür turizmini Anadolu kültürlerinin misafir kültür ile tanışması, yerel kültürlerle misafir kültürlerin karşı karşıya gelmesi, yerel kültürlerin ev sahibi olgunluğu ile turizme işlerlik getirmesi olarak tanımlamaktadır. Bugün Bursa-Cumalıkızık veya Selçuk-Şirince köyünde gözlenen gelişme, ticarileşmeye giden bir değişimi göstermektedir. Genelde günübirlik gezi ziyaretçileri yöreyi çok iyi tanıyamamaktadır. **Orbaşlı (2000b)**, tarihi ve kültürel yönden eski kasabaların ziyaret edilmesinin müze ziyaretlerine benzemediğini belirtmektedir. Eski bir kasabanın kültürel bir geçmişi, halkının gelenekleri ve yaşayış tarzı vardır. Geleneksel mimariyi de bu yaşayış tarzı biçimlendirir. Eski bir yerleşim merkezinde binaların yalnızca restore edilmesi ve eski görünümlerinin kazandırılması ile kültür turizmi gerçekleştirilemez. **Orbaşlı (2000b)** bu tür bir gelişmeye “Facadism”² adını vermektedir. Her ne kadar başlangıçta bu yöntem bölgeye olan talebi arttırarak turizmi güçlendirse de, uzun vadede sadece görüntüde kalan ve kültürü bütünüyle yansıtmayan bu değişim özgünlükten uzak olduğu için ziyaretçilere gerçek bir deneyim sunamayacaktır. Oysaki kültür turizminde amaç ziyaretçilere o yörenin kültürü ve yaşayış tarzıyla başka bir yerde bulamayacakları özgün bir deneyim sunmaktır. Ayrıca tarihi yerlere yapılan ziyaretlerin çoğu günübirlik nitelikte olup ziyaretçiler zamanlarının çoğunu merkezde alışveriş ederek geçirmektedirler. Böylece ziyaret o kültürü anlamak ve yaşamak yerine ticari bir etkinliğe dönüşmektedir. Başka bir deyişle tarihi yerleşimler, anılan restorasyon ve kullanım yöntemiyle “turist kültürü”nün kurbanı olmaktadır. Ziyaretçiler burada daha uzun süre konakladıklarında hem o geleneksel yaşayış biçiminin daha çok içine girme olanağı bulacaklar hem de

² Binaların cephelerinin eskiyi yansıtacak şekilde düzenlenirken, iç mekanların geçmişi yansıtmayan modern tarzda düzenlenmesi.

sadece merkezi yerleşmeyi değil etraftaki yerleşimleri de ziyaret edebileceklerdir (**Orbaşlı, 2000b**).

Yerel Halk, STK'lar ve Yerel Yönetim Birimleri:

- **İşbirlikleri:** Belediye tarafından koruma amaçlı imar planı çalışması yapılmış ve çevre master planıyla ilgili girişimleri sürmektedir (**Yılmaz, 2006**). Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında bakanlıklar, yerel yönetimler, uzman kişiler ve komisyonlar aktif rol almalıdır. Turizm eğitiminde standartlaşma, belgelendirme sisteminin geliştirilmesi gibi konularda Kültür ve Turizm Bakanlığı ve diğer kurumlarla işbirliği yapılmalıdır. Başbakanlık ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından turizm çevre koruma programı başlatılmalı ve bu program kapsamında halk eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Yerel Belediyeler arasında da işbirliği sağlanmalı, özellikle Buldan'ın tanıtılmasında yakın çevrede yer alan Tavas, Karacasu, Alaşehir gibi yerleşimlerin Belediyeleri ile ortaklaşa tanıtım faaliyetleri sürdürülmelidir. Bu konu tanıtıma yönelik öneriler kısmında daha detaylı ele alınacaktır.
- **Sosyal Sorumluluk:** Projenin uygulanmasında STK'ların (Sivil Toplum Kuruluşu) desteği ile yerel yönetimler etkin ve duyarlı biçimde sorumluluk almalıdır. Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği, tarihi yapıların korunması ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Yerel halkın çalışmalara destek vermesi ve katılımı sağlanarak sosyal sorumluluk yaygınlaştırılmalıdır. Buğday Derneği'nin Türkiye geneline yaydığı TaTuTa projesine Buldan'ın kırsal bölgesindeki bağ evleri dahil edilebilir. Buna benzer olarak birçok STK ile çok ortaklı çözümler üretilebilir.
- **Sürdürülebilir Gelişim:** Sürdürülebilirlik açısından salt yasaklama değil benimsetici ve özendirici politikalar geliştirilmelidir. Yerel halk kültürel mirasın korunması konusunda bilgilendirilmelidir. Yerel halkın yararlarının yükseltilmesine çalışılmalı ve gelişmelerin maliyetleri yerel halk için en aza indirgenirken istihdam yaratılmalıdır. Ziyaretçi ve yerel halkın kültürel anlayışları arasında bir köprü kurulmaya çalışılmalıdır. Yapıların özgünlüklerinden bir şey kaybetmeden bugünün gerekleriyle ele alınması ve

değerlendirilmesi de sürdürülebilir gelişim içerisinde önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Böylelikle tarihi çevre bugünün gerekleriyle birleştirilerek gelecek nesillere aktarılabilir.

Pazarlama ve Tanıtım:

- **Hedef kitle:** Kültür turizmine ilgi duyan, kültürel alışverişi açık, geleneklere ve yerel topluma saygılı ziyaretçiler hedeflenmelidir. Kültür turizmi öncelikle yurtiçi turizmi hareketlendirmek için kullanılabilir. Yöre halkı doğal olarak geleneksel yapısı nedeniyle yerli ziyaretçilere daha sıcak ve misafirperver davranmaktadır. İç turizm talebinin artırılması ekonomik anlamda turizm harcamalarının yurtiçinde kalmasını sağlayacak ve iç turizmden elde edilen gelirler yatırım amacıyla kullanılabilir. Bilindiği gibi yabancı ziyaretçilerin kültürleri ve alışkanlıkları ziyaret ettikleri bölge halkının kültüründen, alışkanlıklarından ve dünya görüşlerinden daha farklı olabilmektedir. Bu açıdan yöre halkının farklı yabancı kültürlerle karşılaşmaya ne kadar hazır olduğu araştırılmalıdır. Nispeten düşük kazanç getiren ziyaretçi gruplarından kaçınılmalı (2-3 saatliğine uğrayıp giden tur otobüsleri vb.) ve kültürel bilince sahip, harcama oranı yüksek ziyaretçiler bölgeye çekilmelidir. Hedeflenen ziyaretçi kitlesine ulaşmak için gerekli iletişim kanalları araştırılmalı ve etkili tanıtım yöntemleri kullanılmalıdır
- **Ürün:** Ürün kavramının içerisinde **bileşik ürün** tanımına giren ve ziyaretçiler için çekicilik taşıyan tüm öğeler yer almaktadır. Turistik ürün birçok farklı ürünün bileşiminden oluşmaktadır: ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlence, çekicilikler, geziler vb. Bu bileşenler birbirini tamamlar ve birbirinden ayrılmaz nitelikte olmakla beraber hepsi birlikte ziyaretçi memnuniyetini etkilemektedir (**Lumsdon, 1997**). Bu kavramı ürünü sağlayan ve üründen faydalanan arasında gerçekleşen etkileşim ve ürünün sunulduğu atmosfer gibi öğelerle genişletmek mümkündür (**Kotler ve diğ., 1999**). Bu bileşenler içerisinde konaklama ve ulaşımdan daha önce bahsedilmiştir. Buldan'a özgü olan ve Buldan'ı benzer örneklerden ayıran çekim öğelerinden en önemlisi sosyal ve ekonomik boyutuyla ele alınacak olursa dokumacılıktır denebilir. Ev-atölye birlikteliği ile mimariyi de etkileyen ve kentin asıl kimliğini oluşturan dokumacılık geleneğinin korunması için adımlar atılmalıdır. Öncelikle yöreye özgü dokuma çeşidi olarak öne çıkan "Buldan Bezi"

kavramının netleştirilmesi gereklidir. “Buldan Bezi”, “Buldan Bükülü”, “Ak alemlı bez” şeklinde farklı kullanımlara sahip olan dokuma çeşidinin malzeme, teknik ve kalite yönünden belgelenmesi ve patentlerinin alınması önemlidir. Böylelikle hem bu dokuma türü yörenin adı ile korunmuş olacak hem de bu ürünlerin alıcı kitlesi üzerinde farkındalık yaratılarak özgünlük korunmuş olacaktır. Ayrıca bu ürünlere turizme yönelik olarak hazırlanan kataloglarda yer verilmesi, tanıtıma da katkıda bulunacaktır. El sanatları, dokumacılık ve benzeri etkinlikler işlenerek özgünlüğünü yitirmeksizin sunulan turistik ürünün bir parçası haline getirilmelidir. Kısa dönemli, herkese açık eğitim programları geliştirilmelidir. (Ör: Yöreye özgü değerlerin (dokumacılık, etnobotanik, arkeoloji ve sanat tarihi bilgisi vb.) belirli bir eğitim programı içinde aktarıldığı dönemsel atölyelerin tasarlanması.)

- **Konumlandırma ve markalaştırma:** Turistik ürün başlı başına bir çekicilik sunarken, ürünün etkili iletişim kanallarıyla tanıtılması bölgeye olan ilgiyi artıracaktır. Bu bakımdan öncelikle ürününün turizm piyasası içinde konumlandırılması başta gelmektedir. Ayrıca konumlandırma konusunda Buldan çevresindeki kültür varlıkları ile düşünülmeli konumlandırma bölge bazında yapılmalıdır. Batı Anadolu’da yer alan Tavas, Karacasu, Alaşehir üçgeninde Buldan konumlandırılmalıdır. Bu konu kentsel kültür varlıklarının tanıtımı başlığı altında daha detaylı olarak ele alınacaktır. Markalaşma ise son zamanlarda öne çıkan bir kavramdır ve hedeflenen kitlenin tercihlerini önemli derecede etkilemektedir. Bu bakımdan bu kavrama sadece ürün bazında değil destinasyon markalaşması bazında bakmak ve birçok turistik ürünü bir araya getiren destinasyonu marka olabilecek farklı yönleriyle incelemek gereklidir. Buldan, kültür turizmi içerisinde dokumacılık ve ev-atölye birlikteliğini yansıtan geleneksel mimarisiyle konumlandırılmalı ve markalaştırılmalıdır. Festivaller düzenlenerek tanıtıma katkıda bulunurken Buldan’a özgü değerler öne çıkarılmalıdır. Festivaller ayrıca yerel halk ile ziyaretçi arasında etkileşim imkanı sunmasıyla da kültürel alışverişe olanak tanıyan önemli etkinliklerdir.
- **Tanıtım ve bilgilendirme:** İlçede Belediye tarafından bir Turizm Bürosu kurularak gelen ziyaretçilere bilgi verilmelidir. Özellikle merkezde bulunan karakteristik özelliklerini korumuş bir yapı bu amaçla değerlendirilebilir. Buldan ile ilgili yayınların artması teşvik edilmelidir ki bu yapıların

korunması için son derece önemlidir. Çünkü bir yapı yazılı bir esere girdiğinde yapının tanınması ve korunması bir ölçüde sağlanmış olmaktadır. Günlük gazetelerde Buldan ile ilgili haberlerin sayısı arttıkça bölgeye olan ilgi de artacaktır. Yerel ve ulusal televizyon kanallarında yayımlanan Buldan ile ilgili programlar ve hatta belgeseller tanıtım açısından son derece önemlidir. Süha Arın tarafından çekilen “Safranbolu’da Zaman” adlı belgesel film bu tür çalışmalara örnektir. Ayrıca haritalı ve zengin görsel içerikli tanıtıcı broşürlerin tasarlanması da teşvik edilmelidir. Burada şu noktaya da dikkat çekmek gerekir; Turizm Enformasyon Büroları broşür ve katalog gibi basılı ve görsel malzemelerle tanıtıma katkıda bulunurken, birebir olarak da etkin bir tanıtım faaliyeti içerisinde rol almalıdırlar. İnternet üzerinden tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılmalıdır. Turizm endüstrisindeki araçların yapısı yavaş yavaş değişmekte, seyahat acentelerinin işlevleri farklılaşmakta, online-rezervasyon ve e-satışlar artmaktadır. Artık kentlerin bir web-sayfası vardır. Buldan için de tanıtım amaçlı olarak böyle bir web-sayfası düzenlenmeli, Buldan ile ilgili bilgiler ve görsellere yer verilmelidir.

Buldan’daki turizm potansiyeline işaret ederken birincil amaç olarak kültürel değerlerin ve geleneksel mimari dokunun korunması akla gelmelidir. Sürdürülebilir bir turizm yörede daha sağlıklı bir koruma süreci yaratabilir. Çalışma özellikle kentsel kültür varlıklarının değerlendirilmesi ve tanıtılmasına ağırlık vermektedir. Bu bakımdan bu iki konu daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Öncelikle hangi yapı ve bölgelerin nasıl bir işleve sahip olabileceğine ilişkin olarak şöyle öneriler getirmek mümkündür:

Buldan Kentsel Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler:

Kentsel Alanlar:

Güroluk Mahallesi, Buldan’da bilinen en eski yerleşimdir. Ayrıca yerleşimin yamaca yaslanması nedeniyle manzara için de elverişlidir. Buradaki birkaç uygun ev gene pansiyon olarak değerlendirilebilir. **Yalçinkaya** ve diğer tarihi yapıların yoğun olduğu mahalleler de bu şekilde düşünülebilir. Özellikle ticaretin merkezi durumunda olan **14 Mayıs Caddesi** (Dört Eylül Mahallesi), sıra dükkanların yer aldığı **Çarşı Caddesi** (Çarşı Mahallesi) ticari hayat açısından önem taşımakta ve kent hayatına canlılık getirmektedir. Birçok dükkanın sıralandığı ve alışverişin sosyal

canlılık yarattığı 14 Mayıs Caddesi gene aynı şekilde işlevini sürdürürken, ziyaretçilerin gününbirlik ziyaretleri sırasında gelip geçtiği değil, daha çok zaman harcadıkları bir mekan haline dönüştürülmelidir. Şekil 6.1’de 14 Mayıs Cad., Çarşı Cad. ve Dokuma Pazarı Çıkmağı gösterilmiştir. Ayrıca eski evlerin yapısal özelliklerini koruduğu ve iyi durumda olduğu bölgelerde rota üzerinde yer alan sokaklar canlandırılarak, tarihi evlerdeki üretim faaliyetinin görülmesine imkan tanınabilir. Örnek olarak **Dokuma Pazarı Caddesi** (Yeşildere Mahallesi) ismiyle de bu işleve uygundur. Ancak bu bölgelerde düzenleme çalışmaları yapılmalıdır. Bozulan yol dokusu düzenlenirken, yapılar restore edilmek veya yenilenmek suretiyle tarihi doku ayağa kaldırılmalıdır.

Şekil 6.1: 14 Mayıs Cad./ Çarşı Cad./ Dokuma Pazarı Çıkmağı

Şekil 6.2: Morabıtlar deresi yolu/ Kayalar Sok./ Kayalar Sok. üzerinde yıkık durumdaki yapı

Şekil 6.2’de Morabıtlar Deresi Yolu, Kayalar Sok. ve Kayalar Sok. üzerinde yıkık durumdaki yapı görülmektedir. Buldan’ın yukarı kısmında yer alan Morabıtlar Deresi Yolu ise tarihi olduğu kadar doğal doku açısından da ziyaretçilerin ilgisini

çekebilir. Ancak mevcut yol durumu neredeyse yürümeyi imkansız hale getirmektedir. Patika şeklindeki yol, doğal malzeme kullanılarak yeniden düzenlenmeli ve uçurum taraflarına korkuluklar eklenerek güvenlik önlemleri alınmalıdır. Kayalar sok. ise kent merkezinde yer alması yönüyle tarihi dokuyla bütünleşmekte; yüksek bir kotta yer almasıyla ise manzara yönünden önemli bir noktada bulunmaktadır. Kentin sosyal hayatında önemli derecede canlılık getirebilecek olan bu alan değerlendirilmeli ve yol üzerinde bulunan yıkık durumdaki yapılar tekrar ayağa kaldırılmalıdır. Kayalar Sok. üzerinde bulunan yıkık durumdaki yapı buna örnektir.

Yapılar:

- **Eski Hükümet Konağı:**

Şekil 6.3: Eski Hükümet Konağı (TÜBA-TÜKSEK, 2001).

Şekil 6.3'te Eski Hükümet Konağı'nın 2001 yılına ait fotoğrafları görülmektedir. Ada 15-parcel 24'te yer alan yapı çökme tehlikesi gerekçesiyle yıkılmış bulunmaktadır. Yapının tekrar inşası Belediye tarafından sürdürülmektedir.

Öneri: Merkezi bir konuma sahip olan Hükümet Konağı bir kültür merkezi biçiminde tasarlanabilir, burada yerel halka ve dışarıdan gelen ziyaretçilere kısa dönemli kurslar verilebilir. Turizmin hareketlendiği yaz aylarında yaz okulu gibi bir program içerisinde felsefe, tarih, sanat (Fotoğraf, Resim, Ebru, Ahşap boyama, Seramik vb.), folklor, tiyatro, dil (Osmanlıca vb.) kursları verilebilir. Böyle bir program bölgeye ilgiyi artırırken yerel halk için de kendilerini geliştirmek açısından fırsatlar sunacaktır. Böylece tarihi değeri yüksek bir yapı yeniden değerlendirilecek ve işlev kazanacaktır. Buna benzer bir örnek Çanakkale iline bağlı Adatepe köyünde görülmektedir. 1985'te kapatılan ilkokul binası 1997'de belediyeden kiralanarak felsefe, edebiyat, sanat ve sanat tarihi alanlarında seminerlerin yapıldığı, ayrıca değişik disiplinlerde çalışan sanatçıların serbest atölye çalışmaları yapabildikleri bir

mekana, Adatepe Taşmektep'e dönüştürülmüştür. Ayrıca kültür merkezi içerisinde bir kütüphane ve Buldan ile ilgili bir arşiv merkezi oluşturulabilir. Öncelikli olarak araştırmacıları bu kütüphaneye ve Buldan'a çekmek hedeflenirken elektronik veri tabanı desteğiyle kütüphanede bulunan kaynaklar bilgisayardan da taranabilir hale getirilmeli ve bilginin yayılması sağlanmalıdır.

▪ **Paşalar Hanı:**

Öneri: Bilindiği gibi hanlar Selçuklular ve Osmanlılar zamanında ticaret yolları üzerinde konaklama, yeme-içme, ticaret gibi amaçlara hizmet ediyordu. Ada 17-parcel 9'da bulunan Paşalar Hanı asıl işlevine uygun olarak restore edilip otel haline getirilebilir, avlusu ve avluya bakan mekanın bir kısmı yerel mutfaktan örnekler sunan bir restoran olarak düzenlenebilir, dükkan olarak tasarlanan yerlerde el dokumacılığı ürünlerinin satışı yapılabilir.

▪ **BELSAM (Buldan El Sanatları Merkezi):**

Öneri: Dokumacılığın ana ekonomik etkinlik olduğu Buldan'da 1999 yılında Buldan Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından kurulan BELSAM (Buldan El Sanatları Merkezi) sayesinde el tezgahı sayısı ve el tezgahında dokunan ürünlerin sayısı artırılmıştır. El-sanatları ve dokumacılığın hala geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğü Buldan'da bir "El sanatları müzesi" kurulmalıdır. Çarşı Cad. ada 22'de bulunan BELSAM, eski dokumacılar çarşısına yakın olması açısından da böyle bir proje için uygun olabilir, ya da restore edilecek bir bina bu amaçla kullanılabilir. Müzenin içinde dokumaların ve yöreye özgü el sanatları ürünlerinin satışı için bir stand düzenlenebilir. BELSAM'da dokumacılık kursları verilerek kültürün tanıtılmasına ve yaşatılmasına olanak sağlanabilir. El dokumacılığı canlandırılarak ziyaretçilere tanıtılmalıdır. Örneğin yerel halktan kişilerin ziyaretçilere vereceği kurslarda üretim süreçleri ziyaretçilere sunulurken yerel halkın projeye katılımı sağlanmış ve yerel halk ile ziyaretçiler arasında kültürel alışverişe olanak tanınmış olacaktır. BELSAM'da şu an, el tezgahlarında üretim ve ürünlerin satışı yapılmaktadır. Bir başka öneri olarak BELSAM, tarihi nitelikli bir yapıya taşınabilir ve geleneksel üretim yöntemi tarihi yapının özellikleri üzerinden daha iyi anlatılmış olur.

Şekil 6.4'te Paşalar Hanı; Şekil 6.5, 6.6, ve 6.7'de ise BELSAM görülmektedir

Şekil 6.4: Paşalar Hanı (TÜBA-TÜKSEK, 2001).

Şekil 6.5: Paşalar Hanı, tavan bezemesi ve iç mekan (TÜBA-TÜKSEK, 2001).

Şekil 6.6: BELSAM, satışa sunulan ürünler üretim süreci

Şekil 6.7: BELSAM, tezgah örnekleri

Şekil 6.8: Eski Yukarı Park
(TÜBA-TÜKSEK, 2001).

Şekil 6.9: “Moramid’in Kahvesi”

Çalışmada yapı ve yapı grupları için bugünkü kullanımlarından farklı olarak işlevlendirilmesi veya kullanılmayan yapıların işlevlendirilerek kent yaşamına katılmaları dışında hedeflenenler arasında bugünkü kullanım ve işlevlerini sürdürerek bakımsız yapıların onarım görmesi ve yenilenmesi, ayrıca kentin sorunlu bölgeleri ya da tarihi dokunun bozulduğu mekanların tekrar düzenlenmesi ve korunmasıdır. Bu tür uygulamalara örnek olarak ise:

- **Eski Yukarı Park:**

Şekil 6.8’de görülen ve ada 16-parcel 5’te yer alan Eski Yukarı Park’ın adı Nuri Akın Parkı olarak değiştirilmiş ve birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Ancak park bu haliyle özgünlüğünü yansıtmamaktadır. Bu nedenle alanın tekrar düzenlenmesi gerekmektedir

Öneri: Esnaf ve yerel halkın buluşma alanı olarak sıklıkla kullandığı bir mekan olması açısından gelen ziyaretçiler için de gene bir buluşma ve dinlenme noktası olarak düşünülebilir.

▪ **“Moramid’in Kahvesi”:**

Öneri: Halk arasında “Moramid’in Kahvesi” olarak bilinen, Semerci Sok. ada 19-parcel 10’da yer alan ve Şekil 6.9’da görülen kiraathane bakımsız durumdadır. Bu mekan tekrar düzenlenerek kenti ziyarete gelenlerin mola verebileceği, yerel halk ile sohbet edebileceği bir mekan haline getirilebilir.

Buldan Kentsel Kültür Varlıklarının Tanıtılmasına Yönelik Öneriler:

Turizmde eğilim **markalaşma** yönündedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Turizm Stratejisi 2023” ve “Turizm Stratejisi Eylem Planı” çalışması kapsamında yürütülen “Kentsel Ölçekte Markalaşma Stratejisi” çalışmaları ile kentlerin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi öngörülmektedir. İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya "Şehir Turizmi Geliştirilecek Marka Kentler" arasında yer alırken; Adıyaman, Amasya, Bursa, Edirne, Gaziantep, Hatay, Konya, Kütahya, Manisa, Nevşehir, Kars, Mardin, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon "Kültür Turizmi Geliştirilecek Marka Kentler" olarak belirlenmiştir (**T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005g**). Buldan tekstili ve dokumacılığı tanınan bir marka haline gelmiştir. Birkaç üretici ürünlerini yurtdışına da ihraç edilmektedir. Buldan’ın dokumacılık konusundaki özellikleri ve diğer kültür kaynakları işlenerek yöre, kültür turizmi için bir marka haline getirilmeli ve doğru pazarlama stratejileriyle tanıtılmalıdır. Buldan için önerilen **“destinasyon markalaşma stratejileri”** şu şekilde açıklanabilir:

- 1. Destinasyon analizi:** Buldan’ın turizm açısından ne gibi çekici özelliklere (dokuma, geleneksel mimari vb.) sahip olduğu analiz edilmelidir
- 2. Turizm arzı:** Turizm talebi gereksinimlerini karşılamaya yönelik ürün, hizmet ve altyapılar arzı oluşturmaktadır. Konaklama, ulaşım, yeme-içme, alışveriş, otopark gibi olanaklar talep doğrultusunda geliştirilmelidir.
- 3. Turizm talebi / Hedef kitle:** Öncelikli olarak hedeflenen yurtiçi turizm talebinin artırılmasıdır. Turizm talebi küçük grup odaklı bir yaklaşımla ele

alınmalıdır. Örneğin ilk etapta geleneksel Buldan evleri ve dokumacılık ön plana çıkarılarak kültür turizmi pazarında belli bir pay elde edilebilir. Daha sonra ise alternatif turizm türlerine tanıtımda yer vererek odak büyütülebilir. Pamukkale ve çevredeki yerlere gelen turistlerin Buldan'a çekilmesi için yollar aranmalıdır.

- 4. Tanıtım faaliyetleri:** Tanıtma faaliyetlerinde Buldan'ın farklı özellikleri vurgulanmalıdır. Turistler kendi kültürleri dışında farklı kültürlerle tanışmak ve farklı deneyimler yaşamak peşindedirler. Bu bakımdan gelenekler, yerel kültür, ev-atölye birlikteliği içindeki farklı yaşam tarzı, geleneksel mimari tanıtımda öne çıkarılmalıdır. Tanıtım çalışmaları halkla ilişkiler faaliyetleri ve organizasyonlar ile desteklenmelidir. Örneğin tanıtımda dokumacılık ön plana çıkarılıyorsa el-dokumalarının sergilendiği festivaller ya da ziyaretçilere dokuma tezgahı başında bir deneyim yaşatmak ve geleneğin sürdürülmesini sağlamaya yönelik el-dokumacılığı kursları düzenlenebilir.

Buldan'a ziyaretçilerin çekilmesi öncelikle tanıtım faaliyetleri ile mümkün olacaktır. Ancak Buldan şu andaki durumuyla tek başına bir çekim merkezi olabilecek nitelikte değildir. Bu nedenle tanıtım faaliyetlerinde Buldan için çevresindeki çekim merkezleri ile birlikte ortaklaşa bir tanıtım düşünülebilir. Örneğin Denizli'nin Tavas ilçesi halıcılık ile bilinen bir merkezdir, Pamukkale gerek sahip olduğu doğal güzellikler gerekse Hierapolis antik kenti ile tarihi ve dini açıdan önemli bir çekim merkezidir. Aydın iline bağlı bulunan Karacasu ilçesi sınırlar içerisindeki Aphrodisias antik kenti ismini güzellik tanrıçası Aphrodite'ten almaktadır ve tanrıçaya adanan Aphrodite Tapınağı'nın kalıntılarını bugün de görmek mümkündür. Ayrıca Denizli'nin Honaz ilçesine bağlı Laodikeia ve Colossae antik kentleri, Hristiyanlığın yayılış döneminde önem kazanmıştır. Hristiyanlığın ilk kilisesinin Aziz Epaphra tarafından Colossae'de kurulduğu ve ilk yedi kiliseden birinin Laodikeia'da bulunduğu söylenmektedir. Bu iki antik kent ile birlikte antik dönemde Philadelphia adını alan ve Hristiyanlığın ilk yedi kilisesinden birinin yer aldığı, Manisa'ya bağlı bulunan Alaşehir, Hristiyanlığın yayılış döneminde önemli merkezler olması yönüyle inanç turizmi açısından çekiciliğe sahiptir. Bölgedeki inanç turizmine yönelik potansiyel değer gözönüne alınarak Buldan bölge bazında konumlandırılmasının yanı sıra inanç turizmine yönelik dini bir tema etrafında konumlandırma yapılabilir.

Şekil 6.10: Buldan ve çevresindeki çekim merkezleri

Adı geçen yörelere ait belediyeler ortaklaşa tanıtım faaliyetlerini organize etmeli ve hazırlanan kataloglarda bu yöreler çekici özellikleriyle tanıtılmalıdır. Örneğin Aphrodisias'ı ziyaret etmek için gelenlere Laodikeia'yı da ziyaret etmeleri önerilmelidir. Laodikeia, ayrıca yüncülük ve dokumacılık ile üne kavuşmuştur. Ziyaretçiler bu bölgede tutularak örneğin Tavas'taki halıcılık ve Buldan'daki dokumacılık gibi yerel faaliyetlerin tanıtılmasına katkıda bulunulabilir. Şekil 6.10'da Buldan çevresindeki çekim merkezleri ile gösterilmiştir. Bu çerçevede Buldan'da konaklama imkanlarının genişletilmesiyle ziyaret süresi uzayacak ve çevredeki birçok yerin görülmesi de mümkün olacaktır. Böyle bir tanıtım faaliyeti ile bölgesel kalkınmaya da hizmet edilmiş olacaktır. Buldan'ın çevresi kadar kırsal alanları da çekicilikler sunmaktadır. Bu bakımdan etnobotanik zenginliğe sahip Yayla (Süleymaniye) Gölü sulak alanı, Kestane Deresi ve Vakıflar bölgesinde doğa yürüyüşleri düzenlenebilir. Özetle, **çapraz satış** yöntemi uygulanarak ziyaretçilerin birbiriyle ilişkili ve yakın coğrafyada yer alan birden fazla alanı ziyaret edebilmeleri sağlanacaktır.

Tanıtım ile amaçlanan geçici modalar yaratmak değil, uzun süreli stratejiler üretmek yoluyla kalıcı bir imge yaratmaktır. Bunun için ilk adım, kent için bu imgeyi temsil eden bir “**kent logosu**” tasarlanması olabilir. Örneğin Belediye tarafından kent logosu tasarlama üzerine bir yarışma açılabilir ve böylece kent imgesi ile bütünleşen bir logo sayesinde tanınırlık artırılabilir. Şekil 6.11’de Buldan Kaymakamlığı, Şekil 6.12’de Buldan Belediyesi resmi web sitelerinde yer alan logolar gösterilmektedir. Şekil 6.13 ile gösterilen Gaziantep logosu “Marka Şehir Gaziantep Projesi” çerçevesinde Gaziantep Sanayi Odası adına 2003’te tescillenmiştir (Uygun, 2006). Şekil 6.14’teki Denizli kent logosu tasarımı çalışması Denizli Genç Sanayiciler Birliği tarafından gerçekleştirilmiştir (Uygun, 2006).

Tek başına bir **kent imgesi** geliştirmek yeterli değildir, ürüne de yatırım yapılmalı ve halkla ilişkiler faaliyetlerine ağırlık verilmelidir (Morgan, 2007). **Festivaller** kent kimliği ve imgesiyle bütünleşen organizasyonlardır. Bugün “Altın Portakal” deyince akla Antalya’nın gelmesi gibi. Bu anlamda özellikle birtakım festivaller ve organizasyonlar düzenlenmesi sayesinde bir yandan yerel kültürün tanıtılmasına fırsat verilecek, diğer yandan bu organizasyonlar sayesinde özellikle çevreden ve yakın yerlerden olmak üzere çok sayıda ziyaretçi Buldan’a çekilmiş olacaktır.

Şekil 6.11: Buldan Logosu
(<http://www.buldan.gov.tr>)

Şekil 6.12: Buldan Belediyesi Logosu
(<http://www.buldan.bel.tr>)

Şekil 6.13: Gaziantep Logosu
(<http://www.denizliso.tobb.org.tr/duyurular/afyon.pdf>)

Şekil 6.14: Denizli Logosu
(<http://www.denizliso.tobb.org.tr/duyurular/afyon.pdf>)

Ayrıca festival gibi organizasyonların her sene belli zamanlarda tekrarlanmasıyla bir tür alışkanlık yaratılmış olacaktır. Buldan’da Haziran ayı içerisinde düzenlenen Buldan Dokuma, Kültür ve El Sanatları Festivali’nde özellikle el dokumacılığını tanıtmak üzere ürünler sergilenmektedir. Bunun yanında üretim süreçleri de kent merkezinde düzenlenen bir alanda gösterilmektedir. Bu festival bir şenlikten çok tanıtım için bir fırsat olarak önemsenmeli ve tanıtıma yönelik birçok yan etkinlik ile desteklenmelidir. Örneğin, Buldan çevresinde yer alan Tripolis ya da Yayla Gölü gibi alanlarda düzenlenecek olan etkinlikler sayesinde bu alanlar da tanıtılmış olacaktır.

Festivallerin yanısıra **kongre turizmi** de turizm talebinin “düşük sezon” tabir edilen zamanlara paylaştırılması ve örneğin tekstil, etnobotanik gibi konular etrafında uzman, akademisyen, meslek sahibi birçok kişiyi bir araya getirmesi yönünden önemlidir. Buldan’da daha önceki yıllarda Etnobotanik Kongresi ve Buldan Sempozyumu gerçekleştirilmiştir. Belirlenen konular etrafında sorunlar tartışılması ve çözüm önerileri getirilmesi yönüyle de kongre, konferans, sempozyum ve bilimsel toplantılar büyük önem taşımaktadır.

Bunların yanında son yıllarda ilginin yoğunlaştığı **gastronomi turizmi** özellikle Buldan’ın kırsal bölgesinde uygulanabilir. Böylece Buldan’ın sahip olduğu yöresel tatlar ziyaretçilere sunulurken, ziyaretçiler farklı bir kültür içerisinde farklı bir deneyim yaşamış olacak, bu da Buldan’ın sahip olduğu değerlerin tanıtımına katkıda bulunacaktır. Örneğin İstanbul’da her yıl düzenlenen **Gastronomi Fuarı**’nda Buldan’a ait bir stand açılarak yerel ürünler ziyaretçilere tanıtılabilir. Hatta bu katılım sürekli hale getirilerek her yıl fuar alanının aynı yerinde stand açılmalı ve böylece ziyaretçilerin ilgisi artırılırken anımsanma oranı da yükseltilmelidir. Bu örnek ürünü rafta konumlandırmaya benzetilebilir ve tüketim alışkanlıklarıyla yakından ilişkilidir. Gastronomi fuarı gibi birçok fuar etkinliği yörenin tanıtılmasında fırsatlar sunmaktadır. Her sene İstanbul’da gerçekleştirilen ve uluslararası nitelikte olan EMITT (Uluslararası Doğu Akdeniz Fuarı) buna bir diğer örnektir. Fuarlar hedef kitle ile yüz yüze gelinmesi ve doğrudan pazarlama olanağı sunması açısından çok önemlidir. Belediye bu organizasyonlara katılım konusunda maddi destek verebilir.

Öncelikli olarak hedeflenen Buldan’da yurtiçi turizmin canlandırılması sonrasında ise yurtdışından ziyaretçilerin de bölgeye çekilmesidir. Önemli olan ziyaretçinin

yaşadığı deneyimden memnuniyet duymasıdır. Ziyaretçi Buldan'dan memnun ayrılmalıdır ki, ziyaret tekrarlansın ve ağızdan ağza reklam yoluyla Buldan'a benzer profilde daha çok ziyaretçi çekilsin. Bir çekim merkezinin turizm amaçlı ziyaret edilmesinde medyada yer alan tanıtımlardan çok tanıdıkların tavsiyeleri etkilidir. Psikolojik olarak insanlar yakın çevrelerinin yaşadığı deneyimlere daha çok önem vermekte ve buna göre hareket etmektedir. Tanıtımın doğru bir şekilde yapılması ve verilen bilgilerin doğruluğu da önemli bir konudur. Turist belli bir beklenti düzeyi ile yola çıkmaktadır. Beklentisi ile deneyimi arasındaki fark hayal kırıklığı ve memnuniyetsizlik gibi olumsuz sonuçlara neden olmamalıdır. Ziyaretçilere sunulan bilgi üç aşamada ele alınabilir:

- **Ziyaret öncesi:** Yazılı ve basılı broşür ve kataloglar ya da görsel kanallar ziyaret öncesinde turiste gideceği yer hakkında bir fikir verebilir ve hatta o çekim merkezine gidip gitmeme kararını vermesinde etkili olabilir. Ayrıca ziyaret öncesinde yapılan on-line rezervasyonlar turizm talebini de kontrol altında tutmak açısından faydalıdır.
- **Ziyaret sırasında:** Ziyaretçilerin alanı daha rahat gezmeleri açısından belirli noktalara yönlendirme işaretleri konulmalı ve çevrede gezilip görülebilecek alanlar belirtilmelidir.
- **Ziyaret sonrası:** Ziyaret sırasında her yerin gezilmesi ve her şeyin görülmesi mümkün olamayacaktır. Ancak ziyaret sonrasında fotoğraf, video gibi görsellerin sunulması, internette yayımlanan bloglar, bilimsel dergilerde çıkan makaleler sayesinde ziyaretçi alan hakkında daha fazla bilgiye sahip olabilecektir. Hedeflenen tekrarlanan ziyaretlerdir (**Buhalis ve diğ., 2006**).

Yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçları özellikle ziyaret öncesinde, bir diğer deyişle talep yaratılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bakımdan yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı tanıtım kitapları, broşürleri, kartları, haritaları, afişleri ve çıkartmaları hazırlanması, Buldan için bir web sitesi hazırlanması ve arama sitelerinde yayınlanmasına yönelik çalışmalar yapılması ilk aşamada ziyaretçilerin Buldan'a çekilmesinde etkili olacaktır. Ancak bu aşamaların hepsi birden düşünüldüğünde etkinlik bazında tanıtım daha çok ön plana çıkmaktadır. Çünkü gerek festivaller gerekse fuar ve kongre gibi etkinlikler her üç aşamada da etkili olmaktadır. Ziyaret öncesinde farkındalık yaratılması, ziyaret sırasında yerel halkı ve

ziyaretçiyi bir araya getirerek etkileşime olanak tanınması ve ziyaretçilere özgün bir turistik deneyim sunulması, ziyaret sonrasında ise örneğin kongreleri takip eden bilimsel yayınlar yapılması sayesinde her aşamada rol oynamaktadır. Bu nedenle çalışmada tanıtım kısmında etkinlik bazında tanıtımın altı çizilmiştir.

Tanıtım açısından yerel yönetimler ve STK'lar arasındaki işbirlikleri büyük rol oynamaktadır. Özellikle UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar dünya kamuoyunun ilgisini bir bölgeye çekme açısından çok önemlidir. UNESCO, üye ülkelere “tanıtım ve eğitim desteği” adı altında farkındalık yaratma ve eğitim materyalleri sağlama konusunda destek olmaktadır (UNESCO, 2004b). Özellikle farkındalık yaratılması sayesinde koruma konusuna yaklaşımlar bir ölçüde değişmiş ve bilinç düzeyi yükselmiştir. Bu etkileri özellikle sürdürülebilir turizm bağlamında incelemek faydalı olacaktır. Dünya Miras Komitesi üye devletlere destek olmak ve faaliyetleri koordine etmek amacıyla 2001’de **Dünya Mirası Sürdürülebilir Turizm Programı**’nı (World Heritage Sustainable Tourism Programme) ortaya koymuştur.

Bu programa göre:

1. Sürdürülebilir turizm yönetim planı hazırlanarak kapasite artırılmalı
2. Turizmle ilgili uğraşlarda çalışanlar eğitilerek turizmden daha fazla kazanç elde etmeleri sağlanmalı
3. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yerel ürünler tanıtılmalı
4. Koruma konusundaki kampanyalar yoluyla farkındalık artırılmalı
5. Turizm yoluyla elde edilen kazançlar koruma çalışmalarında kullanılan fonlara aktarılmalı
6. Önceki koruma örneklerinden elde edilen bilgi ve deneyim yenilere aktarılmalı
7. Turizm endüstrisinde Dünya Mirası’nın korunması gerekliliği anlayışı yaygınlaştırılmalıdır (UNESCO, 2005).

Bu programda getirilen önerilerin Buldan’da geliştirilecek olan turizm faaliyetleri için rehber niteliğinde olması ve uygulamaların bu doğrultuda ele alınması beklenmektedir.

6.4 Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Bu çalışmada örnek olarak Buldan seçilmiştir. Ancak kültürel varlıkların değerlendirilmesi ve tanıtılması açısından Buldan örneğine benzer ve hemen hemen aynı kaderi paylaşan birçok örnek bulunmaktadır. Gelecek çalışmalarda örnekler çeşitlendirilebileceği gibi Buldan örneği genişletilerek özellikle **“kültürel miras yönetimi ve planlaması”** konusunu kapsamına alan bir çalışma yapılması önerilebilir. Böyle bir çalışmada turizm konusu da işlenerek özellikle **“ziyaretçi yönetimi”**, **“taşıma kapasitesi”** gibi kavramlara dikkat çekilmeli eğer bölgedeki turizm faaliyetlerinin gözlemlenen sonuçları olmuşa, olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsedilmelidir.

Ayrıca çalışmada kent sınırları içinde kalınması ve kentsel kültür varlıkları üzerine yoğunlaşılması tercih edilmiştir. Ancak yörenin önemli bir turizm potansiyeline sahip olduğundan bahsedilmiştir. Bütünleşik koruma ile birlikte düşünülen turizm potansiyeli kenti çevresiyle ele almaktadır. Bu bakımdan gelecek çalışmalarda **kırsal ve arkeolojik alanlar** da çalışma kapsamına dahil edilebilir. Özellikle kırsal alanda **bağ evleri; eko-turizm, tarım turizmi ve gastronomi** için elverişlidir. Kırsal mimari örnekleri olan bağ evlerinin bir kısmı pansiyon olarak ziyaretçilerin kırsal yaşayışı deneyimlemeleri açısından kullanılabilir, tarım turizmi gibi bir proje içerisinde konaklama süresi uzatılırken ziyaretçilerin birebir o yaşayış içerisinde üretim faaliyetine de katılmaları sağlanabilir. Önemli bir sulak alan olan **Yayla Gölü** ekolojik açıdan büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Birçok kuş ve endemik bitki türünü barındırması özelliği ile özellikle kuş gözlemleme gibi **“özel ilgi turizmi”**ne yönelik olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca burada geliştirilecek olan **yayla turizmi** içerisinde, otel, yeme-içme alanları, piknik alanları, pansiyon olarak da kullanılabilecek yayla evleri gibi örnekler düşünülmelidir. Arkeolojik alanlara kültür turizmi içinde daha geniş yer verilerek Hierapolis'teki mevcut turizm kazı, koruma ve turizm faaliyetleri ile ilişkilendirilebilir.

Bir başka önemli konu da tarihi kent merkezi sınırları içinde kalınan bu çalışmada önerilen rotanın kentsel kültür varlıklarına odaklanmasıdır. Ancak gelecek çalışmalarda bütüncül yaklaşım içerisinde ele alınan turizm potansiyeline odaklanılarak Buldan, çevresindeki turizm potansiyeli taşıyan çekim merkezleri ile bir rotada gösterilebilir. Örneğin bu rotada Kula, Pamukkale-Hierapolis, Tripolis gibi

çekim merkezleri birbirine bağlanarak bu bölgeyi ziyaret edenlerin Buldan'a nasıl ulaşabilecekleri ve Buldan çevresinde nereleri ziyaret edebilecekleri gösterilebilir.

Çalışma birçok disiplini bir araya getirmesi açısından önemlidir. Böyle disiplinler arası çalışmalarda konusunda uzman kişiler bir araya getirilmeli ve görüşleri alınmalıdır. Ayrıca rota çalışmaları ve değerlendirme örnekleri uygulanabilirlik açısından denenmelidir.

Bu önerilere ek olarak son yıllarda bilişim teknolojileri turizm uygulamaları içerisinde çokça kullanılmaya başlanmıştır. Bazı kentler için yapılan turizm planlamalarında özellikle tanıtıma yönelik olarak internet ve elektronik araçların tasarımı ve kullanımına ayrı bir önem verilmektedir. Örneğin Buldan'ın elektronik ortamda tanıtılması başlı başına bir araştırma ve inceleme konusu olabilir. İnternette kenti gezmeyi sağlayan sanal turlar tasarlanabilir. Böylece ziyaretçi daha Buldan'a gelmeden bilgi sahibi olacaktır. Buna benzer bir uygulama Yunanistan'ın Olympia kenti için yapılmıştır. Tasarlanan ve uygulamaya konulan "ARCHEOGUIDE" projesinde mobil rehber sistemi, navigasyon ve yönlendirme bilgileri ve üç boyutlu (3D) olarak tasarlanan sanal tur bir araya getirilerek ziyaretçilere sunulmuştur. Kısa adıyla GIS (Geographical Information Systems) olarak bilinen Coğrafi Bilgi Sistemleri, Buldan'da var olan turizm potansiyelinin daha etkin bir şekilde daha fazla kişiye tanıtımının yapılması için bir model oluşturması açısından önemlidir. GIS ile kullanıcılara/turistlere bölgeye ilişkin bilgilere internet üzerinden erişme ve ulaştıkları bilgileri yazılı ve görsel olarak görüntüleme imkanı verilmesiyle beraber veri tabanında yer alan bilgilerle turizm yönetim hizmetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bakımdan Buldan için böyle bir çalışmanın yapılması önemlidir. Örneğin rota çalışması katalog dışında sanal olarak da ziyaretçilere sunulabilir, hatta rota üzerinde belirli noktalara dokunmatik ekranlar yerleştirilerek ziyaretçilere yönlendirme sağlanırken rotada görülecek bir sonraki öge hakkında bilgi verilebilir. Böyle bir uygulama tarihi kent merkezi dışında arkeolojik alanlar için de geliştirilebilir.

7. SONUÇ

Bir toplumun sahip olduğu kùltürün temel anlatımı olan sivil mimarlık, bir yandan o kùltürün bölgesiyle ilişkisini gösterirken, diğeri yandan dünyanın kùltürel çeşitliliğini yansıtmaları bakımından önemlidir. Günümüzde yöresel yapı gelenekleri ekonomik, kùltürel ve mimari bir örnekleşme ile tehdit edilmektedir. Kùltürün bir örnekleşmesi ve tüm dünyadaki sosyo-ekonomik değişim nedeniyle terk, iç denge ve bütünleşme gibi ciddi sorunlarla karşı karşıya kalan geleneksel yapılar zor durumdadır **(Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü, 1999)**.

Kùltürel mirası koruma kavramının ortaya çıkışıyla beraber şu soru da gündeme gelmiştir: “Neyi koruyoruz?” ya da “Neyi korumalı?” Sadece anıtsal mimari örnekleri değil, toplumsal tarihe ait bir bileşen olan ve toplumsal yaşayışı yansıtan sivil mimari örnekleri de korunmalıdır. Korumada hedeflenen; tarihi kenti ve kùltür varlıklarını yok olmaktan kurtarmak, kùltür mirasını günümüz yaşamıyla bütünleştirmek ve geleceğe aktarmaktır. Koruma bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Disiplinler arası çalışmaları bir araya getirmesi korumaya çok boyutluluk kazandırırken uygulama sürecini yavaşlatabilmekte hatta önünü tıkayabilmektedir. Ayrıca merkezi otoriteler tarafından tepeden inme şekilde yapılan uygulamalar da birbirine benzer standart prosedürleri izleyen, bölgesel çeşitliliğe cevap vermekte yetersiz uygulamalardır ve bu nedenle bir örnekleşmeyi tetiklemektedir. Değişimin getirdiğı yeni koşullar da unutulmamalıdır. Toplumsal yaşayış ve gereksinimlere bağlı olarak değişim yaşanması kaçınılmazdır. Ancak bu değişimin boyutları denetlenmeli ve yapılaşma kontrol altına alınmalıdır. Tarihi çevrelerdeki yeni yapılaşmanın, kùltürel ve tarihi bağlama duyarlı, mevcut tarihi doku ve mimariye uygun, tarihi kent peyzajının değerine katkıda bulunan, mevcut tarihi çevre ölçeğini dikkate alan ve tarihi doku içinde kabul edilebilir limitlerde kalan **(Türkyılmaz ve Türkyılmaz, 2006)** bir nitelikte olması gerekmektedir. Tarihi çevreleri tehdit eden rant baskısı, imar faaliyetleri ve bakımsızlık tarihi dokunun yok olmasına neden olurken kimi tarihi kentler ise terk edilerek kendi kaderine bırakılmaktadır. Bir kentin mimari mirasını oluşturan yapılar sosyo-kùltürel ve

psikolojik anlamda tarihsel süreklilik sağlamaktadırlar. Bu bakımdan bu yapıların yıkılarak yerlerine daha modern görünümlü yapılar yapılması ya da yeni akımlara uydurulmaya çalışılırken kendine has özelliklerinin yok edilmesi gibi uygulamalar olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bunun yerine geçmişten miras kalan mevcut yapı stoku, gerek tarihi eser olarak tescilli olsun, gerekse yeni sayılabileceği halde fonksiyonun eskimesinden dolayı terk edilmiş binalar olsun, yeniden işlevlendirilmeli ve yaşatılmaya çalışılmalıdır. Amaçlanan sadece yapının dış görünümünü değil sosyo-kültürel yaşayışı yansıtan bütünleşik koruma olmalı ve koruma-kullanma dengesi yaratılmalıdır. Böylece geçmişi koruma çabası bugünün gerekleriyle birleştirilebilir. Yerel farkları, gelenekleri, kültürel ve mimari kimliği gözeten, tahribi en aza indiren, tarihi çevrelerin bakımı, onarımı ve sağlıklılaştırılmasını hedefleyen bir koruma politikası benimsenmelidir.

Diğer önemli bir konu da yerel halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesidir. Yerel halk çevresiyle kurduğu psikolojik bağ nedeniyle korumaya daha yatkındır. Göç ile tarihi çevrelere gelen yeni kullanıcılar ise çoğunlukla içinde barındıkları eski yapıların mimari değerini kavrayacak bilgi ve bilinçten yoksundurlar. Bunun sonucunda tarihi yapılar kötü kullanılmakta ve zarar görmektedir. Yerel halk kadar bölgeye tanıtım yoluyla çekilen ziyaretçinin bilinç düzeyi de önemlidir. Taşıma kapasitesini aşan ya da kültür mirasını koruma bilincinden yoksun ziyaretçiler, tarihi çevrelere büyük zarar vermektedir. Bu bakımdan tanıtım faaliyetleri sadece tarihi çevrelerin pazarlanması ve daha kalabalık kitlelerin bölgeye çekilmesini esas almamalı, kültürel değerlerin tanıtılmasına öncelik verilmeli ve gerek halkın gerekse ziyaretçilerin bilinçlendirilmesine katkıda bulunmalıdır.

Turizm hemen her zaman korumayla birlikte düşünülen bir faktördür. Tarihi değerleri korunan bir yerleşme turizm açısından cazip hale gelmekte ve turist çekmekte, dolayısıyla da rant getirmektedir. Turistler açısından cazip olan farklı bir kültür ile buluşmak, yerellik, otantiklik ve geleneksellik gibi özelliklerdir. Günümüzde, “kültür turizmi ve koruma” birbirini desteklemektedir. Ancak turizm, yöreye ziyaretçi çekerek korumaya katkıda bulunurken, “korumanın tek yolu” olarak bakıldığında, zararlı olabilmektedir. Yalnızca turistin istekleri ön plana çıkar ve her şey “turizm” adına düzenlenirse, özgünlük yok edilmiş olacaktır. Ayrıca sezonluk yapılan turizm faaliyetleri, yabancılar için bir merkez yaratırken, kentin sürekli kullanıcısı olan yerel halk göz ardı edilmekte ve sürdürülebilirlik rant uğruna bir

kenara atılmaktadır. Yerel halkı yerlerinden ederek, evlerini sırf turistik amaçlarla değerlendirmek, ilk etapta onarım için yapılan masrafları karşılayarak, tarihi çevreden rant elde etmenin tek yolu gibi görünmektedir. Ancak bu tür bir yaklaşım turistin beklentisiyle de ters düşmekte, turist özgün yapılar yerine bir tiyatro dekoruyla karşılaşmaktadır. Diğer taraftan özgün haliyle korunamayan yapılar “tarihi değer” olmaktan çıkmaktadır.

Buldan’ın geleneksel yapıları kadar halkın yaşam biçimleri ve gelenekleri de yaşatılmaktadır. Buldan’da yüzyıllardır süregelen bir gelenek olan dokumacılığın, ev-atölye yapısı içerisinde sürdürülüyor olması ve evlerin içinde yaşamın sürmesi kültürel değerlerin korunarak günümüze aktarılmasında etkili olmuştur. Tarihi kentlerin yok olmalarının en önemli nedenlerinden biri, başta ekonomik kaygılarla terk edilmeleridir. Örneğin tarihi kentlerimizden biri olan Kula bu durumu yaşamıştır. Kente özgü zanaatların önemini kaybetmesi ya da yok olması ile doğan iş gereksinimi, nüfusun büyük bir kesiminin çalıştığı Kula Mensucat Fabrikası’nın 1951’de İzmir’e taşınması gibi ekonomik nedenlerle Kula, başta İzmir olmak üzere büyük kentlere göç sonucu özellikle genç nüfusunu kaybetmiştir. Bunun sonucu olarak evlerin boşaltılması da bakımsızlık ve beraberinde bozulmayı getirmiştir. Buldan’da ise evlerin içinde yaşandığından zorunlu bakımları yapılmakta ve tarihi dokunun sürekliliği sağlanmaktadır (**Batur ve diğ., 2003**). Ne var ki, Kula’da olduğu gibi Buldan’da da yeni neslin dokumacılığı meslek olarak tercih etmemesi sonucunda meslek çeşitlenmesinin artması da dışa göçü hızlandırmaktadır. Ayrıca Buldan’da çoğu geleneksel yerleşimin tersine dıştan içe göç de söz konusudur. Başta çevre köylerden olmak üzere, özellikle ilkokulu bitiren erkek çocuklar dokumacılığı öğrenmek için Buldan’a gelip yerleşmişlerdir. Daha sonra da ailelerini yanlarına getirerek ev tutmuşlardır. Özellikle büyük evler bölünerek birden fazla aileye kiralanmaktadır. Böylece baştan özgünlüğünü yitiren ve genellikle daha ucuz oldukları için kiralanın bu evlere çoğunlukla ekonomik imkansızlıklar nedeniyle iyi bakılamamaktadır. Ancak korumanın sürdürülmesi için diğer örneklerde bahsedildiği gibi koruma bilincinin geliştirilmesi ve Buldan’ın ve çevresinin özellikleri göz önünde tutularak koruma eylem planının hayata geçirilmesi gereklidir. Bu anlamda sadece korumayı amaçlayan bir uygulama değil, aynı zamanda kültür varlıklarının tanıtımına yönelik bir çalışmaya da yer verilmelidir. Bu tanıtım çalışmaları kültür

turizmi faaliyeti ile desteklenerek ekonomik girdi sağlanırken kültür varlıklarının turizm içerisinde değerlendirilmesi mümkün kılınabilir.

Turizm gelişimi altyapı yatırımlarını da şart koşmaktadır. Konaklama olanakları da bu altyapı gereksinimleri içinde düşünülen bir unsurdur. Buldan'da şu an için Belediye'ye ait bir otel bulunmaktadır. Konaklama imkanlarının geliştirilmesi için Buldan evlerinin pansiyon olarak kullanılması ve ziyaretçilerin geleneksel yapılarda konaklayarak yerel halk ile daha fazla kültür alışverişinde bulunması öngörülmüştür. Yerel halk genellikle evlerin pansiyon olarak kullanımına ve turizme sıcak bakmaktadır. Bunun bir nedeni de insanların gözünde turizmin gelir getiren bir ekonomik etkinlik olmasıdır. Böylece evlerini pansiyon olarak ziyaretçilere açarak turizmden gelir elde edeceklerdir. Ancak bölgede turizm gelişiminin kaçınılmaz olarak olumsuz sonuçlara yol açacağı da düşünülmelidir. Bunlardan ilk akla gelen ticarileşmedir. Bu da kültürün yozlaşarak sadece turistlere sunulan yapay bir otantikliğe dönüşmesine neden olacaktır. Ancak bu konuda gerek yerel halkın, gerekse ziyaretçilerin belli bir bilinç düzeyine sahip olmaları kültür alışverişinin gerçekleşmesi ve kültürel değerlerin ziyaretçilere özgün haliyle tanıtılmasına olanak tanıyacaktır.

Çalışmada Buldan için önerilen tarihi yapıların ve ev-atölye birlikteliğinin korunması yanında bugünün gereklerine uygun olarak işlevlendirilerek değerlendirilmesidir. Çalışmada ayrıca kültürel mirası tanıtmanın öneminin altı çizilmiş ve kültür turizmi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Tanıtım açısından öncelikle hedef turist kitlesi belirlenmeli ve ziyaretçi profili tanımlanmalıdır. Yerel halkın ziyaretçi kültür ile ne kadar etkileşim içine girebileceği ve bunun olası olumlu ve olumsuz sonuçları üzerine düşünülmelidir. Bu anlamda öncelikle yurtiçi turizme ağırlık verilerek yerel halk değişime alıştıırılabilir. Ayrıca düşük kazanç getiren ziyaretçi gruplarından kaçınılırken, günübirlik yerine daha uzun süreli konaklama ile kazançlar artırılabilir. Bu bağlamda ele alınan tarihi yapılar bir rota üzerinde incelenmiş ve öneriler sunulmuştur. Rota öncelikle tarihi değerlerin tanıtılması ve ilginin Buldan'a çekilmesi için tasarlanmıştır. Böylece ilk etapta Pamukkale gibi turizm merkezlerindeki potansiyel Buldan'a çekilebilecektir. Konaklama imkanlarının geliştirilmesi ve turizm etkinliklerinin artırılması ile konaklama süresi artırılabilecek ve turizmin ekonomik yönü kadar sosyal ve kültürel yönü de daha çok ortaya çıkacaktır. Yerel halk kadar turistlerin de yüksek bir bilinç düzeyine ulaşması, kültürel alış-

verişin derecesini artıracaktır. Bu bakımdan tanıtım ve enformasyon faaliyetleri farkındalık ve bilinçlenme yaratması açısından önemlidir. Bu iki bileşen UNESCO Dünya Mirası Komitesi tarafından 2001’de ortaya konulan “Dünya Mirası Sürdürülebilir Turizm Programı” ile de doğrudan bağlantılıdır. Bu programın Buldan’da öngörülen turizm gelişimine rehberlik etmesi beklenmektedir.

Sonuç olarak; Buldan, çevresi ile birlikte değerlendirildiğinde önemli bir turizm potansiyeli barındırdığı görülmektedir. Çok çeşitli turizm türlerinin gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu Buldan’da kültür turizminin sadece merkezi hedef alan bir turizm gelişim anlayışı değil, tematik kültürel turlarla desteklenen bütüncül yapı içinde sunulması gereklidir. Böylelikle söz konusu turizm potansiyeli uygun bir planlama ile birleştirilerek yörenin yararına kullanılmalıdır. Özellikle kültürel varlıklar ve mimari doku koruma altına alınmalı, bu turizm için çekici bir faktör, başka bir deyişle bir neden oluştururken turizmin bir sonucu olarak koruma ve kültürel etkileşim sağlamalıdır. Yerel halkın ihtiyaçları birincil derecede gözetilmelidir. Turizm faaliyetinden yerel halk, ziyaretçiler, yerel yönetim ve STK’lar gibi tüm paydaşların yarar sağlamaları amaçlanmaktadır. Atılan adımlar salt turizm için atılmamalı, öncelikle yerel halkın istekleri ve ihtiyaçları düşünülmelidir. Bunun sonucu olarak da turizm için yaratılan yapay bir otantiklik yerine gerçek bir kültürel deneyim ve yaşayış sunan Buldan’a ziyaretçiler kendiliğinden çekilmiş olacaktır. Bir diğer deyişle turizmi geliştirmek amaç değildir; turizm koruma ve sahip çıkma bilincinin bir sonucu olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aalen, F. H.,** 1997. The Study and Management of European's Landscapes, Perception and Evaluation of Cultural Landscapes: Proceedings of an International Symposium, Ed., Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Zakynthos, December 1997
- Ahunbay, Z.,** 2004. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem yayınları, İstanbul
- Akın, N, Tapan, M. ve Sey, Y.,** 2002. Vizyon 2023 Öngörü Panelleri, Sürdürülebilir Kalkınma / "Tarihi Kültürel Mirasın Korunması" 16.01.2002, İstanbul,
<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cevrevesurdurulebilirlikalkinma/raporlar/son/EK-13.pdf>. [12.06.2007]
- Akış, S.,** 1999. Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye, *Anatolia*, **Yıl:10**, Mart-Haziran, 36-46
- Aksakal, N.,** 2006. Buldan Evleri, Buldan Sempozyumu Bildirileri, **c.2**, 951-956
- Appleyard, D.,** 1979. The Conservation of European Cities, MIT Press, Cambridge, Massachusetts
- Ashworth, G. J. and Tunbridge, J. E.,** 2000. The Tourist-Historic City: Retrospect and Prospect of Managing The Heritage City, Pergamon, Oxford
- Atik, N. ve Erdem, Z. K.,** 2002. TÜBA-TÜKSEK Buldan (Denizli) Arkeolojik Belgeleme Çalışması, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları*, **1/2**, 1-7, TÜBA-T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul
- Atik, N.,** 2003. Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıklarının Genel Değerlendirmesi, *Kültürle Büyümek*, 8-9, TÜBA-TÜKSEK
- Avralıoğlu, O. Z.,** 1997. Buldan ve Yöresinin Tarihçesi, Önder Matbaacılık, Ankara
- Ayata, S.,** 1988. Kasabada Zenaat Üretimi ve Toplumsal Tabakalaşma (Buldan), *ODTÜ Gelişme Dergisi*, **c15**, 49-72
- Aysoy, M.,** 2003. Geleneksel Sonrası Toplum Üzerine, Açık Yayınları, İstanbul
- Barut, A.,** 2004. Resort Dergisi, 24, Hotel Forum-2004, Berlin
<http://www.turizm gazetesi.com/articles/article.aspx?id=18355>
[15.09.2007]
- Batur, A.,** 2003. Buldan Kent Merkezinin Sınırlarında, *Kültürle Büyümek*, 10-11, TÜBA-TÜKSEK
- Batur, A., Ağır, A., Köşklük, N. ve Öngül, Z.,** 2003. TÜBA-TÜKSEK Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Çalışması 2002 Yılı

Raporu, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri, (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları*, 2/2, 17-33, TÜBA-T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul

- Bermek, E.**, 2002. *Kültürle Büyümek*, 7, TÜBA-TÜKSEK
- Beyhan, Ş. G.**, 2004. Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli : Pamukkale Örneği, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Binan U., D., Kaptı, M., Kırac, B. ve Töre, T.**, 2005. Bergama (İzmir) Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri 2004, *Tüba Kültür Envanteri Dergisi*, 4, 79-110
- Binan, U. D. ve Kaptı, M.**, 2004, Bergama (İzmir) Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri 2003, *Tüba Kültür Envanteri Dergisi*, 3, 31-74
- Binan, U., D.**, 2004. Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri – Bergama: Tarihin Üzerinde Gelişen Mimari, *Kültürle Büyümek*, TÜBA-TÜKSEK
- Binan, U., D.**, 2005. Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri – Bergama: Gelenekselden Evrensele Mimari, *Kültürle Büyümek*, TÜBA-TÜKSEK
- Binan, U., D., ve Binan, C.**, 2005. An Approach for Defining, Assessment and Documentation of Cultural Heritage on Multi-Layered Cities, Case of Bergama (Pergamon) – Turkey
<http://www.international.icomos.org/xian2005/papers/1-8.pdf>
[12.06.2007]
- Buhalis, D., Owen, R., ve Pletinckx, D.**, 2006. Information Communication Technology Applications for World Heritage Site Management, *Managing world heritage sites*, p.125-145, Ed., Leask, A. and Fyall, A., Elsevier, Amsterdam
- Buldan Belediyesi**, 2007. Buldan Belediyesi Resmi Web Sitesi,
<http://www.buldan.bel.tr/default2.asp?id=59> [12.06.2007]
- Buldan Belediyesi**, 2008a. Buldan Belediyesi Resmi Web Sitesi,
<http://www.buldan.bel.tr/buldan/haberdetay.asp?bolum=8&uycid=0>
[22.10.2008]
- Buldan Belediyesi**, 2008b. Buldan Belediyesi Resmi Web Sitesi,
<http://www.buldan.bel.tr/buldan/haberdetay.asp?bolum=102&uycid=0>
[22.10.2008]
- Buldan Ticaret Odası**, 2008, Buldan Ticaret Odası Resmi Web Sitesi
http://buldanticaretodasi.org.tr/index.php?option=com_content&task=category§ionid=6&id=16&Itemid=51 [26.10.2008]
- Caruso, R., W., Cryan, M., P., Holton, A., E., Pancheri, F., Q. ve Schady, M.**, 2000. An Assessment of the State of Tourism in Venice:A Quantitative Estimate and Characterization of Excursionist Tourists, Worcester Polytechnic Institute:
http://www.wpi.edu/Academics/Depts/IGSD/Projects/Venice/Center/Projects/IQP_public/E00/Tourism/E00_Report-Tourism.pdf
[15.02.2008]

- City of York**, 1997. Key Statistics of York Tourism
<http://www.cityofyork.com/econfact/keystats.htm> [13.02.2008]
- Coccossis, H. ve Parpairis, A.**, 1997. Environment and Tourism Issues. Local Identity and Heritage Management, Perception and Evaluation of Cultural Landscapes: Proceedings of an International Symposium, Eds. Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Ed., Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Zakynthos, December 1997
- Daifuku, H.**, 1975. Introduction: Urban Retrieval Too, *The Conservation of Cities*, pp. 9-23, Ed. UNESCO, Croom Helm, London
- Demirtaş, N.**, 2003. Turistik Ürün Çeşitlendirmede Otantik Değerler Örnek Olay: Beypazarı
<http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/DEMIRTAS.doc>
[15.09.2007]
- Denizli Ticaret Odası**, 2007. Ekonomik Yönü ile Denizli 2007, Denizli Ticaret Odası Yayınları
- Denizli Valiliği**, 2006. Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, <http://www.denizlikulturturizm.gov.tr/tr/content.asp?id=371>
[26.10.2008]
- Denizli Yıllığı**, 1967. Ayyıldız Matbaası, Ankara
- DİE**, 2000. Genel Nüfus Sayımı, Denizli
- Dinçer, B. ve Özaslan, M.**, 2004. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2004/ilce.pdf> [12.05.2008]
- Doğan, E.**, 2006. Buldan'ın Kültürel Varlıklarının Değerlendirilmesi ve Turizm Potansiyeli, Buldan Sempozyumu Bildirileri, **c.1**, 251-260
- Doğan, H. Z.**, 2004. Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri, Detay Yayıncılık, Ankara
- Doukellis, P.N. and Mendoni, L.G.**, 1997. Perception and Evaluation of Cultural Landscapes: Proceedings of an International Symposium, Eds. Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Zakynthos, Ed., Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Zakynthos, December 1997
- Ekinci, O.**, 2004. İpekyolu-Kültür Yolu Paneli
<http://www.tarihiKentlerBirligi.org/icerik/haberDetay.asp?newsID=64>
[22.06.2007]
- Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., Dirmenci, T.**, 2004. Buldan(Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması 2003, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, **2**, 187-218
- Feilden, B. M., Jokilehto, J.**, 1993. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, Roma.
- Fersan, N.**, 1980. Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile İlgili Bir Yöntem Araştırması, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü**, 1999. ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü, <http://www.restorasyonmerkezi.com/forum/uluslararası>

mevzuat/749-icomos-geleneksel-mimari-miras-tuzugu.html
[26.10.2008]

Gezici, F., 1998. Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Amacında Turizm Eylemlerinin Etkisi: Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gözlükaya, T., 2005a. Denizli İlinde Tekstil Sektörünün Gelişimi ve İl Ekonomisine Katkıları, EGEV (2003) Denizli İl Raporu
http://www.icisleri.gov.tr/_Icisleri/WPX/tez122006%20.doc
[26.10.2008]

Gözlükaya, T., 2005b. Denizli İlinde Tekstil Sektörünün Gelişimi Ve İl Ekonomisine Katkıları, İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, (1996–2003)
http://www.icisleri.gov.tr/_Icisleri/WPX/tez122006%20.doc;DPT
[26.10.2008]

Gülmez, G., 2006. Dünya Mirasında Türkiye, ed. Gül Pulhan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.

Gün, A. ve Aksoy, B., 2006. Buldan İlçesi Tarımsal Ürün Deseninin Genel Bir Değerlendirmesi, Buldan Sempozyumu Bildirileri, **c.2**, 817-832

Günay, R., 1999. Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, YEM Yayınları, İstanbul

Günay, R., 1976. Safranbolu Evleri ve Koruma Gereği, *Sanat Dünyamız*, Yıl 3, **2/8**, 14-20.

Hasic, T. ve Roberts, A., 2000. The Future of Regions, *Colluqui: Cornell Journell of Planning and Urban Issues*, **vol XV**, 83-99, Ithaca, NY

<http://www.buldan.bel.tr> [20.12.2008]

<http://www.buldan.gov.tr> [20.12.2008]

<http://www.denizliso.tobb.org.tr/duyurular/afyon.pdf> [20.12.2008]

ICOMOS, 2002. Principles And Guidelines For Managing Tourism At Places Of Cultural And Heritage Significance, International Cultural Tourism Charter
[http://www.icomos.org/australia/images/pdf/ICOMOS%20International%20Cultural%20Tourism%20Charter%20\(English\).pdf](http://www.icomos.org/australia/images/pdf/ICOMOS%20International%20Cultural%20Tourism%20Charter%20(English).pdf)
[17.10.2008]

İller Bankası, 1949. Belediyeler Yıllığı, Cilt 1, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara

İlyasoğlu, A. ve Soytemel, E., 2002. Buldan ve Çevresi Sözlü Tarih Belgeleme Projesi: Bulgular İzlenimler ve Değerlendirmeler, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları* **1/2**, 23-89

İlyasoğlu, A., 2002. Geleneksel Dokumanın Bugünü ve Geleceği, *Kültürle Büyümek*, 24-25, TÜBA-TÜKSEK

İnce, Y., 2003. Safranbolu Tarihsel Kent Dokusunun Korunması, *Türkiye'de mimarlık değerlerinin korunmasında ilk adımlar : Safranbolu 1975-*

- 1980, Ed. Kuş, A., Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet Birliği Yayınları, Safranbolu.
- Karaman, A.**, 1996. Sürdürülebilir Çevre Kavramı Çerçevesinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı: Bir Yöntem, Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul
- Kerimoğlu, E.**, 2004. İstanbul'un Şehirsel Turizm Talebi Doğrultusunda Turizm Stratejilerinin Belirlenmesi, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kocapınar, S.**, 2003. Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı, Çankırı
- Kotler, P., Bowen, J. ve Makens, J.**, 1999. Marketing for Hospitality an Tourism, Second Edition, Upper Saddle River: Prentice-Hall
- Köseoğlu, İ.**, 2007. Bergama'daki Tarihi Çevre ve Turizmin Özet Durumu, Bergama Belediyesi
- Köşklük, N.**, 2001. Buldan Tarihi Çevre Dokusu Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kuban, D.**, 1976. Safranbolu'yu Niye Korumalı, *Politika*, 13 Ağustos
- Lauritzen, P.**, 1986. Venice Preserved, Adler & Adler, Bethesda, Maryland
- Lumsdon, L.**, 1997. Tourism Marketing, Oxford:International Thomson Business Press
- MacCannell, D.** 1989. The Tourist: A New Theory of the Leisure Class, Macmillan Press, London.
- Meethan, K.**, 1997. York: Managing the Tourist City, *Cities*, **v.14**, no:6, 333-342
- Mimarlar Odası**, 2007. Kültürel Peyzaj Alanları Korunmalı ve Toplum Yararına Kullanılmalıdır
<http://www.tmmob.org.tr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=2258> [09.10.2008]
- Mordue, T.**, 2005. Tourism, Performance and Social Exclusion in 'Olde York' *Annals of Tourism Research*, **32 (1)**, 179-198
- Morgan, N.**, 2007. Destinasyon Markalarını Geliştirmek/ Yerel ve Global Mücadele, "Turizmde Markalaşma" *Seminer Raporu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 26-28 Eylül 2007, Palma de Mallorca, İspanya, 18-21
www.turizmdebusabah.com/images/0142008_Turizmde_Marklasma_Semineri_rapor.pdf [20.10.2008]
- Mossetto, G.**, 1995. An Alternative Route in Venice, *Proceedings of the International Seminar "Alternative Tourism Routes in Cities of Art"*, Ed., van der Borg, J., 24-25 June 1994, Venice, Italy.
- Murtas, D.**, 1997. Ecomuseo of the Ancient Terraces and Vineyard Cultivation, Perception and Evaluation of Cultural Landscapes: Proceedings of an International Symposium, Eds. Doukellis, P.N., and Mendoni, L.G., Zakynthos, December 1997.

- Orbaşı, A.**, 2000a. Tourist in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management, E&FN Spon press, London.
- Orbaşı, A.**, 2000b. Is Tourism Governing Conservation in Historic Towns?, *Journal of Architectural Conservation*, **3**, 7-19
- Özdoğan, N. Z.**, 1988. Safranbolu Çeşme Mahallesi'nde Arasta Arkası Sokağı Meydan Ve Çarşı Üzerine Bir SİT Koruma Önerisi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Rinaldo, M.**, 1975. Italy: The Other Venice, *The Conservation of Cities*, Ed., UNESCO, pp.159-177, Croom Helm, London.
- Santur, A., Kahveci, M., Bahşişoğlu, A. ve Akbulut, S.**, 2002. Buldan (Denizli) Etnografik Belgeleme Alan Araştırması Teknik Raporu, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri, (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları*, **1/2**, 17-22
- Sarlin, A.**, 2005. Nature and Culture as a Resource, *Curonian Spit National Park, Lithuania Report* (25-27 Nisan, 2005)
<http://www.coastsust.eu/dmdocuments/Report%20Lithuania%2025-27.4.2006.doc> [09.12.2008]
- Seçkin, N.**, 2002. Buldan Bağ Evleri, *Kültürle Büyümek*, 22-23, TÜBA-TÜKSEK
- Seçkin, N.**, 2003. Buldan'da Kırsal Mimari, *Kültürle Büyümek*, 12-13, TÜBA-TÜKSEK
- Sontag, S.**, 1977. On Photography, Harmondsworth: Penguin.
- Szabo, I.**, 2005. The Role of Governments in Product Development for Cultural Tourism, *WTO European Meeting*, 20-21 June 2005, Belgrad
<http://www.unwto.org/regional/europe/PDF/2005/belgrade/szabo.pdf> [26.10.2008]
- Şahin, İ.**, 2004. Türkiye'de Kentsel Koruma Politikalarının Gelişimine Yardımcı Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, 2005a. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Bir Ortak Miras, Avrupa Konseyi Kampanyası*, Eylül 1999- Eylül 2000
<http://www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF34B8FF67F6C5B31A> [14.10.2008]
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, 2005b. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*
<http://www.kultur.gov.tr/teftis/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFF060F3652013265D69CD69CF44AAF79CF> [14.10.2008]
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, 2005c. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Uluslararası Boyuttaki Çalışmalar*
<http://www.turizm.gov.tr/TR/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFF7E7F2B691D9F0097A4711A7029DFDDEA> [14.10.2008]
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, 2005d. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Dünya Miras Listesinin Hazırlanması*

<http://kvmgm.kultur.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF88F742D0D711251AD2159C2926A9E50> [14.10.2008]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005e. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Dünya Miras Listesinde Türkiye*
<http://www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF3D828A179298319F9B93B76674042401> [14.10.2008]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005f. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Restorasyon Başarıları*
<http://www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1279C58074C315370046571F068D009C> [22.06.2007]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005g. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Web Sitesi, *Kentsel Ölçekte Markalaşma Toplantısı*
<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7AFBDF5FE2807687C663EB3BA2011BDE> [23.12.2008]

Tunçer, M., 2007. Bilim, Sanat Ve Kültür Kenti Bergama'da (Pergamon) Kültürel Turizm Amaçlı Koruma Politikaları, *İnsanlığın Evrensel Kültür Mirası: Bergama Sempozyumu: Bergama'daki Tarihi Çevrenin Korunması ve Turizme Kazandırılması*. 7 – 8 Eylül 2007, Bergama

TÜBA-TÜKSEK, 2001. Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

TÜİK, 2006. Bölgesel Göstergeler, TÜİK Yayın Kataloğu

Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, 2006. Mimarlar Odası, 40. Dönem, 1. Merkez Danışma Kurulu, *Bir Dünya Mirası: Pamukkal /Hierapolis*, www.tayproject.org/haberarsiv200611.html, Denizli-Pamukkale

Türkyılmaz, Ç.C. ve Türkyılmaz, E., 2006, UNESCO Konferansı Hakkında Notlar: World Heritage and Contemporary Architecture-Managing The Historic Environment, Viyana, Mayıs 2005, *Megaron*, , c.1, sayı 2-3, 163-169
http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/0203_08_TURKYILMAZ_C.pdf [10.10.2008]

Uçkun, G. ve Türkay, O., 2003. Alternatif Turizm Türlerinin Sürdürülebilirliği, http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/UCKUN_TURKAY.doc [15.09.2007]

Uğurlu, A. ve Uğurlu, S., S., 2006. Yörenin Kültürel Kimliği Olarak Buldan Bezi, Buldan Sempozyumu Bildirileri, c.1, 275-280

Ulukavak, K., 2003. Kentin Tarihi ve Mimari Değerleri, *Türkiye'de Mimarlık Değerlerinin Korunmasında İlk Adımlar : Safranbolu 1975-1980*, Ed. Kuş, A., Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet Birliği Yayınları, Safranbolu.

Ulukavak, K., 2004. 1975'lerden 2000'lere Safranbolu, *Tarihi Kentler Birliği Safranbolu Buluşması*, Tarihi Kentler Birliği web sitesi
<http://www.tarihiKentlerBirligi.org/icerik/icerik.asp?ID=42>

UNESCO, 1972. The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

- UNESCO**, 2003. Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity, *National Candidature File of Estonia: Kihnu Cultural Space*, Volume 1, <http://www.unesco.ee/kihnu.pdf> [09.12.2008]
- UNESCO**, 2004a. UNESCO Mission to The Chinese Silk Road as World Cultural Heritage Route: A Systematic Approach Towards Identification and Nomination, UNESCO World Heritage Centre, Paris, 21-31 August 2003 <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001381/138161eo.pdf> [09.06.2008]
- UNESCO**, 2004b. Public Brochure http://whc.unesco.org/documents/publi_brochure_en.pdf [09.06.2008]
- UNESCO**, 2005. World Heritage Information KIT http://whc.unesco.org/documents/publi_infokit_en.pdf [09.06.2008]
- UNESCO**, 2006. Estonia - Information related to Intangible Cultural Heritage <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?cp=EE&topic=mp#32> [09.12.2008]
- UNESCO**, 2007. Traditional craftsmanship: Some Safeguarding Approaches <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=EN&pg=00057> [09.12.2008]
- UNESCO**, 2008a. The Criteria for Selection <http://whc.unesco.org/en/criteria/> [13.10.2008]
- UNESCO**, 2008b. What is Intangible Cultural Heritage? <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00002> [26.03.2008]
- UNWTO**, 1993. Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners, Madrid
- Uslu, A. ve Kiper, T.**, 2006. Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **3/3**, 305-314 http://nku.trakya.edu.tr/ziraat/dergi/tr/2006_3_3/10.pdf [15.09.2007]
- Uygun, B.**, 2006. Kent Markalaşması ve Sektörel Örgütlenme, Denizli Sanayi Odası, 8 Haziran 2006, Afyonkarahisar <http://www.denizliso.tobb.org.tr/duyurular/afyon.pdf> [23.12.2008]
- Van der Borg, J. and Gotti, G.**, 1995. Tourism and Cities of Art, *UNESCO/ROSTE Technical Report*, **20**, UNESCO, Venice.
- Yalçın, M. N., O. Gürpınar, Y. Altınok, N. Özer, M. Özler, H. Hoşgörmez, Ö. Ündül, Ö. Bulkan-Yeşiladalı, T. Şenyuva, A.M. Gözübol, S. Dalgıç, A. Tuğrul, H.İ. Zarif ve M. Korkanç**, 2004. Buldan (Denizli) Yöresinin Temel Jeolojik Özellikleri Ve Jeolojik Miras Envanteri, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, **2**, 169-186
- Yılmaz, Ü.**, 2006. Ekoturizm Destinasyonu Olarak Buldan, Buldan Sempozyumu Bildirileri, **1**, 243-250
- Yönet, N., A.**, 2005. Geniş Kapsamlı İyileştirme Projelerinde Sürdürülebilirlik Matrisi: Galata örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

EKLER

EK A - Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

EK B - UNESCO World Heritage List: The Criteria for Selection

**EK C - Buldan Kentsel Kültür Varlıklarının Tanıtımına Yönelik Rota
Önerisi**

EK A - Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu Sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan onyedinci oturumunda,

Kültürel mirasın ve doğal mirasın sadece geleneksel bozulma nedenleriyle değil, fakat sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle bu durumu vahimleştiren daha da tehlikeli çürüme ve tahrip olgusuyla gittikçe artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğunu not ederek,

Kültürel ve Doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiğini göz önünde tutarak,

Bu mirasın ulusal düzeyde korunmasının, korumanın gerekli kıldığı kaynakların genişliği ve kültürel varlığın toprakları üstünde bulunduğu ülkenin ekonomik, bilimsel ve teknik kaynaklarının yetersizliği nedeniyle çoğu kez tamamlanmamış olarak kaldığını göz önünde tutarak,

Örgüt yasasının, dünya mirasının muhafaza ve korunmasını sağlamak ve ilgili milletlere gerekli uluslararası sözleşmeleri tavsiye etmek suretiyle bilgi muhafazasını, arttırmayı ve yaymayı öngördüğünü hatırlatarak,

Kültürel ve doğal varlıklara ilişkin mevcut uluslararası sözleşme, tavsiye ve kararların hangi halka ait olursa olsun bu eşsiz ve yeri doldurulmaz kültür varlıklarının korunmasının dünyanın bütün halkları için önemini gösterdiğini göz önünde tutarak,

Kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnâ bir öneme sahip olduğunu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak muhafazasının gerektiğini göz önünde tutarak,

Kültürel ve doğal varlıkları tehdit eden yeni tehlikelerin vüsat ve ciddiyeti karşısında, ilgili devletin faaliyetinin yerini almamakla beraber bunu müessir bir şekilde tamamlayacak kolektif yardımda bulunarak, istisnâ evrensel değerdeki kültürel ve doğal mirasın korunmasına iştirakin, bütün milletlerarası camianın ödevi olduğunu göz önünde tutarak,

Bu amaçla, daimi bir temel üzerine ve modern bilimsel yöntemlere uygun olarak, istisnâ değerdeki kültürel ve doğal mirasın kolektif korunmasına matuf etkin bir sistemi kuran yeni hükümleri, bir sözleşme biçiminde kabulünün zorunlu olduğunu göz önünde tutarak,

Onaltıncı oturumunda bu sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar vermiş olarak, 16 Kasım 1972 tarihinde bu sözleşmeyi kabul eder.

I- Kültürel ve Doğal Mirasın Tanımları

Madde 1.- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler "**kültürel miras**" sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.

Madde 2.- Bu Sözleşmeye göre aşağıdaki eserler "doğal miras" sayılacaktır:

Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.

Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.

Madde 3.- Yukarıda 1. ve 2. maddelerde belirtilen ve kendi toprakları üzerinde bulunan çeşitli varlıkları saptayıp belirlemek bu Sözleşmeye taraf olan her devlete ait bir sorumluluktur.

II- Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslararası Korunması

Madde 4.- Bu Sözleşmeye taraf olan devletlerden her biri 1. ve 2. maddelerde sözü edilen ve topraklarında bulunan kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve gelecek kuşaklara iletilmesinin sağlanması görevinin öncelikle kendisine ait olduğunu kabul eder. Bunun için kaynaklarını sonuna kadar kullanarak ve uygun olduğunda özellikle mali, sanatsal, bilimsel ve teknik alanlarda her türlü uluslararası yardım ve işbirliği sağlayarak elinden geleni yapacaktır.

Madde 5.- Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet topraklarındaki kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri amacıyla etkili ve faal önlemlerin alınmasını sağlamak için, mümkün olduğunca her ülkenin kendi koşullarına uygun biçimde şu çabaları gösterecektir:

a) Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek;

b) Kùltürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, halen mevcut değilse, topraklarında bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurmak;

c) Bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve Devletin kùltürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek;

d) Bu mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve malî önlemleri almak; ve

e) Kùltürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri konularında eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını veya geliştirilmesini desteklemek ve bu alandaki bilimsel araştırmaları teşvik etmek,

Madde 6.-

1. Bu Sözleşmeye taraf olan Devletler, 1. ve 2. maddelerde sözü edilen kùltürel ve doğal mirasın toprakları üzerinde bulunduğu devletlerin egemenliğine tam olarak saygı göstererek ve ulusal yasaların sağladığı mülkiyet haklarına zarar vermeden, bu tür mirasın, bütün uluslararası toplum tarafından işbirliği ile korunması gereken evrensel bir miras olduğunu kabul ederler.

2. Taraf devletler, 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında belirtilen kùltürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası ve devamının sağlanması konularında bu mirasa sahip olan devletler istediği takdirde yardım etmeyi bu Sözleşme hükümleri uyarınca üstlenirler.

3. Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet, Sözleşmeye taraf olan diğer devletlerin topraklarında bulunan ve 1. ve 2. maddelerde sözü edilen kùltürel ve doğal mirasa doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zarar verebilecek kasıtlı önlemleri almamayı üstlenir.

Madde 7.- Bu Sözleşmenin amacı bakımından, dünya kùltürel ve doğal mirasının uluslararası alanda korunması deyimi, Sözleşmeye Taraf olan Devletlerin kùltürel miraslarını saptama ve koruma çabalarına destek olmaya matuf bir uluslararası işbirliği ve yardım sisteminin kurulması olarak anlaşılabacaktır.

III- Dünya Kùltürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetlerarası Komite

Madde 8.-

1. İstisnaî evrensel değere sahip kùltürel ve doğal mirasın korunması için bu Sözleşmeye Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü çerçevesinde "Dünya Mirası Komitesi" adı altında bir Hükümetler arası Komite kurulmuştur. Komite, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü Genel Konferansı'nın olağan oturumu sırasında genel kurul olarak toplanan ve Sözleşmeye Taraf Devletlerce seçilen 15 Taraf Devletten oluşacaktır. Komite üyesi Devletlerin sayısı, Genel

Konferansın, bu sözleşmenin en az 40 Devlet için yürürlüğe girişini izleyen olağan oturumunun yapıldığı tarihten itibaren 21'e yükseltilecektir.

2. Komite üyelerinin seçiminde, dünyanın değişik bölge ve kültürlerinin adilâne bir biçimde temsili güvence altına alınacaktır.

3. Kültürel Varlığın Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezinin (Roma Merkezi) bir temsilcisi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) bir temsilcisi ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (IUCN) bir temsilcisi ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansının olağan oturumu sırasında genel kurul olarak toplanan Sözleşmeye taraf Devletlerin isteği üzerine benzer amaçlı diğer hükümetlerarası veya hükümet dışı örgütlerin temsilcileri anılan Komite'nin toplantılarına danışman olarak katılabilirler.

Madde 9.-

1. Dünya Mirası Komitesine üye Devletlerin görev süreleri, Genel Konferansın, Komite üyeliğine seçildikleri olağan oturumunun sonundan, bunu izleyen üçüncü olağan oturumunun sonuna kadar sürecektir.

2. Ancak, ilk seçim sırasında atanan üyelerin üçte birinin görev süreleri, Genel Konferansın, üyeliğe seçildikleri olağan oturumunu izleyen ilk olağan oturumunun sonunda sona erecektir; aynı zamanda atanan diğer üçte bir üyenin görev süresi de Genel Konferansın seçildikleri olağan oturumunu izleyen ikinci olağan oturumunun sonunda sona erecektir. Bu üyelerin isimleri Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı Başkanı tarafından, İlk seçimden sonra kura ile belirlenecektir.

3. Komiteye üye Devletler, temsilcilerini kültürel ve doğal miras alanında yetkili kişiler arasından seçeceklerdir.

Madde 10.-

1. Dünya Mirası Komitesi kendi iç tüzüğünü kabul edecektir.

2. Komite, belirli sorunlar hakkında danışmada bulunmak üzere, özel veya resmî örgütleri veya kişileri her zaman toplantılarına katılmaya çağırabilir.

3. Komite, görevlerinin yerine getirilmesi bakımından gerekli gördüğü danışma organlarını kurabilir.

Madde 11.-

1. Bu Sözleşmeye Taraf olan her Devlet, kültürel ve doğal mirasının bir parçasını oluşturan, kendi topraklarında bulunan ve bu maddenin 2. paragrafındaki listeye girmesi uygun olan kültürel varlıklarının bir envanterini, mümkün olan en kısa sürede, "Dünya Kültür Mirası Komitesi"ne sunacaktır. Nihai addedilmeyecek olan bu envanter söz konusu kültürel varlığın yerini ve önemini gösteren belgeleri ihtiva edecektir.

2. Komite, 1. Paragraf uyarınca Devletlerce verilen envanterlere dayanarak, bu Sözleşmenin 1. ve 2. maddelerinde tanımlandığı üzere, saptamış olacağı ölçütlere göre istisnâ evrensel değerde mütalâa ettiği, kültürel veya doğal mirasın parçasını oluşturan varlıkların bir listesini yapacak, güncel hale getirecek ve "Dünya Kültür Mirası Listesi" başlığı altında yayınlanacaktır. En geç her iki yılda bir, güncelleştirilmiş bir liste dağıtımına tâbi tutulacaktır.

3. Bir varlığın Dünya Kültür Mirası Listesine alınması, ilgili Devletin onayını gerektirir. Üzerinde birden çok devletin egemenlik veya kaza hakkı iddiasında bulunduğu bir toprakta bulunan bir kültürel varlığın listeye alınması anlaşmazlığa taraf olan devletlerin haklarını hiç bir biçimde etkilemeyecektir.

4. Komite, Dünya Kültür Mirası Listesi'nde bulunup korunması için çok büyük çapta çalışmaları gerektiren ve bu maksatla işbu Sözleşme çerçevesinde yardım talep edilmiş olan kültürel varlıkların bir listesini, "Tehlike Altındaki Dünya Kültür Mirası Listesi" başlığı altında durum gerektirdikçe düzenleyecek, güncelleştirecek ve yayınlayacaktır. Söz konusu liste, gerekli çalışmaların tahminî bedelini de içerecektir. Liste, kültürel ve doğal mirası oluşturan varlıklardan, yalnız hızlı bozulma nedeniyle yok olma tehdidi, büyük çapta resmî veya özel projeler veya hızlı kentsel veya turistik gelişim projeleri; toprağın kullanım veya mülkiyetindeki değişikliklerin neden olduğu tahribat; bilinmeyen nedenlere bağlı büyük değişiklikler; herhangi bir nedenle bir varlığın terkedilmesi; silâhlı bir çatışmanın çıkması veya çatışma tehdidi; âfet ve felâketler; ciddi yangınlar, depremler, yer kaymaları; volkanik patlamalar; su düzeyindeki değişimler, su baskınları ve gelgit dalgaları gibi ciddi ve belirgin tehlikelerin tehdidi altında bulunanları içerebilir. Âcil ihtiyaç halinde Komite, herhangi bir zamanda tehlike altındaki Dünya Kültür Mirası uyurabilir.

5. Komite, kültürel veya doğal mirasa ait bir varlığın bu maddenin 2. ve 4. paragraflarında belirtilen iki listeden her birine dahil edilmesinde temel alınacak ölçütlerin tanımını yapacaktır.

6. Bu maddenin 2. ve 4. paragraflarında belirtilen iki listeden birine dahil edilme isteğini reddetmeden önce, Komite, söz konusu edilen kültürel veya doğal varlığın toprakları üzerinde bulunduğu devlete danışacaktır.

7. Komite, ilgili Devletlerin onayıyla, bu maddenin 2. ve 4. paragraflarında atıfta bulunulan listelerin hazırlanması için gerekli olan çalışma ve araştırmaları koordine ve teşvik eder.

Madde 12.- Kültürel ve doğal mirasa ait olan bir varlığın 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında sözü edilen her iki listeye de dahil edilmemiş olması hiçbir şekilde onun bu listelere dahil edilme sonucu olanlar dışındaki amaçlar için istisnâ değeri olmadığı anlamına gelmeyecektir.

Madde 13.-

1. Dünya Kültür Mirası Komitesi, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin, topraklarında bulunan ve 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında sözü edilen listelere dahil olan veya dahil edilmesi muhtemel bulunan Kültürel ve doğal mirasın bir parçasını oluşturan varlıklara ilişkin olarak yaptıkları, uluslararası yardım isteklerini alır ve inceler. Bu

tür istekler, bu tür varlıkların korunmasını, muhafazasını, teşhirini veya yenilenmesini sağlamaya yönelik olabilir.

2. Bu maddenin 1. paragrafı çerçevesindeki uluslararası yardım istekleri, ön incelemeler daha ileri araştırmaların yararlı olacağını gösterdiği takdirde, 1. ve 2. maddelerde tanımlanan kültürel ve doğal varlıkların saptanmasıyla ilgili olabilir.

3. Komite, bu isteklere ilişkin olarak yapılacak olan işlemi kararlaştıracak, uygun olması durumunda yapacağı yardımın niteliği ve boyutunu belirleyecek ve gerekli tertiplerin ilgili hükümet ile kendi adına alınması için yetki verecektir.

4. Komite, çalışmaları için bir öncelik sırası saptayacaktır. Bunu yaparken, koruma gerektiren kültür varlığının dünya kültürel ve doğal mirası içindeki önemini, bir doğal çevreyi veya dünya milletlerinin dehasını ve tarihini en iyi biçimde temsil niteliği olan varlığa uluslararası yardım yapılması zorunluluğunu, yapılacak işin ivediliğini, tehdit altındaki varlıkların topraklarında bulunduğu Devletlerin kaynaklarının durumunu ve özellikle, kendi olanaklarıyla bu tür varlıkları ne dereceye kadar koruyabildiklerini göz önünde bulunduracaktır.

5. Komite, uluslararası yardım yapılmış olan varlıklarla ilgili olarak bir listeyi hazırlayacak, güncelleştirecek ve duyuracaktır.

6. Komite, bu Sözleşmenin 15. maddesi gereğince kurulan Fon'un kaynaklarının kullanımı konusunda karar sahibi olacaktır. Bu kaynakları arttırma yollarını arayacak ve bu amaç için faydalı bütün tedbirleri alacaktır.

7. Komite, bu Sözleşmenin amaçlarına benzer amaçları olan, uluslararası ve ulusal örgütler ve hükümetlerarası veya hükümet dışı örgütlerle işbirliği yapacaktır. Komite, programlarının ve projelerinin uygulanması için, bu tür örgütlere özellikle Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi'ne (Roma Merkezi), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'ne (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'ne (IUCN) ve ayrıca resmi ve özel kurum ve kişilere çağrıda bulunabilir.

8. Komitenin kararları oylamada bulunan ve oy veren üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınır. Komite üyelerinin çoğunluğu, nisabı oluşturur.

Madde 14.-

1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü tarafından atanan bir Sekreteryaya Dünya Kültür Mirası Komitesine yardımcı olur.

2. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü, Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi'nin (Roma Merkezi), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (IUCN) ihtisasları ve imkânları dahilinde hizmetlerinden azami şekilde yararlanarak, Komite'nin belgelerini, toplantılarının gündemini hazırlayacak ve kararlarının uygulanmasından sorumlu olacaktır.

IV- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Fonu

Madde 15.-

1. İstisnâî Evrensel Değeri olan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını korumak için "Dünya Mirası Fonu"adı altında bir Fon kurulmuştur.

2. Fon, UNESCO'nun Malî tüzüğü hükümlerine uygun olarak vakıf şeklinde teşkil edilecektir.

3. Fon'un kaynakları aşağıdakilerden oluşacaktır.

a) Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin yaptıkları zorunlu ve gönüllü katkılar;

b) Aşağıdaki kaynaklardan sağlanabilecek katkı, hibe ve bağışlar;

i) Diğer Devletler;

ii) Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Sisteminin diğer örgütleri, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve diğer hükümetlerarası örgütler;

iii) Resmi veya özel kurum ve kişiler,

c) Fon'un kaynaklarından sağlanan her türlü faiz geliri;

d) Fon'un yararına düzenlenen faaliyetlerden sağlanan bağış ve gelirler ve

e) Dünya Mirası Komitesi'nce hazırlanacak Fon yönetmeliğinde belirtilen diğer bütün kaynaklar.

4. Fon'a yapılan katkılar ve Komite için sağlanmış olan diğer tür yardımlar ancak Komite'nin belirleyeceği amaçlar için kullanılabilir. Komite, yalnız belirli bir program veya projede kullanılmak üzere yapılan katkılar, bu program veya projenin yürütülmesinin komitece kararlaştırılmış olması şartıyla kabul edebilir. Fon'a yapılan katkılar hiçbir siyasal koşula bağlanamaz.

Madde 16.-

1. Bu Sözleşmeye taraf Devletler ilâve gönüllü katkıda bulunma hakları haleldar edilmeden Dünya Mirası Fonuna muntazaman iki yılda bir katkıda bulunmayı taahhüt ederler. Bu katkıların bütün Devletlere uygulanabilecek tek bir yüzdeye göre hesaplanan miktarı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı sırasında, toplanan sözleşmeye taraf Devletlerin genel kurulu tarafından kararlaştırılacaktır. Genel Kurulun bu kararı, bu maddenin 2. paragrafında öngörülen beyanı yapmamış olan, hazır bulunan ve oy veren Taraf devletlerin çoğunluğu ile alınır. Sözleşmeye taraf Devletlerin zorunlu katkısı hiç bir surette Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün mutlak bütçesine yaptıkları katkının % 1' inden fazla olamaz.

2. Ancak, bu Sözleşmenin 31. ve 32. maddelerinde atıfta bulunulan her Devlet, onay, kabul veya katılma belgelerinin verilmesi sırasında bu maddenin 1. paragrafı hükümleriyle bağlı olmayacağını bildirebilir.

3. Bu maddenin 2. paragrafında sözü edilen bildirim yapmış olan Sözleşmeye Taraf bir Devlet, her an Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörünü haberdar ederek sözü geçen bildirim geri alabilir. Ancak bildirimin geri alınması, bu Devletin zorunlu katkısı bakımından, Sözleşmeye Taraf olan Devletlerin bir sonraki Genel Kurulu tarihine kadar hüküm ifade etmeyecektir.

4. Komite'nin faaliyetlerini etkili biçimde planlayabilmesi için, bu Sözleşmeye taraf olan Devletlerden bu maddenin 2. paragrafında sözü edilen bildirim yapmış olan Taraf Devletlerin katkıları, düzenli olarak her iki yılda bir ödenecek ve bu katkı, bu maddenin 1. paragrafı hükümleriyle bağlı oldukları takdirde ödeyecekleri katkılardan az olmayacaktır.

5. Bu Sözleşmeye taraf olan herhangi bir Devlet, içinde bulunulan yıl ile ondan hemen önceki yıla ait zorunlu veya gönüllü katkılarından borçlu ise Dünya Kültür Mirası Komitesi üyeliğine seçilemeyecektir; ancak bu hüküm ilk seçime uygulanmayacaktır.

Komite üyeliğinde bulunan böyle bir Devletin görev süresi, bu Sözleşmenin 8. Maddesinin 1. paragrafında belirtilen seçimler yapıldığı zaman sona erer.

Madde 17.- Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletlere, Sözleşmenin 1. ve 2. maddelerinde tanımlanan Kültürel ve doğal mirasın korunması için yardım sağlamak amacıyla ulusal, resmi ve özel vakıf veya dernekler kurmayı öngörür veya kuruluşunu teşvik ederler.

Madde 18.- Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletler Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü himayesinde Dünya Mirası Fonu yararına uluslararası fon toplama kampanyalarının örgütlenmesine yardımcı olacak, 15. maddenin 3. paragrafında sözü edilen organların para toplamasını kolaylaştıracaklardır.

V- Uluslararası Yardımın Koşulları ve Düzenlenmesi

Madde 19.- Taraf olan herhangi bir Devlet topraklarında bulunan istisnâ evrensel değere sahip kültürel ve doğal mirasın bir parçasını oluşturan varlıklar için uluslararası yardım isteyebilir. Elinde bulunan ve Komite'nin bir karara varmasını sağlayacak nitelikteki 21.maddede öngörülen bilgi ve belgeleri de bu yardım istemiyle birlikte Komiteye sunar.

Madde 20.- 13. maddenin 2. paragrafının, 22. maddenin (c) fıkrası ve 23. maddenin hükümlerine bağlı olarak, bu Sözleşmeyle sağlanan uluslararası yardım, kültürel ve doğal mirasın parçasını oluşturan varlıklardan yalnız Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin 11.maddesinin 2. ve 4.paragraflarında belirtilen listelerden birine girmesine karar verdiği veya karar verebileceği varlıklara yapılabilir.

Madde 21.-1. Dünya Mirası Komitesi, Uluslararası yardım isteklerini değerlendirme usullerini saptayacak ve özellikle tasarlanan faaliyet, gerekli çalışma, bunlara ait

fiyat tahmini, ivedilik derecesi ve yardımı isteyen Devletin kaynaklarının bütün harcamaları karşılayamamasının nedenlerini içerecek yardım talebinin muhtevasını belirleyecektir. Bu tür talepler, mümkün olduğunca uzman raporlarıyla desteklenmelidir.

2. Felâket ve doğal âfetler nedeniyle yapılan talepler, âcil çalışma gerektirebilmeleri nedeniyle, bu tür hadiselerle karşı bir ihtiyat fonu ayırmış bulunması gereken Komite tarafından hemen, öncelikle değerlendirmeye alınmalıdırlar.

3. Komite, bir karara varmadan önce gerekli gördüğü inceleme ve danışmalarda bulunacaktır.

Madde 22.- Dünya Kültür Mirası Komitesi'nce verilen yardımlar aşağıdaki biçimlerde olabilir:

a) Bu sözleşmenin 11. maddesinin 2. ve 4. paragraflarında tanımlandığı üzere kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesinden çıkan sorunlarla ilgili sanatsal, bilimsel ve teknik incelemeler,

b) Onaylanan çalışmanın doğru biçimde yürütülmesini sağlamak için uzmanların, teknisyenlerin ve nitelikli işgücünün temini,

c) Kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında her düzeydeki görevli ve uzmanların eğitimi,

d) İlgili Devletlerin sahip olmadığı veya elde edebilecek durumda olmadığı araçların sağlanması,

e) Uzun vadede ödenebilecek düşük faizli ve faizsiz borçlar,

f) İstisnâî durumlarda ve özel nedenlerle, geri ödenmesi gerekmeyen hibeler.

Madde 23.- Dünya Kültür Mirası Komitesi, ulusal veya bölgesel merkezlere de kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında bütün düzeylerdeki görevli ve uzmanların eğitimi konusunda uluslararası yardım sağlayabilir.

Madde 24.- Büyük çaptaki uluslararası yardımdan önce, ayrıntılı bilimsel, ekonomik ve teknik incelemelerde bulunulacaktır. Bu incelemeler, doğal ve kültürel mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi için en ileri teknikleri araştırarak ve sözleşmenin amaçlarıyla uyumlu olacaktır. İncelemeler, ilgili devletin mevcut kaynaklarının rasyonel kullanımı yollarını da araştıracaktır.

Madde 25.- Genel bir kural olarak, gerekli çalışmanın bedelinin yalnız bir bölümü uluslararası toplum tarafından karşılanacaktır. Uluslararası yardımdan yararlanan devletin katkısı, kaynaklarının buna elverişli olmaması dışında her program veya projeye ayrılan tüm kaynakların önemli bir payını oluşturacaktır.

Madde 26.- Dünya Kültür Mirası Komitesi ve yardım alan devlet yaptıkları anlaşmayla, bu sözleşme hükümleri gereği uluslararası yardım sağlanan bir program

veya projenin yürütüleceği koşulları saptayacaklardır. Anlaşmayla koyulan kurallara uygun olarak himaye altına alınmış varlığın korunmasına, muhafazasına ve teşhirine devam etme sorumluluğu bu uluslararası yardımı alan devlete ait olacaktır.

VI- Eğitim Programları

Madde 27.-

1. Bu Sözleşmeye taraf devletler, kendi halklarının sözleşmenin 1. ve 2. maddelerinde tanımlanan kültürel ve doğal mirasa karşı bağlılık ve saygı hislerini güçlendirmek için, bütün uygun araçlarla ve özellikle eğitim ve tanıtma programlarıyla çaba göstereceklerdir.

2. Taraf Devletler, kamuoyunu, kültür mirasını tehdit eden tehlikelerden ve Sözleşmenin uygulanması için yürütülen etkinliklerden geniş biçimde haberdar etmeyi taahhüt ederler.

Madde 28.- Sözleşme çerçevesinde uluslararası yardım alan bu sözleşmeye taraf devletler, kendisi için yardım alınan kültürel varlığın öneminin ve bu yardımın oynadığı rolün bilinmesi için uygun önlemleri alacaklardır.

VII- Raporlar

Madde 29.-

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Kuruluna, onun tarafından belirlenen tarih ve biçimde verecekleri raporlarda, kabul ettikleri yasal ve idari hükümler ve bu sözleşmenin uygulanması için yaptıkları diğer işlemler hakkında bu alanda kazandıkları tecrübenin ayrıntıları ile birlikte bilgi vereceklerdir.

2. Bu raporlar Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin dikkatine sunulacaktır.

3. Komite, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı'nın her olağan oturumunda faaliyetleri hakkında rapor verecektir.

VIII- Son Hükümler

Madde 30.- Bu Sözleşme, beş metni de aynı derecede geçerli olmak üzere, Arapça, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca olarak hazırlanmıştır.

Madde 31.-

1. Bu sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütüne üye devletlerin kendi anayasal yöntemlerine göre onaylarına ve kabullerine tâbi olacaktır.

2. Onay veya kabul belgeleri Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi edilecektir.

Madde 32.-

1. Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü üyesi olmayıp, örgütün Genel Konferansı tarafından sözleşmeye katılmaya çağrılan bütün devletlerin katılmasına açık olacaktır.

2. Katılma bir katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi ile gerçekleştirilir.

Madde 33.- Bu Sözleşme, yirminci onay, kabul veya katılma belgesinin tevdi tarihinden üç ay sonra, fakat sadece onay, kabul veya katılma belgelerini bu veya önceki bir tarihte tevdi eden devletler bakımından yürürlüğe girecektir. Diğer her devlet için, Sözleşme kendi onay, kabul veya katılma belgesinin tevdiinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 34.- Aşağıdaki hükümler, Sözleşmeye taraf olan Devletlerden federal veya üniter olmayan anayasal sisteme sahip olanlarına uygulanacaktır.

a) Bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasının federal veya merkezî yasal gücün yargı yetkisi alanına girdiği hallerde, federal ve merkezî hükümetin yükümlülükleri, federal devlet olmayan taraf devletlerinkilerle aynı olacaktır.

b) Bu Sözleşmenin uygulanmasının, federasyonun anayasal sistemi icabı, yasal önlemler almakla yükümlü tutulmayan ve federasyonu oluşturan her bir devlet, ülke, eyalet veya kantonun yargı yetkisi alanına girdiği hallerde Federal Hükümet, anılan hükümleri, kabulü tavsiyesiyle böyle devletlerin, ülkelerin, eyaletlerin veya kantonların yetkili makamlarının bilgisine sunar.

Madde 35.-

1. Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet Sözleşmeden çekilebilir.

2. Çekilme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi edilecek yazılı bir belgeyle duyurulacaktır.

3. Çekilme, çekilme belgesinin alınmasından 12 ay sonra geçerli olacaktır. Bu, çekilen Devletin mali yükümlülüklerini, çekilmenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar etkilemeyecektir.

Madde 36.- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü, Örgüte üye Devletlere, 32. maddede sözü edilen Örgüte üye olmayan devletlere ve Birleşmiş Milletlere 31. ve 32. maddelerde belirtilen bütün onay, kabul ve katılma belgelerinin ve 35. maddede belirtilen çekilme belgelerinin tevdi edildiğini bildirecektir.

Madde 37.-

1. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı tarafından tadil edilebilir. Bununla beraber, böyle bir tadil yalnızca tadil edilmiş Sözleşmeye taraf olacak devletleri bağlar.

2. Eğer Genel Konferans bu Sözleşmeyi tamamen veya kısmen değiştiren yeni bir Sözleşme benimserse, yeni Sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, bu Sözleşme tadil edilen Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onaya, kabule veya katılmaya açık olmayacaktır.

Madde 38.- Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 102. maddesi uyarınca, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörünün isteği üzerine Birleşmiş Milletler Sekreteryasınca tescil edilecektir.

(<http://www.milliparklar.gov.tr/ayhd/Mevzuat/Yabanci/Kulturel.htm>, 14.10.2008)

EK B – UNESCO World Heritage List: The Criteria for Selection

Cultural criteria Natural criteria

Operational Guidelines 2002 (i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi) (i) (ii) (iii) (iv)

Operational Guidelines 2005 (i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi) (viii) (ix) (vii) (x)

Selection criteria:

- i. to represent a masterpiece of human creative genius;
- ii. to exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design;
- iii. to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared;
- iv. to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history;
- v. to be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change;
- vi. to be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance. (The Committee considers that this criterion should preferably be used in conjunction with other criteria);
- vii. to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance;
- viii. to be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features;
- ix. to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals;
- x. to contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation.

(<http://whc.unesco.org/en/criteria/>, 14.10.2008)

EK C – Buldan Kentsel Kltr Varlıklarının Tanıtımına Ynelik Rota nerisi

Rota ilk kısım: Başlangıç noktası, Dört Eylül �lkokulu �n�
Rota ilk kısım: Güzergah y�n�
Rota ilk kısım: Rota üzerinde yer verilen kültür varlıkları
Rota isteğe bağlı kısım: Güzergah y�n�
Rota isteğe bağlı kısım: Rota üzerinde yer verilen kültür varlıkları
Rota ikinci kısım: Başlangıç noktası, Eski Yukarı Park
Rota ikinci kısım: Güzergah y�n�
Rota ikinci kısım: Rota üzerinde yer verilen kültür varlıkları
Rota ikinci kısım: Bitiş noktası, T. Tarakçı Parkı-Dört Eylül �lkokulu �n�

şekil C.1: Rota Lejandı

- Rota ilk kısım: Dört Eylül Mah. ve Çarşı Mah.

Şekil C.2: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan

Şekil C.3: Başlangıç noktası: Dört Eylül İlkokulu önü

Şekil C.4: Dört Eylül İlkokulu ve önündeki alan, havadan fotoğraf
(Kaynak: Buldan Sempozyumu web sitesi * [14.02.2008])

*Web sitesi erişime açık değildir

Şekil C.5: Ada 80/ parsel 19

Şekil C.6: Ada 80/ parsel 19 (Dört Eylül İlkokulu)
14 Mayıs Cad. (4 Eylül Mah.)

Şekil C.7: Ada 85/ parsel 23
4 Eylül Caddesi

Şekil C.8: Ada 85/ parsel 23
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.9: Ada 85/ parsel 23 planı
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.10: Ada 85/ parsel 3
14 Mayıs Cad. – 4 Eylül Cad.

Şekil C.11: Ada 85/ parsel 3 (Ödel Evi)

Not: Kişisel talep sonucu ilk olarak tescillendirilen yapı örneğidir. İçinde halen yaşamakta olan Ödel ailesi'nin adıyla anılmaktadır

Şekil C.12: Ada 80/ parsel 1
14 Mayıs Cad.

Şekil C.13: Ada 80/ parsel 1 planı
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.14: Ada 80/ parsel 1 (4 Eylül Camii)

Not: Tescilli bir yapıdır. Yapının pencere oranları değiştirilmiştir
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge
Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.15: Ada 77/ parsel 42
14 Mayıs Cad.-Bağlayan Sok.

77/42 Zemin Kat Plan Krokisi

Şekil C.16: Ada 77/ parsel 42 planı
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.17: Ada 77/ parsel 42

Not: Geleneksel Buldan evlerine özgü nitelikler ve strüktür korunmuştur. Bağlar Sok. ile 14 Mayıs Cad. kesişiminde mukarnaslı köşe pahı yer almaktadır.
Kaynak: TÛBA-TÛKSEK 2002 yılı Kùltür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.18: 14 Mayıs Cad.

Şekil C.19: 14 Mayıs Cad./ dükkanlar

Şekil C.20: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan

Şekil C.21: Çarşı Cad.

Şekil C.22: Ada 11/ parsel 45-49

Şekil C.23: Ada 11/ parsel 49 planı

Not: Sıra dükkanlar olarak adlandırılan ticari yapılardır. Tescillidirler.
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.24: Ada 14/ parsel 10
Çarşı Cad. - Zafer Okulu Sok.

Şekil C.25: Ada 14/ parsel 10 (Çarşı Camii)

Not: Çarşı mah.'de yer aldığı için Çarşı Camii olarak adlandırılmaktadır

Şekil C.26: Ada 11/ parsel 2
Zafer Okulu Sok.-Derbent Sok.

Şekil C.27: Ada 11/ parsel 2

Şekil C.28: Ada 358/ parsel 1+3
Sabuncudüzü Sok.

Şekil C.29: Ada 358/ parsel 1+3

Şekil C.30: Ada 358/ parsel 8
Sabuncudüzü Sok.

Şekil C.31: Ada 358/ parsel 8

Şekil C.32: Ada 358/ parsel 8 planı

Not: Konut ile üretim işlevinin bir arada olduğu bu yapı, Yunanlılar Kurtuluş Mücadelesi sırasında burada kaldığı için halk arasında Yunanlılar Evi olarak bilinmektedir. Koruma Kurulu tarafından ziyaret edilmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2003 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.33: Ada 5/ parsel 9
Derbent Sok. - Bahadır Sok.

Şekil C.34: Ada 5/ parsel 9

5/9 1. ve 2. Kat Plan Krokileri

Şekil C.35: Ada 5/ parsel 9 planı

Not: Büyük ölçüde özgünlüğünü korumakta ve nitelikleriyle çevredeki yapılardan ayrılmaktadır. İç mekanda ahşap korkuluklar, kapılar ve yüklükler bozulmamış, 1. katta tualete yönlendirilen köprünün cephesinde özgün kafes kullanılmıştır..

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.36: Morabıtlar Deresi Yolu

Şekil C.37: Morabıtlar Deresi Yolu

Şekil C.38: Ada 5/ parsel 4
Morabitlar Deresi Yolu

Şekil C.39: Ada 5/ parsel 4
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot
Bölge Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.40: Ada 5/ parsel 4 iç mekan
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge
Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.41: Ada 5/ parsel 4 planı
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge
Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.42: Bahadır Sok.

Şekil C.43: Bahadır Sok.

Şekil C.44: Ada 19/ parsel 10
Semerci Sok.

Şekil C.45: Ada 19/ parsel 10

Not: Halk arasında “Moramid’in Kahvesi” olarak tabir edilen yapı, günümüzde kıraathane olarak kullanılmaktadır

- [illegible]

167

Şekil C.47: Ada 2/ parsel 1
Fetçiler Sok. -Tengiz Sok.

Şekil C.48: Ada 2/ parsel 1

Not: Fetçiler I Sok. cephesinde sac kaplamalı tek katlı paralel çıkma bulunmaktadır ve 24/A nolu kapıdan atölyeye giriş vardır. Yapının içi üç haneye bölünmüştür. Tengiz I Sok.taki bölüm betonarme olarak yenilenmiştir. Çarşı Cad.ne yeni bir kapı açılmıştır. Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.49: Ada 39/ parsel 1
Çarşı Cad.

Şekil C.50: Ada 39/ parsel 1 (Açık sofa)

Şekil C.51: Ada 39/ parsel 1

Kaynak: **Batur, A. ve Ağır, A.,** 2002. Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri, (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları, 1/2*, s.127

Şekil C.52: Ada 39/ parsel 1
(Avralıoğulları Evi)

Not: Yapı halk arasında “Avralıoğulları Evi” olarak bilinmektedir. Yapı plan şeması cephe ve kütle özelliklerini koruyan nitelikli bir örnektir. 1. kat odalarının tümü özgün dolap, kapı ve tavanlarını korumaktadır. Bahçede tek katlı betonarme karkas bir atölye inşa edilmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.53: Ada 39/ parsel 2
Çarşı Cad.

Şekil C.54: Ada 39/ parsel 2 (Karamahmetler Evi)
Kaynak: **Batur, A. ve Ağır, A.**, 2002. Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları
Envanter Çalışması, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri,*
(*TÜBA-TÜKSEK*) Pilot Bölge Çalışmaları, **1/2**, s.131

39/2 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.55: Ada 39/ parsel 2 planı

Not: İç mekanda bölgede az rastlanır nitelikte kalem işi bezemeler yer almaktadır. Ayrıca bezemeli ahşap tavan ve dolaplar da dikkat çekicidir. Ev sahibinin zemin katta sofanın altında yer alan ve “taban altı” olarak adlandırdığı mekanın sonradan kapatıldığı anlaşılmıştır. Mekanın özgün döşemesinin kayrak taşı olduğu öğrenilmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.56: Ada 44/ parsel 8
Çarşı Cad.

Şekil C.57: Ada 44/ parsel 8
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.58: Ada 44/ parsel 8 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.59: Ada 41/ parsel 8
Keskin Sok.

Şekil C.60: Ada 41/parsel 8 (Güroluk Camii)

Not: Yapı Güroluk mah.'de yer almakta ve Güroluk Camii adını almaktadır.

Şekil C.61: Ada 42/ parsel 5
Keskin Sok.

Şekil C.62: Ada 42/ parsel 5

Şekil C.63: Keskin Sok.'tan Keskin meydanına çıkış

Şekil C.64: Keskin Sok.'tan Keskin meydanına çıkış

Şekil C.65: Ada 177/ parsel 1
Keskin Sok.-Seyirçam Sok.

Şekil C.66: Ada 177/ parsel 1
Çeşme

Şekil C.67: Ada 161/ parsel 1
Seyirçam-Aycılar Sok.

Şekil C.68: Ada 161/ parsel 1

Not: Seyirçam sokağından aşağı iniş. Sağda Aycılar Sok. kesişiminde sac kaplı konut.

Şekil C.69: Seyirçam Sok.'tan Dokuma Pazarı Cad.'ne doğru iniş

Şekil C.70: Seyirçam Sok.'tan Dokuma Pazarı Cad.'ne doğru iniş

- Rota bu noktadan itibaren ilk kısım ile birleşmektedir

Şekil C.71: Ada 274/ parsel 1
Söğütdibi sok

Şekil C.72: Ada 274/ parsel 1

Not: Ahar Çeşmesi adıyla bilinen yapı eskiden dokumaların yıkandığı yerdir. Günümüzde ise kullanılmamaktadır.

Şekil C.73: Ada 24/parsel 9+10
Dokuma Pazarı Çıkma

Şekil C.74: Ada 24/parsel 9+10
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot
Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.75: Ada 24/parsel 9+10 (Duvarda yazıt)

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

24/9+10 Zemin ve 1. Kat Plan Krokileri

Şekil C.76: Ada 24/parsel 9+10 planı

Not: Yapının 1. katında hayata açılan ahşap kapılar özgün durumdadır ve bu kapılar üzerinde devşirme olduğu tahmin edilen ahşap işlemeli tepelikler bulunmaktadır. Giriş kapısı üzerinde kitabeye rastlanmaktadır. Dokuma Pazarı Cad. den çıkmaza girişte yapıya bitişik bir kalıntı bulunmakta olup evsahibi eskiden burada bir kapı olduğunu ifade etmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.77: Dokuma Pazarı Çıkmağı

Şekil C.78: Dokuma Pazarı Çıkmağı

Şekil C.79: Ada 24/parsel 1+12
Dokuma Pazarı Çıkması

Şekil C.80: Ada 24/parsel 1+12
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot
Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.81: Ada 24/parsel 1+12 planı

Not: 1. kattaki ahşap yüklük raf ve kapılarını, çift kanatlı ahşap bahçe kapısı ise tokmak ve kulplarını korumaktadır

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.82: Ada 17/parsel 9
Semerci Sok. – Türkmenoğlu sok

Şekil C.83: Ada 17/parsel 9 (Paşalar Hanı)
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.84: Ada 17/parsel 9 planı

Not: 1. kattaki içduvarlarda sıvaüstü boya tekniğiyle özgün dekoratif bezemeler dikkat çekmektedir. Kervansaray olarak inşa edilmiş yapının zemin katı günümüzde kahvehane olarak kullanılmaktadır. 1 kat ise kullanılmadığı için bakımsızdır. Zemin katta özgün taş döşeme gözlenmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.85: Ada 22 BELSAM
Dokuma Pazarı Cad.

Şekil C.86: Dokuma Pazarı Cad. /solda BELSAM

Şekil C.87: Ada 25/ parsel 4
Beyler Sok.

Şekil C.88: Ada 25/ parsel 4

25/4 Zemin Kat Plan Krokisi

Şekil C.89: Ada 25/ parsel 4 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.90: Ada 16/parsel 5 (Eski Yukarı Park/ Nuri Akın Parkı ve Kahvehane) Park Cad.

Şekil C.91: Ada 16/parsel 5 (Kahvehane-Dok. Pazarı Cad. üzerindeki cephesi) Dokuma Pazarı Cad.

Şekil C.92: Ada 16/parsel 5 (Eski Yukarı Park)

Şekil C.93: Ada 16/parsel 5 planı

Not: Halk arasında “Eski Yukarı Park” denilen alana “Nuri Akın Parkı” adı verilmiştir. Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış envanter kataloğu)

- Yukarı kısım burada sona ermektedir

- Rota ikinci kısım: Yeşildere Mah. ve Buldan Deresi'ne kadar olan kısım

Şekil C.94: Çalışma alanı bütünü içinde büyütülecek olan alan

- Başlangıç noktası: Eski Yukarı Park

Şekil C.95: Ada 15/parsel 24
Park Cad.-Eski Hükümet Cad.

Şekil C.96: Ada 15/ parsel 24 (Eski Hükümet Konağı)
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.97: Ada 15/ parsel 24 planı

Kaynak: Batur, A. ve Ağır, A., 2004. Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri 2003, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, **3**, s.22

Şekil C.98: Ada 52/parsel 1
Terzilerkaşı Sok.

Şekil C.99: Ada 52/ parsel 1
(Talat Tarakçı Evi)

Not: Yapı bir dönem Buldan Belediye Başkanlığı yapmış olan Talat Tarakçı ve ailesinin bu evde yaşaması sebebiyle aynı adla anılmaktadır.
Kaynak: **Batur, A. ve Ağır, A.,** 2002. Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri, (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları, 1/2, s.130*

Şekil C.100: Ada 117/ parsel 1
Terzilerkaşı Sok.

Şekil C.101: Ada 117/ parsel 1

Şekil C.102: Düzalan I Sok.

Şekil C.103: Düzalan I Sok.

Şekil C.104: Düzalan II Sok.

Şekil C.105: Düzalan II Sok.
(parsel 11 önünden ada 52'ye bakış)

Şekil C.106: Ada 52/ parsel 12
Zehrenti Sok.

Şekil C.107: Ada 52/ parsel 12 (Kamile Türker Evi)

Şekil C.108: Ada 52/ parsel 14

Şekil C.109: Ada 52/ parsel 14

Kaynak: **Batur, A. ve Ağır, A.**, 2002. Buldan (Denizli) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, *Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Envanteri, (TÜBA-TÜKSEK) Pilot Bölge Çalışmaları*, **1/2**, s.131

52/14 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.110: Ada 52/ parsel 14 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.111: Ada 54/ parsel 7+8
Kayalar I, II Sok.

Şekil C.112: Ada 54/ parsel 7+8 (Şazuman Bey Evi)

Not: Tescilli olan yapıda, iç mekanda ahşap kapı, yüklük ve fincanlık gibi geleneksel öğeler özgün niteliklerini korumaktadır
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme ve envanter kataloğu)

Şekil C.113: Ada 54/ parsel 9
Kayalar I, II Sok.

Şekil C.114: Ada 54/ parsel 9

Şekil C.115: Ada 54/ parsel 11
Kayalar V Sok.

Şekil C.116: Ada 54/ parsel 11

Not: Tescilli olan yapının Kayalar II Sok. cephesinde köşe pahtı yer almaktadır. İç mekanda ahşap kapı, yüklük, fincanlık ve tavanlar özgün niteliklerini korumaktadır.
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.117: Kayalar V Sok.

Şekil C.118: Ada 54/ parsel 11 önünden Kayalar V Sok.

Şekil C.119: Ada 55/ parsel 6+7
Zehrenti I Sok.

Şekil C.120: Ada 55/ parsel 6+7
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.121: Ada 55/ parsel 4
Zehrenti I Sok.

Şekil C.122: Ada 55/ parsel 4

Şekil C.123: Ada 54/ parsel 2+3
Zehrenti I Sok.

Şekil C.124: Ada 54/ parsel 2+3

55/2 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.127: Ada 55/ parsel 2 planı

Not: Tescilli olan yapının behçesinde ek yapı bulunmaktadır

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.128: Ada 55/ parsel 1
Zehrenti I Sok.

Şekil C.129: Ada 55/ parsel 1

Not: Yapının önüne inşa edilmiş olan ek yapı ile açık sofa kapatılmıştır. Söz konusu yapı nitelikli ve anayapıyla uyumludur.
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.130: Ada 65/ parsel 8
Havlu Sok.

Şekil C.131: Ada 65/ parsel 8 (Veliagalar Konağı)

65/8 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.132: Ada 65/ parsel 8 planı

Not: Tescilli olan yapı “Veliâğalar Konağı” adıyla bilinmektedir.
İç mekanda ahşap kapı, tavan ve yüklükler özgün niteliğini korumaktadır.
Payamharımı Sok. cephesinde köşe pahı bulunmaktadır
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge
Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.133: Ada 123/ parsel 1
Aydın Cad.

Şekil C.134: Ada 123/ parsel 1
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

123/1 Zemin Kat Plan Krokisi

Şekil C.135: Ada 123/ parsel 1 planı

Not: Giriş cephesinden yapı tek katlı olarak görülmektedir. Buldan’da neoklasik çizgiler taşıyan ender örneklerdendir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.136: Ada 123/ parsel 6

Şekil C.137: Ada 123/ parsel 6

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001
yılı Kültür Envanteri Pilot
Bölge Çalışmaları: Buldan
(yayımlanmamış görsel
malzeme)

Şekil C.138: Ada 123/ parsel 6 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.139: Ada 122-123/ parsel 6-9

Şekil C.140: Ada 122-123/ parsel 6-9

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış görsel malzeme)

Şekil C.141: Ada 122-123/ parsel 6-9 planı

Not:Eski fotoğraflarda yapının ahşap bezeneli tavan, korkuluk ve özgün kafeslere sahip olduğu görülmektedir, ancak günümüze ulaşamamıştır. Kapatılmadan önce bahçe cephesine bakan açık sofa kafes ile çevirili iken, günümüzde ahşap üzeri sac kaplamadır.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.142: Ada 84/ parsel 1

Şekil C.143: Ada 84/ parsel 1
(Buldan Deresi üzerindeki köprü yönüne bakış)

84/1 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.144: Ada 84/ parsel 1 planı

Not:Yapının 1. katındaki bir odada ahşap bezemeli bir tavan ve sofada dikmeler arasındaki kemerler dikkat çekicidir. Zemin ve birinci kat arasına bir arakat eklenmiştir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.145: Buldan Deresi üzerindeki köprü

Şekil C.146: Karşıdan 84. ada yönüne bakış

Şekil C.147: Ada 113/ parsel 1
Aydın Cad.

Şekil C.148: Ada 113/ parsel 1

113/1 Zemin ve 1. Kat Plan Krokileri

Şekil C.149: Ada 113/ parsel 1 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları:
Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.150: Ada 114/ parsel 10

Şekil C.151: Ada 114/ parsel 10
Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı
Kültür Envanteri Pilot Bölge
Çalışmaları: Buldan
(yayımlanmamış görsel malzeme)

114/10 1. Kat Plan Krokisi

Şekil C.152: Ada 114/ parsel 10 planı

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2001 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan, (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.153: Ada 82/ parsel 33
Ragıpbey Sok.

Şekil C.154: Ada 82/ parsel 33

82/33 Zemin, 1. Kat ve 2. Kat Plan Krokileri

Şekil C.155: Ada 82/ parsel 33 planı

Not: Tescilli olan yapının ahşap bezemeli korkuluk, lambalık ve yüklükleri özgün niteliklerini korumaktadır.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.156: Ada 82/ parsel 53
Ragıpbey Sok.

Şekil C.157: Ada 82/ parsel 53 (Evliyazadeler Konağı)

Şekil C.158: Ada 82/ parsel 53

Şekil C.159: Ada 82/ parsel 53

Şekil C.160: Ada 82/ parsel 53 planı

Not: Tescilli olan yapı halk arasında “Evliyazadeler Konağı” olarak bilinmektedir. 1. kattaki sofaya bakan pencerede ahşap bezemeli parmaklıklar tespit edilmiştir. Odaların ahşap kapıları özgün bezemelerini korumaktadır. Günümüzde yapı restore edilmiş olup cafe ve Buldan’a özgü el-dokuması ürünlerin satıldığı bir mekan olarak işletilmektedir.

Kaynak: TÜBA-TÜKSEK 2002 yılı Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları: Buldan (yayımlanmamış envanter kataloğu)

Şekil C.163: Ada 241(Talat Tarakçı Parkı)

Şekil C.164: Başlangıç noktasına dönüş
(Talat Tarakçı Parkı ve Dört Eylül İlkokulu arasında kalan alan)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Evinç Doğan

Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara, 22.08.1982

Yüksek Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi
Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans Programı (Giriş: 2005-2006)

Lisans: Boğaziçi Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği Bölümü (2000-2005)

Yayın Listesi:

- **Buldan’ın Kültürel Varlıklarının Değerlendirilmesi ve Turizm Potansiyeli,** 23-24 Kasım 2006. Buldan Sempozyumu Bildirileri, c1, 251-260
- **Socio-Economic Effects of Agri-Tourism on Local Communities in Turkey: Case of Ağlasun,** 2005. International Journal of Hospitality and Tourism Management (Yayın aşamasında)